

Mendelova univerzita v Brně

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

Ústav sociálního rozvoje

Fakulta
regionálního
rozvoje
a mezinárodních
studií

**Adaptace slovenských studentů Mendelovy univerzity na českou
kulturu**

Diplomová práce

Vedoucí práce:

PhDr. Zdeňka Vykoukalová, Ph.D.

Vypracovala:

Bc. Zuzana Benešová

Brno 2015

(Na této stránce bude zadání)

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Adaptace slovenských studentů Mendelovy univerzity na českou kulturu*“ vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne:.....

Podpis:.....

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou bych moc ráda poděkovala PhDr. Zdeňce Vykoukalové, Ph.D. za její odborné vedení mé práce, ochotu, cenné rady a informace, které mi poskytla. Dále bych chtěla poděkovat slovenským studentům, kteří se podíleli na výzkumu v empirické části diplomové práci. Mé poděkování patří i celé mé rodině, která mě podporovala v psaní této práce a umožnila mi studovat na vysoké škole.

ABSTRAKT

BENEŠOVÁ, Zuzana. *Adaptace slovenských studentů Mendelovy univerzity na českou kulturu*. Brno, 2014. Diplomová práce. Mendelova univerzita, Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií. Vedoucí práce PhDr. Zdeňka Vykoukalová, Ph.D.

Diplomová práce je zaměřena na adaptaci slovenských studentů Mendelovy univerzity na českou kulturu. Práce je rozdělena na dvě části. V teoretické části je provedena rešerše literárních a internetových zdrojů. Hlavní pozornost je zaměřena na interkulturní odlišnosti mezi Čechy a Slováky, adaptační proces a na předsudky a stereotypy. V empirické části jsou shrnuty získané výsledky dotazníkové šetření a provedena jejich interpretace.

KLÍČOVÁ SLOVA

Kultura, kulturní rozdíly, adaptace, předsudky, stereotypy, motivace

ABSTRACT

BENEŠOVÁ, Zuzana. *Adaptation Slovak students Mendel University on Czech culture*. Brno, 2015. Diploma thesis. Mendel university. Faculty of Regional Development and International Studies. PhDr. Zdeňka Vykoukalová, Ph.D.

This diploma thesis is focused on the adaption of Slovak students Mendel University on Czech culture. The work is divided into two parts. The theoretical part provides literature and internet sources. The main focus is on intercultural differences between Czechs and Slovaks, the adaptation process and prejudices and stereotypes. In the empirical part there are summarised the results obtained by questionnaire survey and their interpretation.

KEYWORDS

Culture, cultural differences, adaption, stereotypes, prejudices, motivation

OBSAH

1	Úvod.....	9
2	Cíl a metodika práce	11
	TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE	12
3	Interkulturní odlišnosti mezi Čechy a Slováky	12
3.1	Kultura a její definice	12
3.1.1	Prvky kultury	13
3.1.2	Vlastnosti kultury.....	14
3.2	Interkulturní rozdíly.....	14
3.2.1	Kultury s vysokým a nízkým komunikačním kontextem.....	16
3.3	Společná historie soužití Čechů a Slováků.....	16
3.3.1	Období od prvního společného státu do 1. světové války	16
3.3.2	Období po 1. světové válce do Pražského jara	17
3.3.3	Období Pražského jara až do rozpadu	18
3.3.4	Příčiny rozdělení Československa	19
3.3.5	Rozpad Československa očima Čechů a Slováků	20
3.4	Dimenze národních kultur podle Hofstedeho.....	21
3.4.1	Česká republika a Slovensko podle Hofstedeho.....	23
4	Adaptační proces.....	25
4.1	Pojem adaptace	25
4.2	Enkulturační proces.....	25
4.3	Akulturační proces	26
4.3.1	Adaptační strategie	27

4.4	Kulturní šok	27
5	Předsudky a stereotypy	30
5.1	Národ	30
5.2	Předsudky a stereotypy	31
5.2.1	Předsudky	31
5.2.2	Stereotypy	32
5.3	Národní stereotypy	32
5.3.1	Národní stereotypy Čechů	33
5.3.2	Vztah Čechů ke Slovákům.....	34
5.3.3	Národní stereotypy Slováků	34
5.3.4	Vztah Slováků k Čechům	35
5.4	Slovenská a česká kultura podle Lewise	35
5.5	Posouzení charakteristik Čechů a Slováků na základě NEO osobnostního inventáře.....	37
6	Motivace	40
6.1	Pojem motivace	40
6.2	Vnější a vnitřní zdroje motivace lidského chování	41
6.3	Maslowa pyramida potřeb	41
6.4	Pracovní motivace a motivace ke studiu	42
	EMPIRICKÁ ČÁST	44
7	Vlastní výzkum adaptace slovenských studentů Mendelovy univerzity na českou kulturu	44
7.1	Cíl výzkumu	44
7.2	Předmět.....	44

7.3	Objekt výzkumu	44
7.4	Výzkumné otázky	45
8	Metodologie a etapy výzkumu	46
8.1	Metodologie	46
8.2	Etapy výzkumu	47
9	Analýza výsledků z dotazníkového šetření	49
9.1	Motivace respondentů ke studiu v České republice	49
9.2	Motivace respondentů zůstat v České republice	51
9.3	Adaptace respondentů na českou kulturu	53
9.4	Vnímané interkulturní rozdíly mezi českou a slovenskou kulturou	58
9.5	Typické charakteristiky Čechů a Slováků očima slovenských studentů	64
9.6	Vnímané předsudky vůči Slovákům	66
10	Diskuze	70
11	Závěr	81
	Zdroje použité literatury a internetové zdroje	83
	Seznam grafů	90
	Seznam tabulek	91
	Seznam obrázků	92
	Seznam příloh	93
	Přílohy	94

1 ÚVOD

V dnešním globalizovaném světě není problém navštívit cizí země, získat informace o různých koutech světa, nakoupit si zahraniční výrobky atd. Znalost cizích jazyků nám dává možnost dorozumět se v zahraničních zemích. Ovšem při střetu různých kultur může být problémem pochopit jednání a myšlení jiných národů, jejich tradice a obyčeje. Každá kultura uznává své vlastní hodnoty, normy a zvyky, což může být nepochopitelné pro jinou společnost.

Diplomová práce na téma *Adaptace slovenských studentů Mendelovy univerzity na českou kulturu* vznikla z důvodu mého zájmu o tuto problematiku. Slovensko často navštěvuji, neboť zde bydlí mí vzdálenější příbuzní. Na vysokých školách studuje nemalé množství Slováků a proto je právě na ně cílena tato práce. Češi a Slováci mají společnou minulost a jsou si dle mého názoru velmi blízcí a podobní. Avšak, jak již bylo zmíněno, každá kultura je jedinečná a lze očekávat rozdíly.

Zajímal mě pohled slovenských studentů na českou kulturu a položila jsem si několik otázek. Pociťují slovenští studenti nějaké interkulturní rozdíly? Prožili nějaký kulturní šok při příchodu do českého prostředí? Jaká pro ně byla motivace studovat v České republice? Jak vidí sami sebe a jací jsou podle nich typičtí Češi?

Práce je rozdělena do dvou částí. První část je teoretická, která je rozdělena do čtyř kapitol, kde jsou shrnuty základní teoretické poznatky. První kapitola se zabývá interkulturními odlišnostmi mezi Čechy a Slováky. Je zde vysvětlen samotný pojem kultura, co ji tvoří, jaké má vlastnosti a její rozdíly. V kapitole je stručně shrnuta historie soužití Čechů a Slováků, neboť historie je prvkem ovlivňující kulturu a může mít i vliv na vytváření různých předsudků a stereotypů. V první kapitole jsou i popsány dimenze kultur podle Hofstedeho a následně jsou znázorněny rozdíly v dimenzích mezi zkoumanými národy.

V rámci druhé kapitoly je zkoumán adaptační proces. Píše se zde o akulturaci, enkulturaci, adaptaci a kulturním šoku. Jsou zde také shrnuty adaptační strategie podle Berryho. Třetí kapitola je zaměřena na předsudky a stereotypy, které jsou následně analyzovány z pohledu národních stereotypů Čechů a Slováků a je zde nastíněn i vzájemný vztah zkoumaných národů. Specifický pohled Lewise na Čechy a Slováky je znázorněn v poslední části kapitoly.

Poslední, krátká kapitola v teoretické části práce je zaměřena na motivaci, kde je pojem vysvětlen a je zde využita Maslowa pyramida potřeb. V kapitole je i stručně vysvětlena pracovní motivace a motivace ke studiu. Zařazení této kapitoly bylo žádoucí z hlediska toho, že v empirické části jsou zkoumány i motivy, proč šli slovenští studenti studovat do České republiky.

V empirické části práce je proveden výzkum autorky prostřednictvím dotazníkového šetření. Respondenty jsou slovenští studenti studující na Mendelově univerzitě. Položené výzkumné otázky vycházejí z teoretické části práce. Prostřednictvím výzkumu se autorka snaží analyzovat důvody ke studiu slovenských studentů v České republice, popsat interkulturní odlišnosti očima slovenských studentů. Dále je zde popsán jejich adaptační proces a pociťované předsudky a stereotypy.

.

2 CÍL A METODIKA PRÁCE

Cílem celé diplomové práce je popsat vnímané interkulturní rozdíly mezi českou a slovenskou kulturou očima slovenských studentů studujících na Mendelově univerzitě a analyzovat jejich proces adaptace na novou kulturu. Mezi dílčí cíle patří popsat motivaci slovenských studentů ke studiu v České republice a jejich pocíťované předsudky a stereotypy.

V teoretické části diplomové práce je na základě prostudování odborné literatury shrnut současný stav vědeckého poznání o této problematice. V empirické části je proveden výzkum prostřednictvím dotazníkového šetření. Výzkumu se zúčastnili slovenští studenti studující na Mendelově univerzitě.

TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE

3 INTERKULTURNÍ ODLIŠNOSTI MEZI ČECHY A SLOVÁKY

V první kapitole teoretické části je vysvětlen pojem kultura, její vlastnosti a prvky, které ji ovlivňují. Po stručné charakteristice kultury se další část kapitoly zabývá rozdíly mezi jednotlivými kulturami. Pro znázornění rozmanitosti kultur je použit Hofstedův „Cibulový diagram“. Teoretické vymezení problému je následně aplikováno na konkrétní země, které autorku pro její výzkum zajímají: Českou republiku a Slovensko. Historie je důležitý prvek ovlivňující kulturu a proto je pro ni v následujících řádcích vyhrazené také místo. Součástí kapitoly je i srovnání Česká republika a Slovensko pomocí Hofstedových dimenzí.

3.1 Kultura a její definice

Kultura nemá jednotné vymezení a v odborné literatuře se lze setkat s mnoha definicemi. Například Murphy (2004, str. 32) definuje kulturu následovně: „*Kultura je celistvý systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti a které prostřednictvím socializace předávají dalším generacím.*“ Průcha (2010b) vymezuje kulturu v širším a užším pojetí. V širším pojetí je podle něj kultura vše, co vytváří lidská civilizace. Patří sem jednak materiální výsledky (artefakty) lidské činnosti (např. obydlí, nástroje, oděvy, průmysl apod.) a jednak duchovní výtvořiny lidí (např. umění, náboženství, morálka, zvyky, právo apod.). Definice kultury v užším pojetí je vztahována spíše k projevům chování lidí např. jaké mají komunikační normy, zvyklosti, symboly, tabu (tímto se zabývá kulturní antropologie a interkulturní psychologie).

Jinou definici kultury uvádí ve své knize Kolman (2005, str. 24): „*Kulturu lze chápat jako komplexní model reality, který ovlivňuje vnímání, myšlení, cítění a chování lidí. Při setkání dvou kultur dochází ke střetu dvou pojetí reality. Výsledkem může být vzájemné obohacení, ale může také dojít k následkům negativním.*“ O střetu dvou a více kultur bude pojednááno v kapitole o adaptačním procesu.

Hofstede (2007, str. 14) chápe kulturu jako kolektivní naprogramování mysli. „*Kultura je vždy jevem kolektivním, neboť je vždy alespoň z části sdílena lidmi, kteří žijí nebo žili ve stejném společenském prostředí, v němž si ji osvojili. Kultura pozůstává v nepsaných pravidlech sociálního ovlivňování. Je to kolektivní naprogramování mysli, které odlišuje*

příslušníky jedné skupiny nebo kategorie lidí od druhých.“ Tato definice je velmi důležitá pro jednu z dalších podkapitol v této práci o dimenzi národních kultur, neboť právě Hofstede se touto oblastí zabývá.

3.1.1 Prvky kultury

Podle Mikuláščíka (2010) kulturu tvoří několik prvků:

- **Historie** – historie může mít například vliv na míru tolerantnosti. (Jako příklad autor uvádí Austrálii, kam v 18. století Britové vyváželi trestance. Tito trestanci nedostatečně respektovali autority, což vedlo k demokratizaci myšlení a rozhodování).
- **Náboženství** – náboženstvím jsou ovlivňovány hodnoty a víra. Náboženství může ovlivňovat i stravování a pracovní nasazení.
- **Geografie** – kultura je ovlivňována geografickými a klimatickými podmínkami země.
- **Výchova a vzdělání** – je statisticky dokázáno, že vyšší úroveň vzdělání vykazuje vyšší míru demokracie a snadněji odbourává stereotypy a předsudky.
- **Rodina** – rodina jako základní prvek společnosti a její kultury vytváří systém hodnot, postojů a způsobů chování, které se stávají vzorem chování pro potomky.
- **Politika a role státu** – mezi politickým systémem společnosti a kulturou je oboustranný vztah. Politický systém kulturu tvoří a ovlivňuje a zároveň je kulturou ovlivňován.
- **Společenská hierarchie a společenská mobilita** – země se odlišují tím, jak se jejich společnost dělí do různých vrstev a jaké jsou hranice mezi jednotlivými skupinami.
- **Uzavřenost, respektive otevřenost vlivům jiných kultur** – pokud jsou země uzavřené vůči vlivům jiných kultur, je tím znemožněna difuze kultur, pronikání myšlenek, idejí, know-how. Obyvatelé pak nemohou srovnávat odlišné životní podmínky v různých politických systémech.

3.1.2 Vlastnosti kultury

Mezi nejdůležitější vlastnosti kultury patří to, že je naučená, sdílená, symbolická, integrovaná, racionální, dynamická a adaptivní (Lawless, 1996). O těchto vlastnostech bude nyní stručně pojednáno.

Člověk si kulturu osvojuje učením v přímém důsledku života v určité společnosti. Tento proces sociologové označují jako socializace. Sdílnost kultury lze chápat tak, že si člověk osvojuje mentální vzorce a vzorce chování stykem s lidmi, náležejícími ke stejné kultuře. Prostřednictvím symbolů lidé předávají obrovské množství sdílených vědomostí, názorů a očekávání. Nejdůležitějším symbolem pro předávání a sdílení kultury je řeč. Mezi další symboly lze zařadit hudbu, tanec, umění a mnoho dalších. (Lawless, 1996).

Kultura je integrovaná a vnitřně propojená soustava či řada představ, činností a vzorců, a podle autora Lawlesse (1996) jakákoliv změna v jedné složce vede ke změně v jiných částech tohoto integrovaného systému. Každá kultura je logická a koherentní ve svém pojetí základních domněnek a vědomostí platných pro členy dané skupiny, což představuje racionalitu kultury. Kultury podléhají změnám, jsou tedy dynamické. Změna prostředí a kontakt s jinou kulturou představují dva hlavní faktory podílející se na kulturních změnách (Lawless, 1996).

S dynamičností souvisí i poslední vlastnost kultury – adaptace, neboť rozdílné prostředí vyžaduje rozdílný způsob adaptace. Činnost lidí se neustále přizpůsobuje měnícímu se prostředí a zároveň toto prostředí mění (Lawless, 1996).

3.2 Interkulturní rozdíly

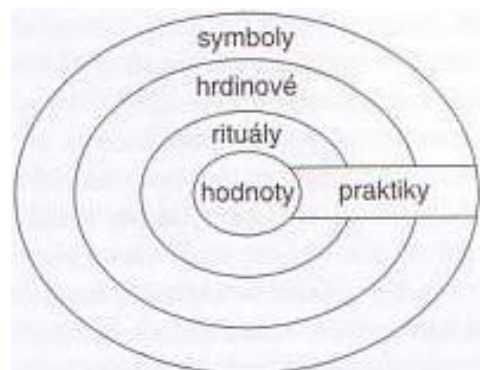
Při zamyšlení o příčinách rozdílů mezi kulturami lze uvést to, že každá země prošla určitým historickým vývojem, má svoji vlastní identitu (ve smyslu jazyka, písma atd.), zastává určité hodnoty a v zemích funguje odlišné institucionální uspořádání (normy, zákony atd.).

Kultura lidem nejenom říká, jak se mají v určitých situacích chovat, ale i to, co můžou čekat od ostatních lidí. Kultura utváří každodenní chování lidí a přesahuje uvědomělé myšlenky a postoje. *„Lidé v různých kulturách zcela odlišně chodí, sedí, gestikulují a*

stojí. Antropolog Edward Hall ve své knize *The Silent Language (Němý jazyk)* například analyzuje to, jak daleko od sebe lidé stojí během konverzace. Američan si udržuje větší vzdálenost při rozhovoru než Brazilec, zatímco Angličan stojí ještě dál než Američan “ (Murphy, 2004, str. 34)

O mnohotvárnosti lidské kultury píše i sociolog Giddens (1999, str. 37): „*Hodnoty a normy jednotlivých kultur jsou velmi rozmanité a často se zásadně liší od toho, co připadá „normální“ obyvatelům Západu. V moderní západní společnosti například považujeme úmyslné zabití novorozence nebo malého dítěte za jeden z nejhorších zločinů. Přitom v tradiční čínské kultuře bylo docela běžné holčičky hned po narození uškrtnit, protože byly pro rodinu spíše zátěží než přínosem.*“

Hofstede (2007) vysvětluje rozdíly kultur pomocí „Cibulového diagramu“. K popisu projevů kultury autor pracuje s pojmy: symboly, hrdinové, rituály a hodnoty. Tyto pojmy jsou znázorněny v „Cibulovém diagramu“ jako slupky cibule. Z následujícího obrázku lze vyčíst, že symboly tvoří svrchní vrstvu a jsou tedy nejvypovrchnější. Hodnoty jsou naopak nejzákladnější projevy kultury. Hrdinové a rituály se nacházejí mezi nimi.

Obrázek č. 1: "Cibulový diagram"(zdroj: Hofstede, 2007, str. 17)

Mezi symboly lze například zařadit slova, gesta a předměty, které mají pro jedince žijící v určité kultuře konkrétní význam. Symbolem může být i oblečení, vlajka, účes apod. Jejich základní charakteristikou je nestálost, a proto jsou na obrázku vyznačeny jako nejvypovrchnější vrstva. „*Hrdinové jsou osoby žijící či zesnulé, skutečné či vymyšlené, které mají charakteristiky v dané kultuře vysoce ceněné a které tak slouží jako příklad ostatním či postavy fantastické a figury z kreslených filmů*“ (Hofstede, 2007, str. 16).

Mezi rituály autor zařazuje kolektivní činnosti, které jsou ve společnosti považovány za důležité. Do rituálů lze například zařadit způsoby, jimiž druhé zdravíme, společenské či náboženské ceremonie. Hodnoty jsou jádrem kultury. „*Hodnoty jsou všeobecné*

tendence k dávání přednosti určitým stavům skutečnosti před jinými. Hodnoty jsou pocity, které mají směr: mají kladnou a zápornou stranu (Hofstede, 2007, str. 17). Hodnoty se můžou například týkat rozlišení zlého vůči dobrému, zakázaného vůči povolenému, ošklivého vůči krásnému apod.

3.2.1 Kultury s vysokým a nízkým komunikačním kontextem

Antropolog Hall (1976) ve své knize *Beyond Culture* kultury mimo jiné rozlišil na vysoce kontextuální a nízko kontextuální (*high-context cultures* a *low-context cultures*). V kulturách s vysokou mírou kontextu je velmi oblíbená neverbální komunikace. Lidé mezi sebou mluví méně jasně, používají mnoho symbolů a metafor. V těchto kulturách je charakteristické, že část sdělení, které není explicitně řečeno, vyplývá z celkového kontextu zprávy. Pokud člověk není členem určité společnosti, je velmi obtížné do ní vstoupit. Mezi společnosti s vysokým komunikačním kontextem lze především zařadit asijské a arabské kultury.

Opakem jsou kultury s nízkým komunikačním kontextem, jako jsou především severní a západní státy Evropy a Spojené státy americké. V těchto společnostech lidé mluví jasně, přímo a říkají to, co si myslí. Není nutno obsah komunikace vyvozovat z kontextu, neboť sdělení je vyjádřeno jednoznačně. Lidé v kulturách s nízkým komunikačním kontextem dávají přednost verbální komunikaci před neverbální (Hall, 1976).

3.3 Společná historie soužití Čechů a Slováků

Historie může mít vliv na vytváření předsudků a stereotypů a stejně tak i na vztahy mezi národy. Proto se autorka této práce snažila stručně shrnout společné soužití Čechů a Slováků až do definitivního rozpadu v roce 1993. V závěru podkapitoly jsou napsány i možné příčiny rozpadu a je zde shrnut výsledek výzkumu veřejného mínění, který ukázal, že si většina obyvatelstva Československa rozpad nepřála.

3.3.1 Období od prvního společného státu do 1. světové války

Českými a slovenskými historiky je Velkomoravská říše považována za první historicky doložený stát ve střední Evropě, která se rozpadla na počátku 10. století. Zajímavý je pohled slovenských a českých historiků na Velkomoravskou říši. Podle slovenských historiků byla Velkomoravská říše slovenským státem, v němž Slováci hráli dominantní

prvek. Čeští historici se spíše shodli na tom, že je jednalo o první společný stát Čechů a Slováků. Po rozpadu říše připadlo Slovensko maďarskému státu, ve kterém zůstalo bez jakékoliv autonomie až do rozpadu rakousko-uherské říše v roce 1918 (Holý, 2010).

Příhoda (1993) je názoru, že minulost byla k Čechům štedřejší než k Slovákům. Češi absolvovali modernizaci a konstituování národa již v 19. století, Slováci teprve až ve 20. století. Němci byli také k Čechům mnohem laskavější než v případě Maďarů ke Slovákům. *„Ve společném státě se tedy Češi i Slováci setkali se značně nerovnými dispozicemi. Češi již tvořili kompletně strukturovanou společnost, politicky, kulturně i světonázorově rozrůzněnou, a disponovali poměrně výkonnou ekonomikou. Slovenská společnost byla převážně tradiční a tvořil ji především selský stav. Intelektuální vrstvička byla nepočetná; městský středostavovský živel smýšlel maďarsky. Průmysl byl nerozvinutý, ekonomika nevykonná.“* (Příhoda, str. 33, 1993). S tím souhlasí i Stein (2000), který píše, že kvůli soustavnému pomadžaršřování v roce 1918 ve společnosti prakticky neexistovala vyšší nebo střední třída, inteligence ani vlastní kultura.

3.3.2 Období po 1. světové válce do Pražského jara

Dohody mezi českými a slovenskými emigranty během 1. světové války slibovaly Slovákům v nové samostatné republice rovné zacházení a autonomii. Skutečností ovšem bylo, že ústava z roku 1920 vytvořila unitární stát centrálně spravovaný z Prahy (Stein, 2000).

Československo bylo multietnickým státem a v nové ústavě v roce 1920 byla zakotvena konstrukce Čechů a Slováků jako jednoho československého národa. *„Jako větev československého národa byli Slováci součástí státotvorného národa, a nikoli etnickou menšinou jako Němci, Maďaři, Ukrajinci nebo Poláci“* (Holý, 2010, str. 102). Češi ovšem měli dominantní roli ve veřejné správě, školství, zdravotnictví a soudnictví. Na Slovensku dle Holého (2010) byl i nedostatek kvalifikovaných slovenských zaměstnanců, a proto Češi jako více kvalifikovaní odjeli na Slovensko jako státní zaměstnanci, což Slovákům začalo vadit (znamenal to českou administrativu).

Situace se zlepšila ve třicátých letech díky jazykové asimilaci českého personálu a používáním slovenštiny jako úředního jazyka. Po Mnichovské dohodě, z roku 1938, muselo Československo vydat Německu třetinu území. Slovenská lidová strana pod vedením Andreje Hlinky s podporou dalších slovenských politických stran sestavila

autonomní slovenskou vládu, která byla uznána československým parlamentem (Holý, 2010).

V roce 1939 bylo Slovensko po nátlaku Hitlera vyhlášeno za nezávislý stát pod oficiální ochranou nacistického Německa. Na Slovensku ovšem existovala i silná protinacistická opozice, která chtěla osvobodit Slováky z nacistického dohledu a dosáhnout znovusjednocení s Čechy. Tato opozice se nejvíce projevila v národním povstání v roce 1944, které bylo potlačeno německými ozbrojenými silami. Povstání nicméně vytvořilo základ pro uzavření dohody v roce 1945, jež potvrdil Československo jako stát dvou rovnocenných národů a akceptovalo Slovenskou národní radu (která vyvolala povstání) jako vrcholný slovenský legislativní orgán nezávislého Československa a slovenskou vládu jako její administrativní nástroj. Výsledkem byl ovšem asymetrický model, v němž měli Češi mocenské ambice, s ústředním československým parlamentem a vládou pro celý stát a Slovenskou národní radou a vládou v Bratislavě. Po převzetí moci komunistické strany v roce 1948 se Slovensko opět podřizovalo centralizované vládě (Holý, 2010).

3.3.3 Období Pražského jara až do rozpadu

V období Pražského jara (1968) se snažily uplatnit snahy politické reprezentace slovenského národa o jeho státoprávně vyjádřenou rovnoprávnost s národem českým. Reformy Pražského jara byly zmařeny vojenskou intervencí pěti států Varšavské smlouvy (Jičínský, 1993).

Po 17. listopadu 1989 převažovala na českém a slovenském území radost ze získané politické svobody. Poté se ovšem začaly projevovat problémy česko-slovenských vztahů v politice v podobě rozdílných pohledů na uzavření státní smlouvy mezi republikami a neshody při vypracování federální ústavy. Problémem byl již samotný název státu, kdy Slováci navrhovali název „Česko-slovenská republika“, který vyjadřoval rovnoprávnost obou republik. Čeští poslanci tento název ale odmítli. Po dlouhých vyjednáváních bylo na konci roku 1991 jisté, že se nepodaří přijmout novou ústavu (Jičínský, 1993).

V roce 1992 se konaly volby, ve kterých na české straně zvítězila ODS (Občanská demokratická strana) a na slovenské HZDS (Hnutí za demokratické Slovensko). Předseda strany HZDS Mečiar prosazoval konfederaci. Klaus (ODS) ovšem prosazoval

funkční federaci. Neúspěšná jednání vyústila v přijetí zákona o způsobu zániku federace (Jičínský, 1993).

Referendum se k rozpadu nekonalo a na samotný závěr podkapitoly snad jen uvést slova slovenského spisovatele Žatkuliaka (2005, str. 38) „*Samostatná demokratická a svojprávna Slovenská republika a Česká republika sa konštituovali pokojnou, parlamentnou a ústavnou cestou 1. januára 1993.*“

3.3.4 Příčiny rozdělení Československa

Podle Rychlíka (2002) se Češi a Slováci vzájemně vzdalovali, jak z hlediska duchovního, tak i kulturně-politického. Jako hlavní příčinu rozpadu autor spatřuje v tom, že se nepodařilo vytvořit silné československé vědomí u naprosté většiny obyvatel. Pro většinu Slováků byl pojem „federální“ synonymem s pojmem „českým“ bez ohledu na složení federálních orgánů.

Vodička (2003) mezi hlavní příčiny rozdělení Československa například zařazuje rozdíly politické kultury, adaptační krizi při přechodu k demokracii a tržnímu hospodářství. Je přesvědčen, že rozdělení neodpovídalo přání československého obyvatelstva. Podle stejného autora se nepodařilo za 74 let společného státu překonat česko-slovenský dualismus s kulturní, náboženskou, politickou a hospodářskou dimenzí. Tento dualismus nebyl zároveň respektován ani československou politikou. Emancipační tužby slovenského národa nebyly až do revoluce 1989 dostatečně reflektovány, což přispělo k nedostatečnému identifikování se Slováků s Československem a nevznikl tak pocit česko-slovenské sounáležitosti.

Podle Příhody (1993) je možnou příčinou rozpadu odlišný postoj k socialistické minulosti. Slovenská veřejnost je k ní spíše smířlivější, než je tomu u veřejnosti české. V období socialismu Slovensko dokončilo proces modernizace, díky níž se pozvedla životní úroveň obyvatelstva. České země postihla i více politická represe po porážce Pražského jara. Dalším důvodem je dle Příhody (1993) slovenské větší obavy týkající se postsocialistické budoucnosti. Podle Kipkeho (1993) mělo Slovensko méně příznivců přeměny hospodářského zřízení z plánovaného tržního hospodářství na tržní hospodářství.

Stein (2000, str. 230) ve své knize uvádí výstižné pocity slovenského spisovatele v době, kdy se komunistický režim zhroutil: „*Český průměrně vzdělaný člověk neví*

o Slovensku nic. Nečte slovenskou literaturu, nedostanou se mu do ruky slovenské noviny. Prázdninové výlety na Slovensko jsou, co se týče poznávání národa, ...neplodné... Český člověk má pocit civilizační nadřazenosti a neuvědomuje si tři základní věci, které nám ztěžují život. Slovenský národ má zcela odlišnou mentalitu, ocitá se ve zcela jiné ekonomické, politické a kulturní situaci. Pokud si český občan tyto věci neuvědomí, tak bude žít pohromadě s jemu neznámým národem, jehož komplexům nerozumí. Slováci jsou menšinovým národem a jsou přecitlivělí na české ignorantství a nacionalismus. To není jediná, ale je to jedna z hlavních příčin současné situace.“ Z výpovědi vyplývá, že situace mohla dopadnout možná úplně jinak, kdyby se český národ snažil slovenský více pochopit a lépe vyslechnout jeho prosby.

3.3.5 Rozpad Československa očima Čechů a Slováků

Dle výzkumu Institutu pro výzkum veřejného mínění v roce 1993 se Slováci ve většině nikdy nevyslovili pro svou státní samostatnost, spíše naopak. Výzkum zkoumal jejich pocity týkající se rozdělení: 56 % slovenských občanů mělo pocit starosti, 40 % obav a pouze 33 % pocit získané svobody. I Češi pocítovali spíše negativní pocity: 56 % pocítovalo starost, 45 % smutek, 43 % lítost, 42 % naději (Vodička, 2003).

Rychlík (2002) taktéž píše, že osamostatnění obou republik se stalo proti vůli většiny obyvatelstva a na sklonku roku 1992 byla paradoxně větší snaha stát rozdělit na české straně než na té slovenské.

Institut veřejného mínění v Bratislavě (IVO) a společnost STEM v Praze provedly v roce 2004 společný reprezentativní výzkum zaměřený na hodnocení změn po roce 1989, na politické postoje a hodnotové orientace, vnímání demokracie a na mnoho dalších. Názory na uspořádání vztahů mezi Českou a Slovenskou republikou se podle výzkumu výrazně proměnily. V době rozpadu federace většina obyvatel České i Slovenské republiky rozdělení státu odmítala (zhruba tři čtvrtiny), v současné době je tomu ale zcela naopak, stoupenci samostatnosti v obou republikách jednoznačně převládají (Stem.cz, 2005).

V obou republikách je nejvíce zastoupen názor, že respondenti původně s rozpadem nesouhlasili, ale už se s tím smířili. Uvedlo tak asi třetina slovenských (32 %) a českých (31 %) respondentů, kteří byli v čase rozdělení federace plnoletí. Proti rozdělení ČSFR

bylo 27 % slovenských respondentů a 22 % českých respondentů, kteří se s rozpadem stále neshodli (Stem.cz, 2005)

3.4 Dimenze národních kultur podle Hofstedeho

V roce 1954 publikovali dva Američané, sociolog Axel Inkeles a Daniel Levinson studii o národní kultuře. Navrhli okruhy, které podle nich představují obecné základní problémy a mají důsledky pro fungování společností či skupin uvnitř těchto společností a pro jednotlivce na celém světě.

Jedná se o problémy:

- 1) vztah k autoritě
- 2) sebepojetí jedince – zejména jaký je vztah mezi jedincem a společností a o individuálním chápání mužskosti a ženskosti
- 3) způsoby zacházení s konflikty, včetně zvládnání agrese a vyjadřování citů (Hofstede, 2007).

V sedmdesátých letech provedl Hofstede (2007) výzkum v nadnárodní korporaci IBM, ve které pracovali lidé z více než padesáti zemí z celého světa. Výzkum zahrnoval čtyři základní problémové oblasti, které se shodovaly s okruhy vymezenými Inkelesem a Levinsonem. Tyto problémy představují dimenze kultur, jenž mohou být ve vztahu k jiným kulturám měřeny. Dimenze byly označeny jako vzdálenost moci, kolektivismus versus individualismus, feminita versus maskulinita a vyhýbání se nejistotě. V roce 1980 byla na základě výzkumu Bonda přidána pátá dimenze nazvaná dlouhodobá versus krátkodobá orientace. Šestá dimenze byla přidána v roce 2010, kterou lze přeložit jako požitkářství versus zdrženlivost. V následujících řádcích jsou stručně vysvětleny všechny dimenze kultur. V závěru je porovnána Česká republika se Slovenskem.

Dimenze vzdálenost moci je definována: „*jako rozsah, v němž méně mocní členové institucí a organizací v dané zemi předpokládají a přijímají skutečnost, že moc je rozdělována nerovně*“ (Hofstede, 2007, str. 45). Hlavní rozdíl mezi společnostmi s malou a velkou vzdáleností moci Hofstede spatřuje v tom, že v zemích s velkou vzdáleností moci jsou nerovnosti mezi lidmi očekávány a požadovány. V zemích s malou vzdáleností moci jsou nerovnosti mezi lidmi minimalizovány.

„Individualismus přísluší společnostem, v nichž jsou svazky mezi jedinci volné: předpokládá se, že každý se stará sám o sebe a svou nejbližší rodinu. Kolektivismus, jako jeho opak, přináleží ke společnostem, ve kterých jsou lidé od narození po celý život integrováni do silných a soudržných skupin, které je v průběhu jejich životů chrání výměnou za jejich věrnost“ (Hofstede, 2007, str. 66).

Dimenze maskulinita versus feminita byla odvozena z „pracovních cílů“, neboť byla jedinou dimenzí, v níž muži a ženy ve výzkumu konzistentně skórovali rozdílně. Ženy přikládají důležitost vztahům s nadřízenými a kolegy, zatímco pro muže je důležitý výdělek a postup. Maskulinní země jsou společnosti, ve kterých jsou sociální rodové role jasně odlišeny. U mužů se předpokládá, že jsou průbojní, soutěživí a houževnatí. Od žen se spíše očekává, že budou pečovat o domov, děti a lidi obecně a budou orientované na kvalitu života. Pokud se sociální rodové role překrývají, jedná se o femininní společnosti, ve které by i muži měli být nenároční, jemní a orientovaní na kvalitu života (Hofstede, 2007).

Další dimenzí je vyhýbání se nejistotě, kterou Hofstede (2007, str. 131) definuje jako: *„stupeň, v němž se příslušníci dané kultury cítí ohroženi nejistotou nebo neznámými situacemi.“* Pocit „co je jiné, je nebezpečné“ je v zemích se silným vyhýbáním se nejistotě. „Co je jiné, je po divně“ je pocit spojený se slabým vyhýbáním se nejistotě. Zajímavostí je, že v zemích se slabým vyhýbáním se nejistotě se lidé cítí více šťastní a méně se trápí kvůli zdraví a penězům, než v případě zemí se silným vyhýbáním se nejistotě. Platí zde i méně zákonů a pravidel a v případě, že se nedají pravidla dodržovat, mají se změnit.

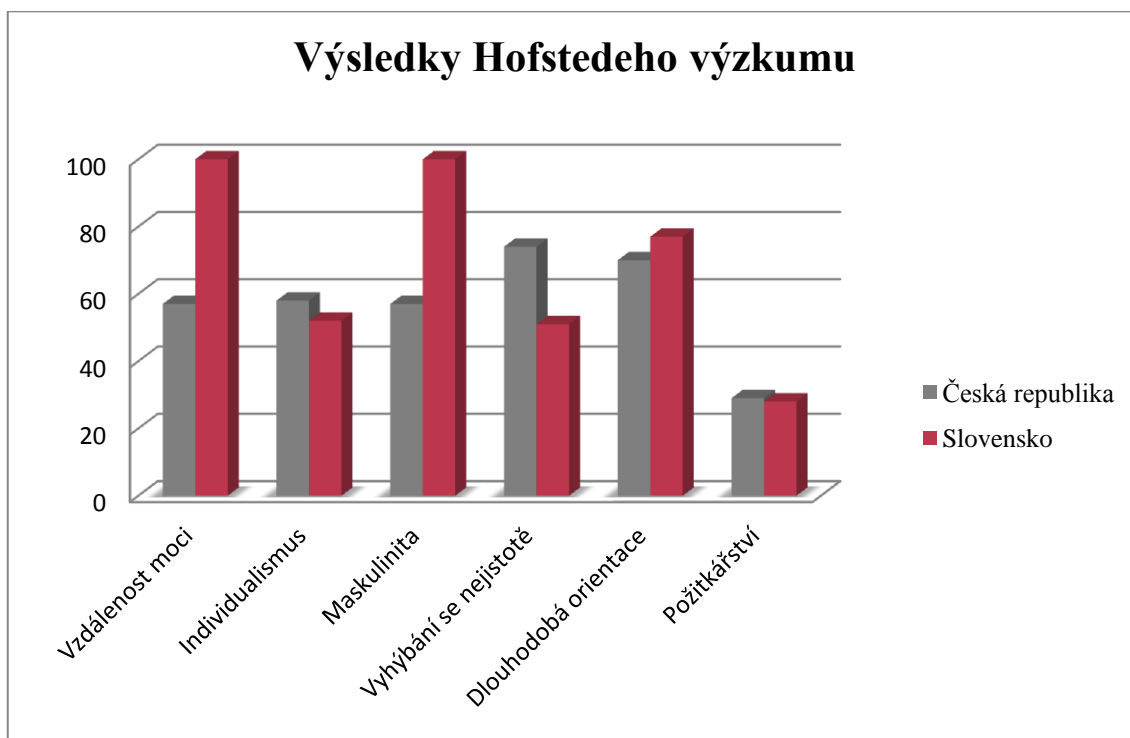
„Dlouhodobá orientace spočívá v pěstování ctností zaměřených na budoucí odměny; zejména vytrvalosti a šetrnosti. Na opačném pólu krátkodobá orientace spočívá v pěstování ctností týkajících se minulosti a současnosti, zejména úcty k tradicím, zachovávání ‚tváře‘ a plnění společenských závazků“ (Hofstede, 2007, str. 162).

V roce 2010 Hofstede (2010) přidal šestou dimenzi, kterou lze přeložit jako požitkářství versus zdrženlivost. V případě, že člověk utrácí peníze, užívá si zábavných aktivit a chová se, tak jak sám chce, jedná se o požitkářství. Opakem je dimenze zdrženlivost, kdy je jednání člověka omezeno různými společenskými normami a zákazy, a jedinec se domnívá, že užívání si volnočasových aktivit, vydávání peněz apod., jsou něčím špatné.

V počitkářských zemích jsou lidé více pozitivní a mají pocit kontroly nad vlastním životem.

3.4.1 Česká republika a Slovensko podle Hofstedeho

V rámci této podkapitoly jsou znázorněny výsledky jednotlivých dimenzí pro Českou republiku a Slovensko. Následující graf na základě Hofstedeho výzkumu dostupného na internetových stránkách porovnává indexy zmíněných a stručně vysvětlených šesti kulturních dimenzí mezi zeměmi.

Graf č. 1: Dimenze pro Českou a Slovenskou republiku (zdroj: vlastní zpracování na základě dat dostupných na geert-hofstede.com, 2012)

Největší rozdíly lze spatřit v indexu vzdálenosti moci a v maskulinitě. Dle tohoto výzkumu se předpokládá, že lidé v České republice si jsou rovnější než v případě Slovenska, kde jsou nerovnosti mezi lidmi očekávány. Slovensko je tedy více hierarchizovanou společností, což může znamenat, že děti na Slovensku budou své rodiče více poslouchat a budou k nim projevovat více úcty. Stejnou situaci lze očekávat i v případě vztahu s učiteli. Podle popisu dimenze vzdálenosti moci v knize Hofstedeho by v českých školách měla být ceněna studentova iniciativa. Studenti s učiteli by zde měli více diskutovat a zasahovat do výuky. Na Slovensku by měl ve třídě spíše panovat striktní řád a učitel by měl přebírat veškerou iniciativu ve třídě.

Druhý výrazný rozdíl je v indexu maskulinity. Slovensko má dle předchozího grafu mnohem vyšší index maskulinity, než Česká republika. Ženy a muži by si tedy měli být více rovni v České republice. Slovensko se spíše charakterizuje maskulinními charakteristikami jako je bojovnost, snahou být nejlepší, výkonnost a orientace na kariéru. Naproti tomu může vyšší index maskulinity znamenat, že muži na Slovensku budou větší gentlemani a budou více asertivní.

V grafu lze i vyzorovat, že se Slovensko méně vyhýbá nejistotě, než Česká republika. S tím například může souviset i postoj ke společné měně Evropské unie. Slovensko již přijalo euro, zatímco Česká republika je z tohoto pohledu více zdrženlivou.

Tabulka č. 1: Největší rozdíly mezi českou a slovenskou kulturou dle Hofstedeho (zdroj: vlastní zpracování)

Česká republika	Slovensko
menší vzdálenost moci	větší vzdálenost moci
větší rovnost mezi muži a ženami	spíše dominují muži
větší vyhýbání se nejistotě	menší vyhýbání se nejistotě

4 ADAPTAČNÍ PROCES

S rostoucí globalizací dochází stále k větším střetům odlišných kultur. Příslušníci jiných kultur odlišně vnímají a interpretují svět. Cílem práce je zjistit, jak se slovenští studenti adaptovali na českou kulturu, a proto je kapitola klíčová pro další výzkum. Tato kapitola se zabývá setkáváním jednotlivých kultur a kulturními procesy jako je enkulturace a akulturace. Dále je zde popsán i kulturní šok, který lidé prožívají při příchodu do neznámého prostředí.

4.1 Pojem adaptace

„V důsledku globalizace dochází k prolínání různých kultur a společnost získává multikulturní ráz. Psychology však zajímá ani ne tak dopad na společnost, jako spíše na jedince a jeho vnitřní svět. Jak se dokáže adaptovat v cizím prostředí, jak se dokáže s novou situací vypořádat, jaké musí mít osobnostní rysy a schopnosti, aby se prosadil v cizím prostředí, to vše jsou otázky, které si dnes klademe“ (Morgensternová, Šulová, 2007, str. 9).

Podle Paulíka (2010) je adaptace takové chování organismů, které jim umožňuje přizpůsobit se podmínkám (prostředí), v nichž žijí. Adaptace je tedy nezbytnou podmínkou přežití. Stejný autor ve své knize dále popisuje: *„Adaptaci zajišťuje vzájemné působení různých více méně složitých systémů, jejich podsystémů, součástí a prvků.“* (Paulík, 2010, str. 11).

Podle Průchy (2010b) je adaptace proces přizpůsobení se příslušníků jedné skupiny k jiné, nebo i skupin navzájem.

Projevem adaptace je to, jak se jedinec cítí, jak je spokojen sám se sebou, se svou identitou, sociálními vztahy, zaměstnáním atd. Důvodem neúspěšné adaptace jsou četné obtíže, nedorozumění, konflikty s ostatními lidmi, nespokojenost, nízké sebehodnocení atd. V takovém případě podle Paulíka (2010) jedinec může trpět nejen sám, ale může způsobit nepříjemnosti i svému okolí.

4.2 Enkulturation

Již v předcházející kapitole bylo napsáno, že mezi základní vlastnosti kultury patří to, že je naučená. Pojem enkulturace poprvé definoval Herskovits (1948) v rámci oboru

kulturní antropologie. Proces enkulturace je umožněn díky vlivu okolí jedince. Člověk se uvědoměle či neuvědoměle učí to, co se v jeho kultuře považuje za důležité. Největší vliv na enkulturaci jedince má rodina, vrstevníci a masmédiá. Výsledkem procesu enkulturace je osoba, která si osvojí kulturu včetně jazyka, rituálů, hodnot. (Berry, 2011).

Z popisu enkulturace vyplývá, že je dlouhodobým procesem a člověk by se bez ní nestal člověkem v pravém slova smyslu, neboť se s kulturou nerodí, ale musí si ji v průběhu svého života osvojit.

4.3 Akulturace

„Akulturace, či kulturní kontakt je proces, při němž dvě dříve autonomní společnosti vcházejí do kontaktu dostatečně dlouho a dostatečně intenzivně, takže velká část jejich kultury přechází z jedné do druhé. Od prosté difuze se liší akulturace tím, že v jedné nebo v obou skupinách dochází k reorganizaci kultury. Nejběžnějším příkladem je expanze dominantních kultur na úkor podrobených skupin“ (Lawless, 1996, str. 94).

Sam a Berry (2006) píší o akulturaci jako procesu, který má bohatou historii. Již v minulosti lidé cestovali kolem světa z různých důvodů, např. hledali zelenější pastviny, chtěli dobývat či kolonizovat země, hledali dobrodružství. Ve všech případech se setkávali s odlišnou kulturou. V současnosti je akulturace velmi diskutovaným jevem, neboť vzrůstá světová migrace v důsledku přírodních a člověkem způsobených katastrof jako jsou války, chudoba, konflikty. Druhým důvodem je zvýšený zájem lidí pochopit odlišnosti v různých kulturách.

Akulturace může mít různé důsledky. Jednou z možností je nové stabilní přizpůsobení, nebo naopak určitá kultura vyhyne pod velkým nátlakem. Kultura se může začlenit do jiné a uchovat si svoji identitu jako subkultura. Může dojít i k propojení obou kultur a vytvoření nové integrované kultury – tento proces je nazýván jako asimilace (Lawless, 1996). S tím souhlasí i Kolman (2005), jehož definice kultury pojednávající o střetu dvou kultur byla již uvedena na začátku první kapitoly (výsledek střetu dvou kultur může být negativní, či může dojít k vzájemnému obohacení).

O asimilaci dále píše Průcha (2010a, str. 56), který ve své knize cituje Broučka (1991): *„Asimilace je postupné včleňování jednoho etnika a jeho kultury do jiné kultury*

tak, že znaky původní kultury se ztrácejí a jsou nahrazovány znaky dominantní, přejímané kultury.“

4.3.1 Adaptační strategie

V odborné literatuře se lze setkat s pojmy akulturační, či adaptační strategií. Např. Průcha (2010b) píše o adaptační strategii, zatímco Berry (1997) o akulturační. Pro účely této práce se bude pracovat s pojmem adaptační strategie.

Berry (1997) rozlišuje osm typů adaptace v závislosti na tom, zda je brána v úvahu většina či menšina. Pokud se menšina dobrovolně rozhodne, že přijme hodnoty majoritní skupiny, hovoří se o již zmiňované **asimilaci**. Jedinci se tedy vzdají své kultury a zapojují se do každodenního života majoritní společnosti. Opakem je **separace**, kdy se chce menšina dobrovolně odtrhnout od většinové společnosti. **Integrace** představuje volbu uznání kulturních hodnot majoritní i minoritní společnosti. V případě, že menšina neudrží trvalejší vztah s většinou, necítí potřebu kontaktu s dominantní kulturou, píše Berry o **marginalizaci**.

Další čtyři typy adaptace vycházejí z pohledu dominantní společnosti. O **segregaci** se hovoří v situacích, pokud se majoritní skupina rozhodne, že nechce přijmout menšinu mezi sebe. Pod pojmem přeložený jako „**tavící kotol**“ (melting pot) Berry označuje situaci „roztavení“ majoritní i minoritní kultury a vznik nové kultury. Multikulturalismus je plně kompatibilní s **integrací**, kdy si majoritní společnost zachová svou kulturní jedinečnost a to samé umožňuje i minoritní společnosti. Poslední možností je sociální vyloučení některé kultury nazývané **exkluze**, o kterém rozhodne většina (Berry, 1997).

Při zamyšlení, která kultura je nejvíce podobná české, asi každého napadne, že slovenská. Podle vyjmenovaných adaptačních strategií by se tedy mělo jednat o asimilaci, či integraci. Uznávají ovšem Slováci stejné kulturní hodnoty jako Češi? Nebo se podle slovenských studentů kultury liší? Na tyto otázky by měla odpovědět empirická část práce. Již podle Hofstedových dimenzí se prokázaly významné rozdíly v indexu maskulinity a ve vzdálenosti moci.

4.4 Kulturní šok

Jedinec při střetu s odlišnou kulturou zažívá jistou formu kulturního šoku. Kulturní šok poprvé definoval v roce 1954 antropolog Oberg (2006). Dle něj při příchodu do cizího

prostředí jedinci trpí úzkostí ze ztráty důvěrně známých znaků a symbolů sociálního styku. Nové a neznámé věci vzbuzují frustraci a úzkost. Lidé na tyto nepříjemné pocity nejprve reagují odmítnutím a následně ústupem. Kulturní šok Oberg (2006) rozdělil do čtyř fází. V první fázi je charakteristická počáteční euforie, nadšení a fascinace z nových objevů, zážitků a zkušeností. Po prvotním nadšení následuje fáze odmítnutí neboli fáze krize. Tato fáze zahrnuje frustraci a odmítání všeho spojeného s novým prostředím. Třetí fáze je charakteristická zotavováním se z krize, kdy se člověk stále může cítit izolovaně, učí se ale zvládat různé situace související s odlišností kultur. Poslední fází je fáze přizpůsobení se, ve které se člověk vyrovná s novým prostředím a přijme život v cizí zemi (Oberg, 2006).

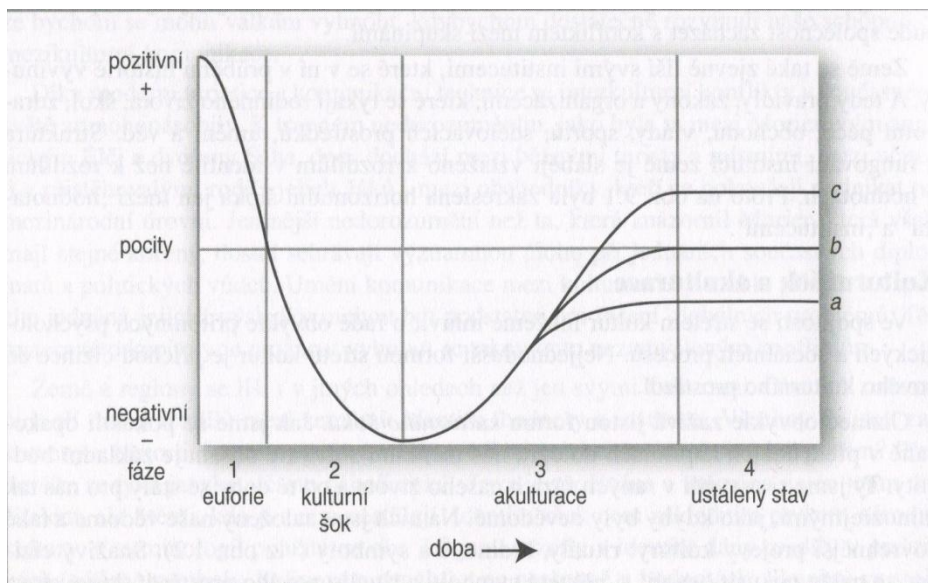
V literatuře se lze setkat s pojmy kulturní šok, či akulturační stres. Někteří tyto pojmy chápou jako synonyma a někteří je odlišují. Akulturační stres poprvé definoval Berry. Dle některých odborníků je lepší používat termín akulturační stres, neboť šok může mít určitý patologický podtext. Stres vyjadřuje zátěž, kterou jedinec při setkání s novou kulturou prožívá a i možnost daného jedince, aby se s akulturační zkušeností vyrovnal pozitivně (Morgensternová, Šulová, 2007).

Jak ovšem upozorňují autorky Morgensternová a Šulová (2007), někteří lidé žádný akulturační stres neprožijí a stresory, které u ostatních stres spouštějí, vnímají jako výzvu či příležitost. Jedná se tedy o příklad úspěšné adaptace.

Hofstede (2007) přirovnává příchod cizince do nového prostředí k návratu duševnímu stavu dítěte, které se musí znovu naučit i ty nejjednodušší věci. Často jsou lidé rozhořčení, bezmocní a pociťují nepřátelství k novému prostředí. Mnohokrát potřebují více lékařské péče, neboť dochází i k ovlivnění tělesných funkcí. S tím souhlasí i Morgensternová a Šulová (2007), které jako projev kulturního šoku označují strach, zmatení, dezorientaci a depresivní reakci. Extrémním případem dle autorek mohou být i psychosomatické problémy, sociální izolace a nepřátelský postoj k „domorodé“ kultuře či ztráta identity.

Změny pocitů lidí, kteří jsou vyslaní na omezenou dobu do cizího kulturního prostředí, znázorňuje akulturační křivka. Na obrázku jsou na vertikální ose vymezeny pocity a na horizontální ose je vynesena čas. První fáze je obvykle krátké období plné nadšení, vzrušení, touhy poznat novou zemi. V druhé fázi se lidé setkají s již zmíněným kulturním šokem. Předposlední fáze je fází akulturace, kdy se návštěvník pomalu naučí žít

v nových podmínkách, přijme některé místní hodnoty a integruje se do nové sociální sítě. Ve čtvrté, poslední fázi je nalezen stálý stav mysli (Hofstede, 2007). Jak autor Hofstede (2007, str. 244) píše: „Může být, ve srovnání s domovem, negativní (4a), například když se návštěvník cítí i nadále cizí a odmítaný. Může být stejně dobrý (4b), v kterémžto případě lze návštěvníka považovat za bikulturního, tedy adaptovaného na nové, stejně jako na domovské podmínky a může být dokonce lepší (4c). V posledním případě se návštěvník „stal domorodcem“ - je nyní ještě víc Římanem než Římané.“

Obrázek č. 2: Akulturační křivka (zdroj: Hofstede, 2007, str. 244)

Zda slovenští studenti pocítovali nějakou formu kulturního šoku, bude zjišťováno v empirické části práce. Nicméně pro blízkost, podobný jazyk a společnou minulost by podle názoru autorky k velkému kulturnímu šoku nemělo docházet.

5 PŘEDSUDKY A STEREOTYPY

V rámci předposlední kapitoly teoretické části práce jsou vysvětleny pojmy předsudky a stereotypy. Je zde charakterizován i národ, neboť poslední část kapitoly se zabývá národními stereotypy. V následujících řádcích jsou i popsány některé výsledky z provedených výzkumů na téma předsudků a stereotypů. V této kapitole je i uveden zajímavý pohled na Čechy a Slováky podle Lewise. Vnímané předsudky a stereotypy očima slovenských studentů budou taktéž součástí zkoumání v empirické části práce.

5.1 Národ

Stejně jako kultura, ani národ nemá jednotné vymezení. Anthony D. Smith definoval národ jako „*pojmenované historické a kulturní společenství s jednotným územím, masovým vzdělávacím systémem a společnými zákony*“ (Tesař, 2007, str. 56).

Tesař (2007, str. 56) dále uvádí definici: „*Národ je politicky organizované společenství, jehož příslušníkům je společný vysoký stupeň vědomí vzájemné sounáležitosti. Příslušníci národa si uvědomují svou odlišnost od ostatních národů i bez přímé osobní zkušenosti, aniž by s nimi přicházeli do styku. To není možné bez plošného zprostředkování, například povinnou školní docházkou, povinnou vojenskou službou, prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků.*“

„*Národ je skupina lidí, která sdílí některé důležité statky. Většinou jde o společný původ, řeč, kulturu, tradici, dějiny a náboženství*“ (Jandourek, 2008, str. 162). Jedná se i přes výhrady o objektivní prvky. Sám autor toto pojetí ve své knize občas i zpochybňuje. Například jazyk jako časté kritérium národnosti dává do kontrastu se Švýcarskem, kde se hovoří několika jazyky. Společný původ a předci mohou být někdy realitou, jindy jde spíše o mýtus. Pro příklad lze uvést Evropu, kde se měnily hranice, lidé migrovali, vytvářeli smíšené svazky. Jako subjektivní prvek autor udává vymezení se vůči cizincům: „*Uvědomit si, že jsme národ, je pro nás možné až tehdy, když zároveň víme o existenci jiných národů a jejich odlišnosti od nás*“ (Jandourek, 2008, str. 163).

5.2 Předsudky a stereotypy

Předsudky a stereotypy patří k základním pojmům v interkulturní psychologii. „*Jsou to představy, názory a postoje, které určití jednotlivci či skupiny osob zaujímají k jiným skupinám, nebo k sobě samým (autostereotypy)*“ (Průcha 2010b, str. 67). Důležitou složkou stereotypu, či předsudku je podle Průchy (2010b) emocionální náboj (zatímco racionální složka může být potlačena).

5.2.1 Předsudky

Pokud člověk smýšlí o ostatních špatně bez náležitého opodstatnění, tak je to podle Allporta (2004) předsudek. Allport (2004, str. 44) dále ve své knize *O povaze předsudků* píše: „*Předsudek je model nepřátelství v interpersonálních vztazích, namířeného proti celé skupině, nebo proti jejím jednotlivým příslušníkům; pro svého nositele plní specifickou iracionální funkci.*“ Autor se ale přiklání k myšlence, že lidé mohou být zaujati vůči ostatním i příznivě. S tím souhlasí taktéž sociolog Giddens (1999) a dodává, že předsudky jsou často založené na informacích z „doslechu“, než na skutečných poznacích.

Podle Hayesové (2003) je předsudek předem zformovaný postoj k nějakému objektu projevující se bez ohledu na individualitu nebo povahu tohoto objektu. Příkladem pozitivního předsudku může být posuzování všech lidí, kteří pocházejí ze stejné země, za přátelské. Psychologické výzkumy se ovšem více zaměřují na negativní předsudky, zvláště na extrémní nepřátelství vůči členům etnických menšin (Hayesová, 2003),

Podle Allporta (2004) se předsudek může projevit pěti způsoby. Prvním způsobem je **osočování**, kdy lidé o svých předsudcích mluví se stejně smýšlejícími přáteli a občas i mezi cizími lidmi. Důležité je, že mnoho lidí ve svých nesympatiích nikdy nezajde dál. Předsudek se může dále projevit **vyhýbáním se**. V tomto případě se člověk vyhýbá příslušníkům neoblíbené skupiny a přímo jim neublíží. Třetím projevem předsudku je **diskriminace**, kdy zaujatá osoba provádí nežádoucí rozlišování aktivním způsobem (např. pokouší se vyloučit všechny příslušníky určité skupiny z některých druhů zaměstnání, zbavit je politických práv, příležitostí ke vzdělání a zábavě atd.). V případě dalšího projevu předsudku **fyzického napadání** je předsudek tak silný, že vede k násilným a polonásilným činům. Neoblíbená skupina může být například násilně vypuzena ze sousedství nebo tak vážně ohrožována, že ze strachu odejde sama.

Vyhlazování je nejvyšším stupněm projevu předsudku v podobě lynčování, pogromů, masakrů a hitlerovských genocidních programů.

Průcha (2010b, str. 70) upozorňuje, že pokud má člověk předsudek, nemusí se jednat o diskriminaci: „*Chová-li někdo předsudky vůči příslušníkům jiného etnika či rasy, nedopouští se tím ještě diskriminace – ta se projevuje až faktickým jednáním.*“

5.2.2 Stereotypy

Stereotyp vznikne generalizací, kdy člověk připisuje určité, dle jeho mínění typické vlastnosti všem členům dané skupiny. (Novák, 2002).

Stereotypy se týkají skupiny lidí mající společný nějaký znak a jsou známé určité projevy chování a stanoviska, čímž se jeví jako skupina specifická. Lidé se klasifikují podle nějakých povrchních vlastností a znaků (Mikuláščík, 2010). Podle Mikuláščíka (2010) se mohou stereotypy pozvolna měnit vlivem nějaké silnější emoční zkušenosti, či vlivem masmédií, politiky atd. Stereotypy lze rozlišit na autostereotypy (zafixované představy o vlastní skupině) a heterostereotypy (zafixované představy o ostatních skupinách). Podle autora jsou autostereotypy pozitivnější než heterostereotypy.

Lehtonen (2005) se domnívá, že kulturní stereotypy souvisí s etnocentrismem. Lidé mají sklon negativně posuzovat odlišné kultury z pohledu kultury vlastní. Giddens (1999) ve své knize varuje, aby se lidé při studiu kultury co nejvíce vyhnuli právě etnocentrismu. Je tedy důležité neposuzovat jinou kulturu podle měřítek našich vlastních. Autor Lehtonen (2005) si pokládá otázku, zda jsou stereotypy dobré, či špatné? Na tuto otázku, jak sám přiznává, neexistuje správná odpověď. Jisté je jen to, že ovlivňují kulturní interakci. Člověk má tendenci upřednostňovat informace, které jsou v souladu s existujícími stereotypy, a ignoruje či odmítne informace, jež jsou v rozporu s těmito stereotypy.

5.3 Národní stereotypy

Národní stereotypy jsou v rámci psychologie pojímány jako vlastnosti typických představitelů určitých zemí. Jak již bylo psáno v předchozí podkapitole, vznikají zobecněním znalostí, které máme o příslušnících jednotlivých národů. Stereotypy odrážejí socioekonomické podmínky dané země, její historii, zvyky, mýty, legendy a hodnoty (Euroskop.cz, 2009).

5.3.1 Národní stereotypy Čechů

Dle internetových stránek Euroskopu (2009) byl v roce 2005 publikován v americkém časopisu Science výzkum národních stereotypů díky mezinárodnímu týmu 86 vědců ze 45 zemí. Je to jeden z nejkompexnějších výzkumů národních stereotypů, kterého se účastnilo bezmála čtyři tisíce vysokoškolských studentů. Studenti měli posoudit vlastnosti typického občana své země. Dále posuzovali vlastnosti reálných osob dané národnosti (např. příbuzné, přátelé). V České republice se na výzkumu podílela Martina Hřebíčková z Psychologického ústavu Akademie věd ČR. Cílem výzkumu bylo zjistit, zda jsou představy o příslušnících jiných zemích pravdivé, nebo jde o pouhé konstrukty naší mysli neodrážející realitu.

Typický Čech je podle výzkumu psychicky nevyrovnaný, obtížně snáší stresové situace, je málo družný a nedostatečně se prosazuje. I Slováci se přibližně hodnotí stejně jako Češi. Stereotypně vnímaný Čech je podle české části mezinárodního výzkumu nepřátelský, neústupný, neochotný pomáhat druhým a necitlivý. Čeští studenti hodnotili český národ jako svědomitější, než posuzovali slovenští studenti svůj národ. Dle tohoto výzkumu se posouzení typického představitele své země neshodovalo s posouzením reálných lidí. Pouze v Polsku, Libanonu, Austrálii a na Novém Zélandu si reální lidé přisuzují vlastnosti, které jsou přisouzeny i představitelům dané země. Dle výzkumu je reálný Čech spíše asertivní, aktivní a komunikativní a není tak hrubý a nepřívětivý jako stereotypně vnímaný Čech. Zajímavostí je, že reální Češi dosáhli ve srovnání s příslušníky ostatních zemí nejvyšší míry přívětivosti (Euroskop.cz, 2009).

Stereotypy jsou oblíbeným literárním tématem, například Holý (2010) je autor knihy *Malý český člověk a skvělý český národ*. Dle názoru Holého (2010) mají Češi zdravý selský rozum a mají „zlaté české ručičky“, jsou talentovaní, zruční a vynalézaví. Nicméně podle sociologického výzkumu stereotypů české národní povahy si Češi připisují spíše negativní vlastnosti. V roce 1992 uvedlo 28 % respondentů závist jako nejtypičtější vlastnost Čechů, 15 % dotazovaných uvedlo nepřiměřenou konformitu a vychytralost (Holý, 2010). Dle autora je zajímavostí, že ačkoli jedinci popisují český národ pozitivně, mají tendenci sami sebe vnímat spíše negativně.

5.3.2 Vztah Čechů ke Slovákům

Příhoda (1993) píše o nejstarších a nejprimitivnějších českých a slovenských stereotypech. Podle něj je nejstarším způsobem českého vnímání slovenské reality založeno na stereotypu slovenské inferiority, kterou autor vysvětluje. *“Přisuzuje Slovákům v určitých závažných ohledech nějaké minus. Slováci se zdají být chudší, méně vzdělaní, méně technicky dovední a hůře adaptovaní na podmínky průmyslové civilizace“*(Příhoda, 1993, str. 34). Tato představa se již vytvořila v minulosti, kdy Slovensko bylo vskutku chudou, zaostalou agrární zemí. Nicméně v průběhu dvacátého století se slovenský národ stal kulturním národem a česká představa slovenské inferiority byla zčásti vytěsněna, avšak jak píše autor, nezmizela. Dalším českým stereotypem je podle Příhody (1993) stereotyp slovenské komplementarity, který „vyvažuje“ českou mysl. Dle tohoto stereotypu je například Čech racionální a Slovák vnímá jako bytost intuitivní a emocionální. Dalším příkladem je, že Čech svému prostředí přisuzuje znaky městské, zatímco prostředí slovenské vnímá jako přírodu a venkov.

Průcha (2010b) ve své publikaci uvádí výzkum Drabinové (1999) o etnických stereotypech mladých Čechů se zaměřením na geograficky blízké národy (Slováci, Rakušané, Poláci, Němci, Maďaři). Největší sympatie mají Češi dle výzkumu právě k Slovákům. Podle tohoto výzkumu mají Slováci typické vlastnosti jako je smysl pro humor, veselost, pohostinnost, přátelskost, alkoholismus a závistivost.

Bezproblémový postoj k sousedství se Slováky podle nejnovějšího provedeného výzkumu agentury STEM uvedlo celkem 90 % dotazovaných. (výzkumu se celkem účastnilo 1 070 respondentů). Výzkum provedený v roce 2014 zjišťoval vztah české veřejnosti k cizincům. (ParlamentniListy.cz, 2014)

5.3.3 Národní stereotypy Slováků

Hřebíčková a Kouřilová (2010) se zabývají národními stereotypy. Ve svém článku s názvem *Slovenské tango: percepce profilů osobnostních charakteristik Slováků* se zabývají autostereotypy a heterostereotypy Slováků. Autorky uvádějí myšlenku politika Fishofa podle něhož jsou Slováci sebevědomí a vznětliví. Dále píše o domněnce Jurovského (1943), který si myslí, že Slováci jsou citliví, lehce přechází od jednoho citu k druhému a nedají se svými city natrvalo ovládnout. Podle Stavěla (1982) jsou Slováci

přizpůsobiví, šlechtí a dokážou se nadchnout pro nové věci. Ferjenčík a Hoskovec (1993) se věnovali výzkumu utváření vzájemného obrazu českých a slovenských vysokoškoláků. Studenti na škálách sémantického diferenciálu posuzovali sebe samého, typického Čecha a typického Slováka (i příslušníky jiných národů). Podle slovenských studentů jsou příslušníci slovenského národa skromnější, důvěřivější, přejícnější, upřímnější, pracovitější, přátelštější a veselejší než Češi podle pražských studentů. Podle Čechů jsou Slováci nezodpovědní a nesebekritičtí. (Hřebíčková, Kouřilová, 2010)

5.3.4 Vztah Slováků k Čechům

Příhoda (1993) zabývající se nejstaršími heterosteotypy popisuje slovenský stereotyp české expanzivity, nadřazenosti a nevěrohodnosti, jenž se zrodil v důsledku české převahy početní, ekonomické a po dlouhý čas i kulturní a civilizační.

Slováci mají podle Sdružení agentur pro výzkum trhu a veřejného mínění vztah k Čechům vesměs kladný. Výsledky vychází z výzkumu Slovenského národního panelu, kterého se zúčastnilo 500 respondentů. Pouhá 2 % respondentů uvedla, že Čechy nemusí anebo je nemají rádi. Celkem 60 % dotazovaných má Čechy rádo. Více než polovina respondentů si myslí, že jsou si tyto národy v hodně věcech blízké (Simar.cz, 2014).

Výzkum i zjišťoval, kde by dotazovaní raději žili – zda v České republice nebo na Slovensku, kdyby vzali v úvahu některé konkrétní aspekty. Podle 83 % dotazovaných je pro jejich život lepší Česká republika z hlediska pracovních příležitostí, 82 % respondentů by raději žilo v České republice i z hlediska životní úrovně. Podle hlediska dostupnosti a úrovně zdravotní péče by v České republice žilo 51 % respondentů, podle vzdělání 50 % dotazovaných. Z hlediska výhledu do budoucnosti by v České republice žilo 48 % respondentů. Co se týče životního prostředí a přírody, 67 % dotazovaných by volilo Slovensko. Bezmála polovina dotazovaných si ovšem nebyla jistá, ke které zemi by se přiklonili z hlediska politické stability (Simar.cz, 2014).

5.4 Slovenská a česká kultura podle Lewise

Lewis (2005) ve své knize *When cultures collide* etnocentrickým pohledem popisuje stereotypy jednotlivých zemí. Jedná se tedy spíše o subjektivní názor autora na jednotlivé země. Češi jsou podle autora individualističtí, kreativní, tolerantní, spořiví se

smyslem pro humor. V oblibě mají učení, muziku a divadla. Charakterizují se i nedostatkem sebedůvěry. Vysoká míra gramotnosti a obecně vynikající vzdělání v průběhu staletí jsou podle autora klíčem pro usilování o rovnostářství a demokracii. Společenské statusy jsou přisuzovány podle vzdělanosti. Českou společnost charakterizují podle Lewise zákony, uspořádanost, což občas vede k příliš velké byrokracii.

Na veřejnosti se lidé v České republice zřídka kdy objímají či líbají. Avšak potřesení rukou při příchodu či odchodu je téměř povinnost. Při oslovování užívají akademické tituly. Při vyjednávání jsou Češi racionální a nemají rádi konfrontaci. Pyšní se svojí flexibilitou a adaptabilitou. Jsou otevřeni kritice, na rozdíl od Slováků, kteří jsou k ní velmi citliví. Češi jsou i zdrženlivější a více dodržují pravidla než v případě různých Slováků.

Slováci mají podle Lewise (2005) stejně jako Češi málo sebedůvěry. Mají rádi sport, muziku a přírodu. Kvůli přírodě svůj čas rádi tráví na venkově, kde hodně zahradníčí. Při porovnání s Čechy mají pomalejší tempo života. Mají početnější rodiny, než v České republice a jsou i více věřící. Při vyjednávání nikam nespěchají a často říkají to, co chtějí ostatní slyšet, nejsou ovšem úmyslně lstiví. Při obchodním jednání mají méně pevný program než v případě Německa, či České republiky a rádi odbočují od tématu.

Slovenská republika chce být od České republiky odlišena a chce mít respekt k její nové republice. Stejně jako Hofstede je i Lewis názoru, že je Slovensko společností, kde dominují muži. V České republice si jsou, jak již bylo uvedeno obě pohlaví spíše rovna. Na Slovensku si i lidé více stěžují a nadávají. Společenské statusy se přisuzují podle rodiny, bohatství a sociálních kontaktů. Slováci více utrácejí, než spoříví Češi.

Tabulka č. 2: Největší rozdíly mezi českou a slovenskou kulturou podle Lewise (zdroj: vlastní zpracování)

Česká republika	Slovensko
Češi jsou více spoříví	Slováci více utrácejí
menší podíl věřících	větší podíl věřících
rychlejší tempo života	pomalejší tempo života
větší zdrženlivost	menší zdrženlivost

větší otevřenost ke kritice	citliví ke kritice
společenský status je přisuzován podle vzdělanosti	společenský status je přisuzován podle rodiny, majetku a sociálních kontaktů

5.5 Posouzení charakteristik Čechů a Slováků na základě NEO osobnostního inventáře

Hřebíčková (2003) realizovala výzkum *Posuzování osobnostních charakteristik Slováků českými vysokoškoláky*. Pomocí NEO osobnostního inventáře provedla srovnání typického Slováka a Čecha v rámci pěti obecných dimenzí osobnosti. Mezi tyto dimenze patří: neuroticismus, extroverze, otevřenost vůči zkušenosti, přívětivost, svědomitost. Všechny vyjmenované škály obsahují i různé subškály. Celá tabulka, ve které jsou srovnání Češi a Slováci, je v příloze. V této části práce jsou jednotlivé dimenze stručně popsány a jsou zde shrnuty největší rozdíly mezi zkoumanými národy.

Dimenze neuroticismus zjišťuje rozdíly v emocionální stabilitě a labilitě. Jedinci, kteří dosahují nízké hodnoty na škále neuroticismu, jsou emocionálně stabilní. Jsou obvykle vyrovnaní, klidní a stresující situace je nevyvedou snadno z míry. Naproti tomu jedinci s vysokým skórem neuroticismu jsou nervózní, nejistí, intenzivněji prožívají strach, obavy nebo smutek (Hřebíčková, 2011).

Další dimenzí je extroverze zahrnující velkou škálu individuálních vlastností. Extroverti jsou společenší, sebejistí, energičtí, veselí, optimističtí, aktivní a hovorní. Lidé introverti dosahují nízkého skóru této dimenze. Jedinci jsou spíše uzavření, samostatní, nezávislí a zdrženliví (Hřebíčková, 2011).

Lidé dosahující vysokých hodnot v dimenzi otevřenost vůči zkušenosti mají živou představivost, jsou vnímaví k vnitřním pocitům, zvědaví, upřednostňují rozmanitost a mají nezávislý úsudek. Nízké skóre v otevřenosti vůči zkušenosti mají lidé, kteří mají sklon ke konvenčnímu chování a konzervativním postojům. Často také potlačují emoce (Hřebíčková, 2011).

Škála přívětivost vystihuje interpersonální chování. Vysoké hodnoty dimenze nejvíce charakterizuje vlastnost altruismus. Lidé dosahující vysoké skóre mají schopnost

porozumět druhým, upřednostňují spolupráci a mají sklon důvěřovat druhým. Lidé s nízkou hodnotou této dimenze jsou spíše nepřátelští, egocentričtí a soutěživí (Hřebíčková, 2011).

Dimenze svědomitost zjišťuje vztah k práci, aktivní proces plánování, organizování a realizace úkolů. Vysokých hodnot této dimenze dosahují lidé popisující se cílevědomostí, ctížadostivostí, pilností, pevnou vůlí, spolehlivostí a přesností. Nízké hodnoty u lidí se naopak charakterizují nedbalostí, lhostejností a své cíle naplňují s malým zaujetím (Hřebíčková, 2011).

Tabulka č. 3: Největší rozdíly v osobnostních charakteristikách (zdroj: vlastní zpracování podle Hřebíčkové, 2003)

Češi	Slováci
úzkostní	uvolněnější
chladnější	vřelejší
vážnější	spokojenější
praktičtější	bohatší fantazie
méně citliví	citlivější
podezíravější	důvěřivější
lživější	upřímnější
méně soucitní	soucitnější
více sobečtí	štedřejší
výkonnější	méně výkonní
systematičtější	méně systematičtí
uvážliví	neuvážliví

V předchozí tabulce jsou znázorněny největší rozdíly podle provedeného výzkumu Hřebíčkové (2003). NEO osobnostní inventář je v příloze diplomové práce. Dle

výzkumu bylo nejvíce statisticky významných rozdílů zjištěno na škálách reprezentujících osobnostní dimenzi přívětivost. Slováci jsou podle výzkumu méně úzkostní, jsou vřelejší, spokojenější, s bohatší fantazií a více vnímají emoce v porovnání s Čechy. Dále jsou Slováci důvěřivější, upřímnější, štedřejší a soucitnější. Češi jsou výkonnější, systematictější a více rozvážní.

6 MOTIVACE

„Jestliže chceme porozumět jednání lidí, pochopit je a předvídat do budoucnosti, jak budou za různých okolností jednat, pak se přirozeně ptáme, co chtějí, o čem jim jde, co je baví, zajímá a těší, nebo zase čeho se bojí, v co doufají, o čem sní. Ptáme se, jaké síly jimi hýbou, odborně řečeno: Jak silně a k čemu jsou motivováni“ (Říčan, 2010, str. 95).

Poslední stručnou kapitolou v teoretické části práce je kapitola motivace, neboť v empirické části jsou analyzovány i motivy, proč se slovenští studenti rozhodli studovat v České republice. Obsahem kapitoly je tedy vymezení pojmu motivace a je zde i využita Maslowa pyramida potřeb, jenž se teorií motivace zabýval. Dále je zde popsána pracovní motivace a motivace ke studiu.

6.1 Pojem motivace

Podobně jako kultura nemá ani pojem motivace jednotné vymezení. Podle Nakonečného (2009) se pojmem motivace označují procesy lidského chování, které jsou vědomě či nevědomě zaměřeny na dosažení určitého cíle. Tyto procesy determinují zaměření, sílu a trvání chování.

S tím souhlasí i Janoušek a Slaměník (2008), kteří píšou o motivaci jako o hybné síle psychického charakteru, neboť uvádí do pohybu lidské chování a činnost. Motivem neboli pohnutkou označují základní vnitřní zdroj motivace. Motiv určuje směr a intenzitu chování v dvojitým smyslu: *„Jednak jako právě působící síla, to je aktualizovaný motiv, jednak jako dispozice k jejímu vzniku a uplatnění. V prvním případě je motiv prvkem motivační dynamiky, v druhém náleží do motivační struktury osobnosti“ (Janoušek, Slaměník, 2008, str. 147).*

Nakonečný (2009) ve své knize píše o dvou obecných principech motivace. Prvním principem je maximalizace příjemného a minimalizace nepříjemného. Druhý princip je založen na dodržování a restaurace psychické rovnováhy. Jak píše autor: *„Obecně pak platí, že v motivaci jde o impulzy k přeměně daného stavu subjektu ve stav žádoucí. Daný stav je vždy nepříjemným stavem ztráty psychické rovnováhy, stavem určitého nedostatku, žádoucí stav je stavem psychické rovnováhy, která je příjemná.“ (Nakonečný, 2009, str. 180)* Podle Nakonečného (2009) člověk téměř neustále žije ve

stavu nějakého vnitřního nedostatku (má pocit nejistoty, na něco chuť, touží po větším uznání, je unavený apod.).

6.2 Vnější a vnitřní zdroje motivace lidského chování

Motivace lidského chování může vycházet jak z vnitřní pohnutky (potřeby člověka), tak převážně z vnějšího popudu, tzv. incentivu. Potřeby lze rozdělit na vrozené a získané během života jedince a projevují se pocitem vnitřního nedostatku nebo přebytku (Hrabal, Man, Pavelková, 1984). Hierarchii potřeb definoval Maslow a je uvedena v následující podkapitole.

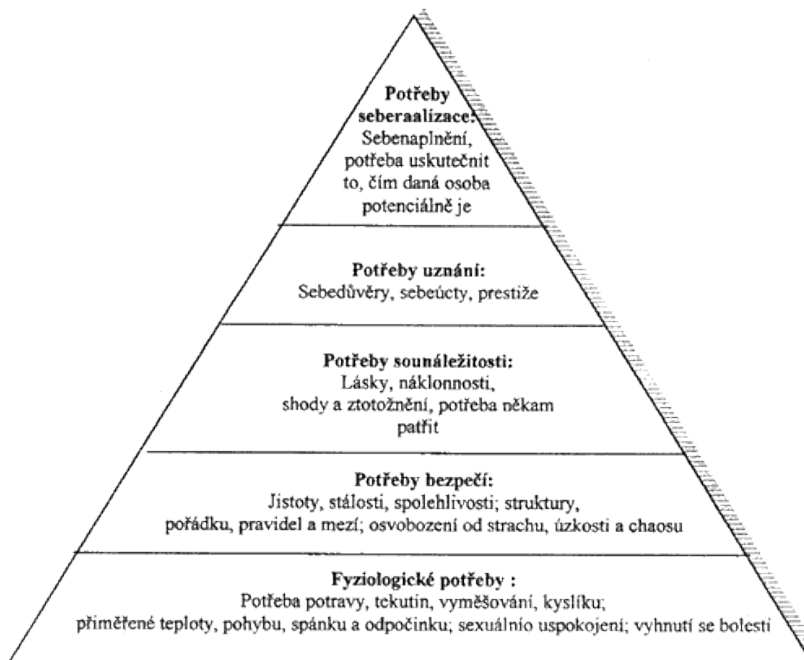
Incentivy představují vnější podněty, jevy, události, které mají schopnost vzbudit a většinou i uspokojit potřeby člověka. Incentivy mohou být rozlišeny na pozitivní a negativní. Pozitivní incentivy podle autorů Hrabala, Mana a Pavelkové (1984) vyvolávají chování směrem k nim (potrava) a negativní incentivy vyvolávají chování směrem od sebe (hrozba). Negativní incentivy nejsou schopny potřebu uspokojit, i když mají schopnost ji vyvolat.

6.3 Maslowa pyramida potřeb

Lidé jsou podle Maslowa (1987) motivováni určitými potřebami. Ostatně i Nakonečný (1997) se ve své knize *Motivace lidského chování* domnívá, že funkcí motivace je uspokojování potřeb jedince, vyjadřujících nějaké nedostatky v jeho fyzickém a sociálním bytí.

Maslow (1987) definoval hierarchickou teorii potřeb, kde jsou lidské potřeby systémem pěti základních kategorií. Tyto kategorie jsou hierarchicky uspořádány od nejnižších k nejvyšším. Dle hierarchie, člověk nejprve uspokojuje základní potřeby a teprve potom až je uspokojí, může uspokojovat potřeby vyššího stupně. Na prvním (dominantním) místě se nacházejí fyziologické potřeby (homeostatické), kam lze například zařadit kyslík, jídlo a spánek. Po relativním uspokojení základních potřeb lidé touží po pocitu bezpečí, jistoty. Na dalším stupni hierarchie se nachází sociální potřeby jako je pocit lásky, sounáležitosti, zařazení do společnosti. Na čtvrtém místě se nachází potřeba úcty, kterou Maslow ve své knize *Motivation and Personality* popisuje jak ve smyslu úcty k sobě samému (např. touha po důvěře, moci, nezávislosti, svobodě), tak úcty ostatních

(např. pověst, postavení, uznání, ocenění). Nejvýše položenou potřebou je potřeba seberealizace, kdy jedinec rozvíjí a realizuje svůj potenciál.

Obrázek č. 3: Maslowa pyramida potřeb (Zdroj: clanky.rvp.cz, 2008)

6.4 Pracovní motivace a motivace ke studiu

Dle výzkumu Centra pro studium vysokého školství mladí lidé vstupují na vysokou školu s vcelku jednoznačnou motivací získat možnost dobré profesionální kariéry a dobře placené zaměstnání. Významnou motivací je i získání vysokoškolského titulu a dobré postavení ve společnosti (Menclová, Bašťová, 2006).

Ve výzkumu realizovaném Masarykovou univerzitou v roce 2007 byla mimo jiného zjišťována i motivace studovat. Výzkum se týkal tématu motivace a očekávání studentů prvních ročníků na Masarykově univerzitě. Celkem se dotazníkového šetření účastnilo 5 064 studentů prvního ročníku. Největším důvodem, proč respondenti studují na vysoké škole, je dle realizovaného výzkumu rozvoj osobnosti (vzdělanosti, znalosti a schopnosti), zejména v oboru, který je zajímavý. Dále je pro ně motivací získat vysokoškolský titul, kariérní možnosti a možnost si v budoucnu vydělat více peněz. Přes polovinu respondentů chce získat dobré postavení ve společnosti a chce potkávat nové lidi (is.muni.cz, 2008). Výsledky tohoto výzkumu jsou dostupné v příloze.

Řada studentů studuje vysokou školu pro uplatnění na trhu práce, s čímž souvisí pracovní motivace. Dědina a Cejthamr (2005, str. 142) klasifikují motivaci k práci následovně:

„Ekonomické odměny – plat, sociální výhody, právo na důchod, materiální výhody a zajištění (materiální pojetí).

Vnitřní uspokojení – vyplývá z povahy vykonávané práce, zájmu o práci z osobního růstu a rozvoje (osobní pojetí)

Sociální vztahy – přátelství, práce ve skupině, touha po sdružování, prestiži a závislosti (vztahové pojetí).“

Podle Langmeiera a Krejčířové (2006) se při výběru pracovní činnosti uplatňují různou měrou a v různé kombinaci čtyři základní motivační síly. První silou je motivace získat vnější hmotný prospěch (získat ekonomickou nezávislost). Dalšími silami je motivace pomáhat lidem a motivace uskutečnit v povolání své osobní dispozice. Poslední motivační silou jsou přátelské kontakty (mít možnost zajímavého a pozitivního kontaktu s lidmi). Jak píše autoři, mezilidské vztahy na pracovišti a celková sociálně-emoční atmosféra je při výběru zaměstnání zejména důležitá pro lidi ve středním a pozdním věku.

EMPIRICKÁ ČÁST

7 VLASTNÍ VÝZKUM ADAPTACE SLOVENSKÝCH STUDENTŮ MENDELOVY UNIVERZITY NA ČESKOU KULTURU

Empirická část vychází z teoretické části diplomové práce a je zaměřena na adaptaci slovenských studentů Mendelovy univerzity na českou kulturu a na jejich vnímané interkulturní rozdíly, předsudky a stereotypy. V této části je popsán cíl, předmět, objekt výzkumu. V závěru kapitoly jsou položeny jednotlivé výzkumné otázky.

7.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je popsat, jak se slovenští studenti adaptovali na českou kulturu, jaké interkulturní odlišnosti spatřují mezi českým a slovenským národem. Dalším dílčím cílem je zjistit, zda se v České republice setkali s předsudky ze strany českých studentů a vysokoškolských kantorů. Analyzovány budou i jejich národní stereotypy a důvody ke studiu v České republice.

7.2 Předmět

Předmětem výzkumu je Mendelova univerzita, kde dotazovaní studenti studují.

7.3 Objekt výzkumu

Objektem výzkumu této diplomové práce jsou slovenští studenti studující na Mendelově univerzitě.

V rámci předvýzkumu se autorka snažila zjistit i celkové počty slovenských studentů studujících na Mendelově univerzitě v Brně (do počtu nejsou zahrnuti studenti na doktorském studiu). Počty se vztahují k letnímu semestru v roce 2014. Na Fakultě regionálního rozvoje a mezinárodních studií studovalo celkem 59 Slováků, což představuje necelých 5 % všech studentů. Na Provozně ekonomické fakultě slovenští studenti tvořili 11 % z celkového počtu studentů (slovenské národnosti bylo celkem 441 studentů). Na Lesnické a dřevařské univerzitě studovalo 56 studentů, tedy 3 % studentů představovali slovenští studenti. Na Zahradnické fakultě byl podíl slovenských studentů necelých 12 % (celkem 138 slovenských studentů). Institut

celoživotního vzdělávání navštěvoval v letním semestru roku 2014 jeden student slovenské národnosti. Agronomická fakulta, bohužel, svůj počet odmítla sdělit. Celkem na Mendelově univerzitě studovalo 695 slovenských studentů, což je 8,5 % z celkového počtu studentů. (do počtu není zahrnuta Agronomická fakulta).

7.4 Výzkumné otázky

V rámci výzkumu byly definovány následující výzkumné otázky, které vycházejí z cíle výzkumu.

1. Proč se slovenští studenti rozhodli studovat na české vysoké škole?
2. Chtějí slovenští studenti v České republice po ukončení studia zůstat, případně proč?
3. Jak se slovenští studenti adaptovali na českou kulturu?
4. Jaké interkulturní rozdíly pocítují slovenští studenti mezi českou a slovenskou kulturou?
5. Jaký je podle slovenských studentů typický Čech a typický Slovák?
6. Pocítili někdy slovenští studenti předsudky ze strany českých studentů a vysokoškolských pedagogů?

8 METODOLOGIE A ETAPY VÝZKUMU

V osmé kapitole jsou charakterizovány metody zvoleného výzkumu. Pro realizovaný výzkum bylo použito dotazníkové šetření. Dále jsou v této části popsány etapy výzkumu.

8.1 Metodologie

Výzkum v této diplomové práci byl realizován prostřednictvím dotazníkové šetření. Dotazník je podle Dismana (2009) vysoce efektivní technika, neboť může postihnout velký počet jedinců při relativně malých nákladech.

V rámci písemného dotazování sám respondent odpovídá na otázky v dotazníku. Mezi výhody patří to, že je levnější, nedochází k nežádoucímu ovlivnění působením osoby tazatele a respondent si sám určí dobu, která mu vyhovuje pro zodpovězení otázek. Nevýhody jsou například spatřovány v nižší návratnosti než u osobního dotazování, možnost rozmýšlení si odpovědi nedovoluje zachytit často velmi důležité spontánní odpovědi. (Surynek, Komárková, Kašparová, 2001)

Dotazník je kombinací otevřených, uzavřených a polootevřených otázek. Uzavřené otázky obsahují zformulovaný dotaz i varianty odpovědí. Na rozdíl od otevřených otázek se dobře zpracovávají, nevýhodou ovšem je, že uzavřené otázky nemusejí vystihnout názor respondenta. V otevřených otázkách má dotazovaný možnost se volně vyjádřit a používají se zejména tam, kde je velká míra různých odpovědí. Kombinací předchozích stručně vysvětlených variant otázek je otázka polootevřená, která kombinuje výhody a nevýhody otevřených otázek. V polootevřené otázce jsou uvedeny varianty odpovědí, přičemž jedna varianta poskytuje respondentovi možnost se vyjádřit volně. (Nový, Surynek 2006).

Respondenti byli získáni tzv. metodou sněhové koule. Metoda je založena na výběru jedinců, při kterém nás nějaký původní informátor vede k jiným členům naší cílové skupiny (Disman, 2009). O této metodě se zmiňuje i Miovský (2006). Výzkumník získá kontakt s první vlnou účastníků výzkumu (hovoří se o tzv. nulté fázi). Díky prvnímu kontaktu výzkumník získá skupinu dalších kandidátů pro první fázi. Jak píše autor: *„Tato skupina kandidátů je složena z osob, které nominuje účastník nulté fáze (tj. člověk z první „generace“) a kteří tak tvoří soubor potenciálních účastníků*

výzkumu.“(Mioviský, 2006, str. 132). Další fázi autor vysvětluje: „*V případě udělení souhlasu s účastí ve výzkumu ze strany kandidátů nominovaných v první vlně začíná druhá fáze. Při ní opět kromě dat získáme také nominaci kandidátů pro druhou fázi. Celý proces se tak opakuje až do dosažení saturace.*“ (Mioviský, 2006, str. 132) Definitivní podoba sněhové koule se vytváří a mění v průběhu studie v závislosti na potřebě z hlediska saturace dat.

8.2 Etapy výzkumu

Surynek, Komárková a Kašparová (2001) výzkumný proces rozdělují na tři etapy:

- Přípravná etapa
- Realizační etapa
- Etapa zpracování výsledků a jejich interpretace

První fází je přípravná etapa, která zahrnuje předběžnou přípravu a projektovou přípravu. V předběžné přípravě se definuje cíl, specifikuje se zkoumaný problém a hlouběji se seznamuje se zkoumaným problémem. V rámci projektové přípravy se vytváří závazný dokument o cílech, obsahu a způsobech zkoumání a stanovuje se program výzkumu (Surynek, Komárková a Kašparová, 2001).

V první fázi (v srpnu 2014) autorka prostudovala odbornou literaturu a stanovila cíl výzkumu. Dále byly definovány výzkumné otázky a sestaven dotazník. Jeho pilotní vzor byl odeslán třem respondentům, aby se zaručila srozumitelnost otázek. Po drobných úpravách byl dotazník připraven k vyplnění.

Další etapou je realizační etapa, která je charakterizována terénním sběrem dat. Dochází k získávání dat prostřednictvím jednotlivých výzkumných technik (Surynek, Komárková a Kašparová, 2001). Vytvořený dotazník byl administrován online (survio.cz) v zimě letošního roku. Bylo osloveno 395 respondentů, dotazník vyplnilo 150 slovenských studentů, což představuje návratnost 38 %.

Poslední fází je vyhodnocovací etapa zahrnující zpracování dat, interpretaci zjištění a závěrečnou zprávu (Surynek, Komárková a Kašparová, 2001). Autorka tedy získaná data analyzovala a interpretovala. Výsledky dotazníků byly hodnoceny prostřednictvím programu Microsoft Excel a pro lepší přehlednost byly vytvořeny grafy a tabulky s komentářem. Pro vybrané otázky byla i ověřována závislost respondentů na pohlaví

(pomocí výpočtu čtvercové kontigence, chí-kvadrátu). Žádný významný rozdíl ovšem zjištěn nebyl. Výsledky a způsob výpočtu chí-kvadrátu jsou dostupné v příloze této práce. Dvě otázky byly hodnoceny pomocí sémantického diferenciálu. V závěrečné fázi jsou zodpovězeny výzkumné otázky.

9 ANALÝZA VÝSLEDKŮ Z DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

V následujících řádcích je popsán výzkumný soubor a jsou zde analyzovány výsledky dotazníkového šetření. Jednotlivé podkapitoly v této části odpovídají položeným výzkumným otázkám. Pro větší přehlednost jsou využity grafy a tabulky. Dotazník, který slovenští studenti vyplňovali, se nachází v příloze diplomové práce.

Popis výzkumného souboru

V rámci výzkumu byli dotazovanými slovenští studenti studující na Mendelově univerzitě. Dotazník vyplnily převážně ženy (64 %), zbytek dotazovaných tvořili muži (36 %). Nejčastěji dotazovaní studují v České republice dva roky, uvedlo tak přes čtvrtinu dotazovaných (29 %). Druhý největší počet (23 %) respondentů je v České republice jeden rok. Téměř pětina dotazovaných (18 %) studuje v České republice čtyři roky. Čtvrtina slovenských studentů, která vyplnila dotazník, byla ve věku 21 let, téměř pětina (19 %) ve věku 20 let a 15 % dotazovaných bylo ve věku 23 let.

9.1 Motivace respondentů ke studiu v České republice

Otázka číslo tři v dotazníku *Proč jste se rozhodl/a studovat v České republice*, byla položena tak, aby zjistila důvody, kterými byli slovenští respondenti motivováni jít studovat do České republiky.

Tabulka č. 4: Důvody ke studiu v České republice (zdroj: vlastní zpracování)

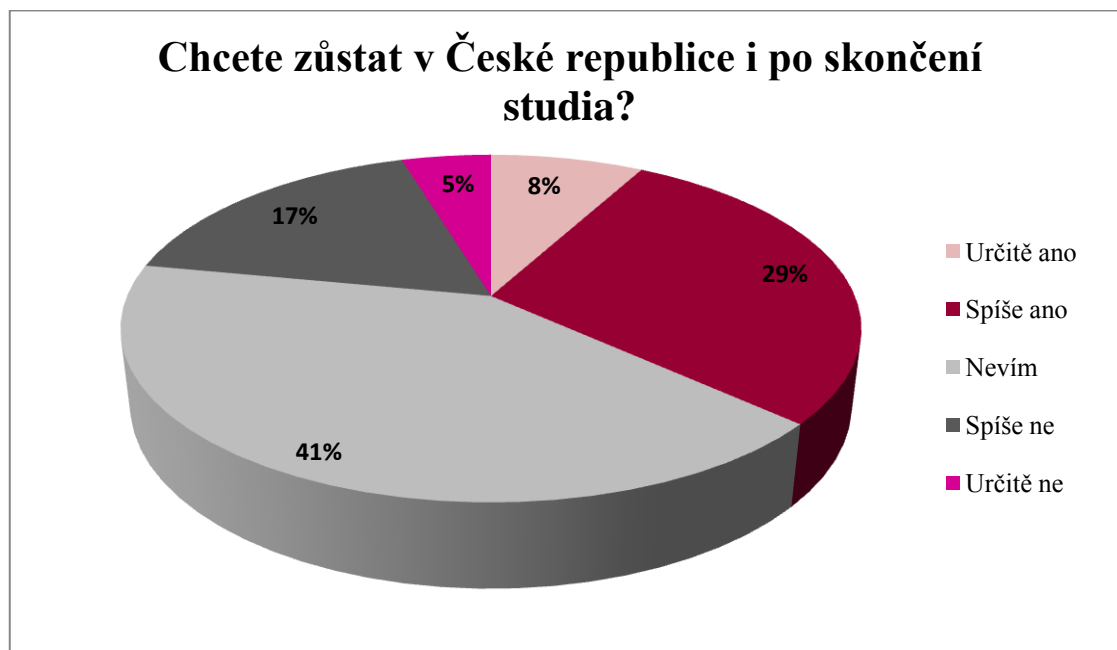
Důvody ke studiu v České republice	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)	Relativní četnost vzhledem k počtu respondentů (v %)
Myslím si, že české školy mají vyšší úroveň	129	46,24	86,00
Nedostal/a jsem se na slovenskou vysokou školu	5	1,79	3,33
Mám tu příbuzné	14	5,02	9,33
Snadná komunikace díky společnému jazyku	55	19,71	36,67
Chtěl/a jsem do České republiky	59	21,15	39,33
Jiný důvod	17	6,09	11,33
Celkem	279	100	x

Na tuto otázku mohli respondenti vybrat více odpovědí. Slovenští respondenti studující na Mendelově univerzitě si nejvíce myslí, že české školy mají vyšší úroveň (86 %). Druhá nejčastější odpověď byla ta, že respondenti (39 %) chtěli do České republiky. Velmi zastoupenou odpovědí na otázku důvodu ke studiu v Čechách byla snadná komunikace díky společnému jazyku (uvedlo tak 37 % respondentů). Někteří odpověděli (celkem 9 % dotazovaných), že zde mají příbuzné. Celkem 3 % respondentů jako důvod uvedlo, že se nedostali na slovenskou vysokou školu a proto šli do České republiky.

Respondenti měli možnost uvést i jinou odpověď. Jeden respondent například napsal, že chtěl dále od svého domova, aby se naučil samostatnosti. Podle dalšího studenta jsou v České republice lepší pracovní možnosti, čímž byl motivován. Důvodem, proč šel jeden respondent studovat do Čech, bylo to, že obor který studuje, na Slovensku neexistuje. Výstižná je odpověď jednoho studenta: „*Nový svet, ale nie tak odlišný.*“ Tři

respondenti chtěli do České republiky kvůli kamarádům, kteří sem také šli. Motivací jednoho studenta byla možnost studovat v anglickém jazyce.

9.2 Motivace respondentů zůstat v České republice

Graf č. 2: Plány po ukončení studia (zdroj:vlastní zpracování)

Přes třetinu dotazovaných uvedlo (celkem 37 %), že by v České republice spíše, či určitě chtělo zůstat. Největší podíl respondentů (41 %) neví, zda chce v Čechách zůstat. Pouhá necelá čtvrtina dotazovaných (22 %) v České republice spíše, či určitě nechce zůstat.

Důvody respondentů, proč chtějí zůstat v České republice

Na pátou otevřenou otázku zjišťující, proč zde chtějí slovenští studenti zůstat, měli odpovědět pouze ti respondenti, kteří v předchozí otázce odpověděli, že v České republice chtějí spíše či určitě zůstat.

Podobné odpovědi jsem se snažila shluknout do několika kategorií, viz nadcházející tabulka. Na tuto otázku relevantně odpověděla necelá třetina dotazovaných (48 respondentů) a relativní četnosti jsou počítány vzhledem k tomuto počtu.

Tabulka č. 5: Motivace zůstat v České republice (zdroj: vlastní zpracování)

Motivace zůstat v České republice	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)	Relativní četnosti vzhledem k počtu respondentů (v %)
Lepší životní/pracovní podmínky	28	47,46	58,33
Vybudování vztahů	11	18,64	22,92
Oblíbenost města Brna, České republiky	9	15,25	18,75
Práce v České republice	4	6,78	8,33
Kategorie jiné	7	11,86	14,58
Celkem	59	100,00	x

V předchozí tabulce jsou znázorněny kategorie odpovědí, na kterých se respondenti, kteří chtějí po skončení studia v České republice zůstat, shodli. Některé odpovědi jsou zařazeny do více kategorií. Je zde uvedena i kategorie jiné, neboť některé odpovědi se nedaly shluknout do žádné z uvedených či nových kategorií. Relativní četnosti v procentech vzhledem k počtu respondentů jsou počítány k počtu respondentů, kteří v předchozí otázce uvedli, že zde plánují zůstat (celkem tak uvedlo 48 respondentů, tedy 32 %).

Přes polovinu respondentů, kteří chtějí v České republice zůstat (58 %) jako důvod uvedlo lepší životní podmínky ve smyslu lepší nabídky práce, vyšší životní úrovně a větší cenové dostupnosti. O lepších životních podmínkách například napsal slovenský student takto: „*Páči sa mi tu viac, než na Slovensku. Myslím, že Česko má tak o triedu vyššiu úroveň ako Slovensko.*“ Další uvedl: „*Máte lacnejšie "žitie" - tzn. všetko je cenovo dostupnejšie ako u nás.*“ O větším počtu pracovních možností je například i tato odpověď: „*Viac pracovných ponúk ako na Slovensku, vyššie platy.*“

Druhá nejčastější odpověď respondentů (23 %), kteří plánují v České republice zůstat je, že dotazovaní zde mají přítele, přítelkyni, přátelé, příbuzní. Odpověď jednoho studenta na otázku, proč zde chce zůstat, to potvrzuje: „*Po tých rokoch som si už zvykol na češtinu, Brno a na život tu celkovo. Taktiež tu mám priateľku a moju budúcnosť si predstavujem tu.*“ Téměř pětina dotazovaných se shodla, že si město Brno oblíbila a cítí

se tu dobře. Příkladem může být tato odpověď: „*Mám tu príbuzných, cítim sa tu dobre. Brno je veľké mesto, ktoré uspokojuje moje potreby viac ako moje domovské mesto.*“ Čtyři respondenti si dokonce v České republice našli práci, kterou nechtějí dle odpovědi opouštět. Pro zajímavost jsem vybrala odpověď jednoho studenta, jenž píše nejen o práci jako důvod pro bydlení v České republice: „*Vybudovala som si tu priateľstvá, vzťahy, momentálne tu už mám prácu*“

Zajímavou odpovědí, která nebyla přiřazena do žádné kategorie, se týká nesouhlasu se vrátit zpět na Slovensko: „*Nechcem sa vrátiť na Slovensko, a Česko je veľmi podobné mentalitou aj rečou.*“ Další odpověď, která nebyla shluknuta do žádné z kategorií, se týká adaptace na Českou republiku: „*Počas štúdia si tu plánujem nájsť prácu, ktorú si chcem udržať aj nejaký ten rok dva po škole a celkovo sa tu cítim zabývaná aj keď sú to len dva roky, čo tu som.*“

9.3 Adaptace respondentů na českou kulturu

Pocity při příchodu do České republiky

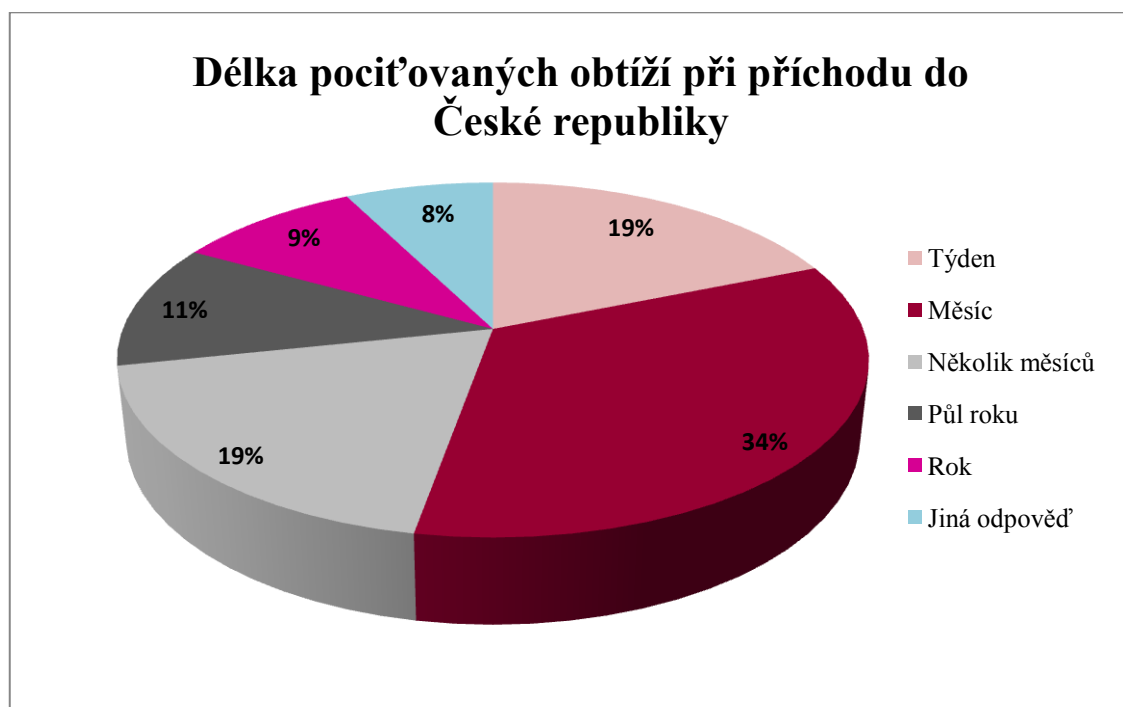
Tabulka č. 6: Pocity při příchodu do České republiky (zdroj: vlastní zpracování)

Jak jste se cítili při příchodu do České republiky?	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)	Relativní četnost vzhledem k počtu respondentů (v %)
Stýskalo se mi po rodině a přátelích	40	22,86	26,67
Byl/a jsem zoufalý, měl/a jsem depresi	5	2,86	3,33
Byl/a jsem frustrovaný/á a izolovaný/á	9	5,14	6,00
Prožíval/a jsem úzkost a pocit ztráty	8	4,57	5,33
Bylo pro mě obtížné přijmout kulturní rozdíly	3	1,71	2,00
Byl/a jsem v pohodě	110	62,86	73,33
Celkem	175	100,00	x

V otázce číslo šest měli respondenti odpovědět na otázku: *Jak jste se cítili při příchodu do České republiky?* V otázce mohli dotazovaní vybrat více odpovědí. Jak vyplývá

z tabulky, největší podíl respondentů, nemělo žádné problémy s příchodem do České republiky. Odpověď „byl/a jsem v pohodě“ uvedla tři čtvrtina (73 %) respondentů. Přes čtvrtinu dotazovaných (27 %) se stýskalo po rodině a přátelích. S většími psychickými problémy se setkalo poměrně málo respondentů. Devět respondentů se cítilo izolovaně (6 %), osm respondentů prožívali úzkost a pocit ztráty (5 %) a pět respondentů (3 %) bylo zoufalých a mělo depresi. Pro pouhá dvě procenta dotazovaných bylo obtížné přijmout kulturní rozdíly. Někteří respondenti vybrali možnost „byl/a jsem v pohodě“ a potom, že se jim stýskalo po rodině a přátelích. Tím nejspíše chtěli dát najevo, že negativní emoce nebyly tak strašné.

Délka pociťovaných obtíží při příchodu do České republiky

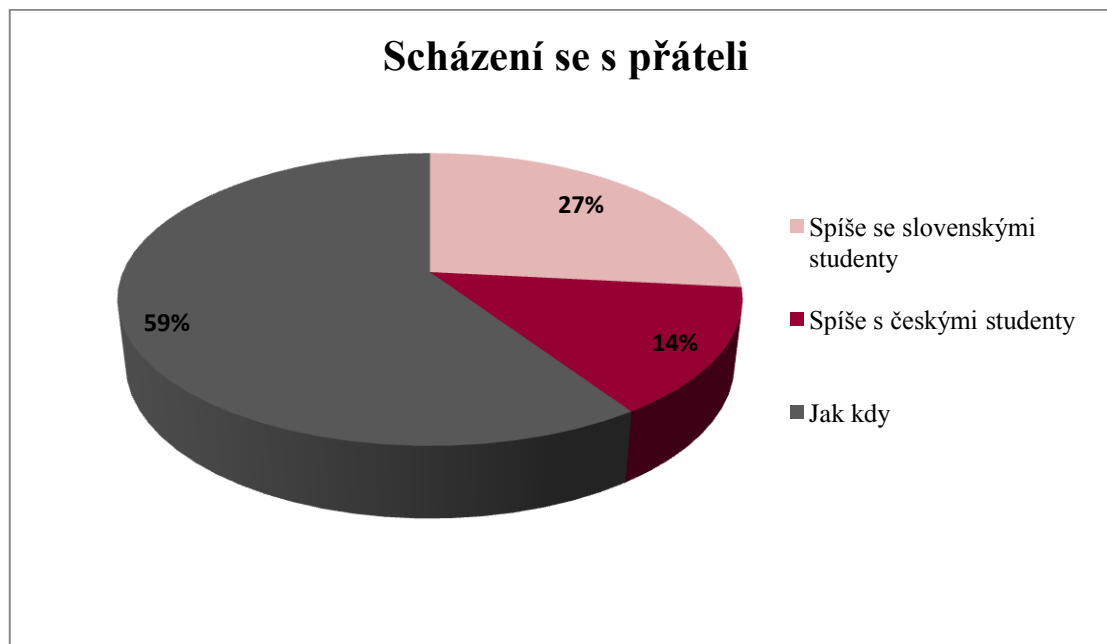
Graf č. 3: Délka pociťovaných obtíží při příchodu do České republiky (zdroj: vlastní zpracování)

Na otázku zabývající se délkou pociťovaných obtíží při příchodu do České republiky odpovídali pouze ti slovenští studenti, kteří v předchozí otázce uvedli, že zažili nějaký negativní pocit při příchodu do České republiky. Celkem na sedmou otázku v dotazníku odpovědělo 53 dotazovaných (35 % z celkového počtu respondentů).

Téměř jedna pětina (19 %) z nich negativní pocity dokonce prožívala několik měsíců. Půl roku zmiňované pocity prožívalo 11 % respondentů. Celkem 9 % dotazovaných je prožívali dokonce jeden rok. Nicméně nejčastěji dotazovaní zmíněné negativní emoce prožívali měsíc, uvedlo tak třetina dotazovaných (34 %). Několik málo slovenských

studentů (8 %) napsalo i jinou odpověď. Jeden student například uvedl, že se mu po rodině stýská neustále.

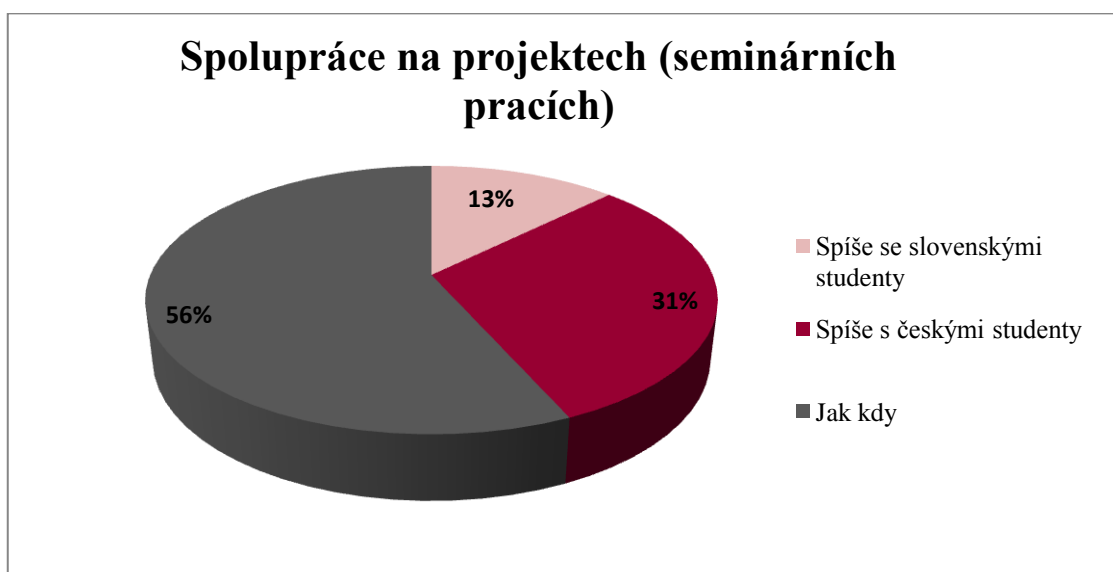
Scházení se s přáteli

Graf č. 4: Scházení se s přáteli (zdroj: vlastní zpracování)

Otázka v dotazníku číslo osm: *Když jdete večer ven někam posedět (na pivo, atd.) chodíte nejčastěji:* měla zjistit, zda slovenští studenti ve volném čase preferují scházet se spíše se slovenskými či s českými studenty. Přes polovinu dotazovaných (59 %) chodí nejčastěji ven posedět s českými i slovenskými studenty. Tito studenti tedy nemají vyhraněno, zda se setkávají jen s českými či slovenskými studenty. Spíše se slovenskými studenty se stýká přes čtvrtinu respondentů (27 %). Celkem 14 % respondentů se stýká spíše s českými studenty.

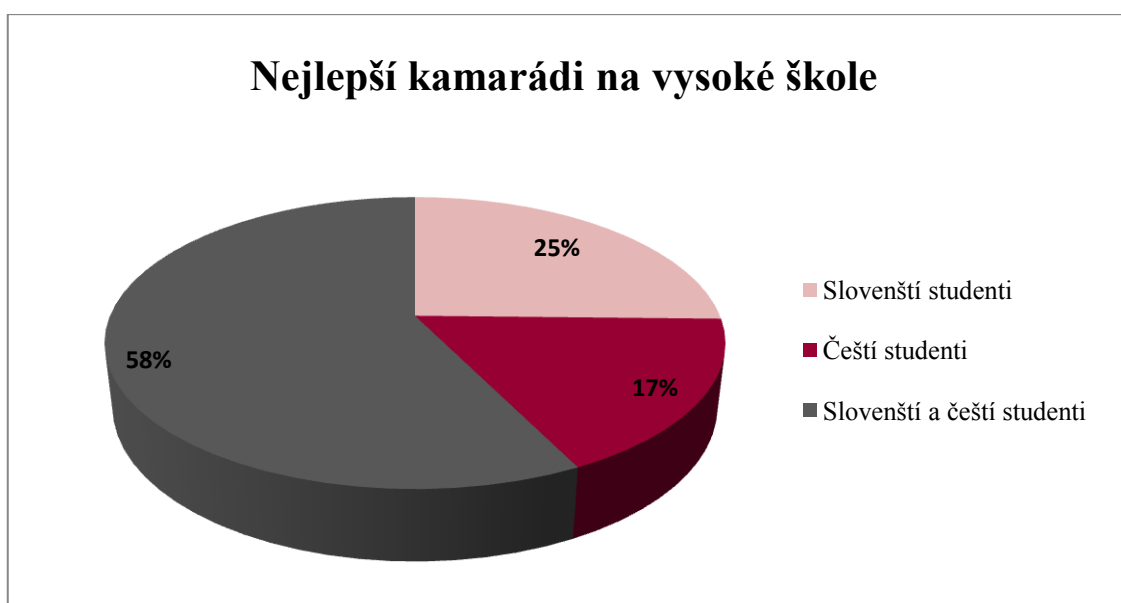
Spolupráce na projektech (seminárních pracích)

Graf č. 5: Scházení se s přáteli (zdroj: vlastní zpracování)

Další otázka v dotazníku se týkala toho, s kým nejčastěji slovenští studenti ve škole spolupracují. Ve škole na projektech a různých seminárních přes polovinu respondentů (56 %) pracuje jak se slovenskými, tak s českými studenty. Téměř třetina (31 %) dotazovaných dělá seminární práce spíše s českými studenty. Tento fakt může být zapříčiněn tím, že českých studentů je na vysoké škole mnohem více. Zbývajících 13 % respondentů na školních projektech spíše pracuje se slovenskými studenty.

Nejlepší kamarádi na vysoké škole

Graf č. 6: Nejlepší kamarádi na vysoké škole (zdroj: vlastní zpracování)

Nejlepší přátelé na vysoké škole jsou pro více než polovinu (58 %) respondentů slovenští a čeští studenti. Z grafu dále vyplývá, že čtvrtina dotazovaných považuje za nejlepší kamarády slovenskými studenty. Necelá pětina dotazovaných (17 %) se nejvíce přátelí s českými studenty.

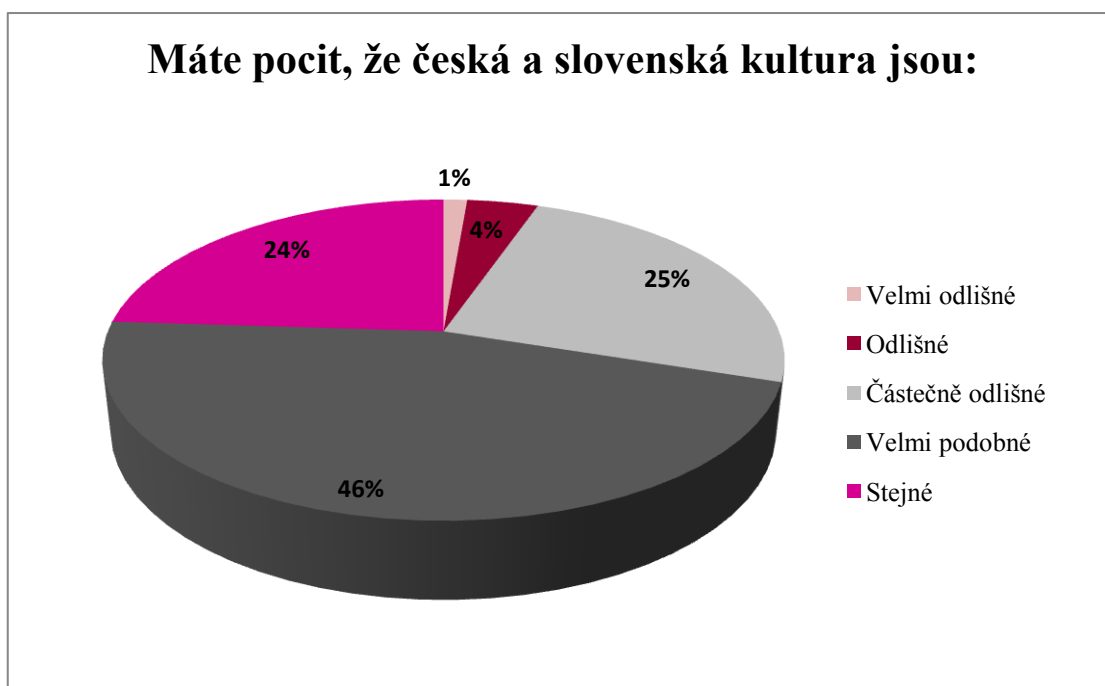
Vnímaná důležitost české a slovenské kultury

Graf č. 7: Důležitost české a slovenské kultury (zdroj: vlastní zpracování)

Další otázka se zabývala mírou důležitosti české kultury pro respondenty. V otázce měli dotazovaní vyjádřit, jaký význam pro ně má česká a slovenská kultura. Přes polovinu respondentů (52 %) uznává hodnoty, normy, zvyky atd. české kultury, řídí se ovšem podle slovenské kultury. Čtvrtina dotazovaných nebere v potaz hodnoty, normy, zvyky české kultury, ale ani slovenské kultury. Celkem 14 % respondentů se řídí pouze podle své domovské slovenské kultury. Malý počet dotazovaných (9 %) uznává pouze hodnoty, normy, zvyky atd. české kultury.

9.4 Vnímané interkulturní rozdíly mezi českou a slovenskou kulturou

Graf č. 8: Vnímané interkulturní rozdíly mezi českou a slovenskou kulturou (zdroj: vlastní zpracování)

Dvanáctá otázka v sestaveném dotazníku měla zjistit, zda slovenští studenti vnímají českou a slovenskou kulturu odlišně či stejně. Téměř tři čtvrtina dotazovaných (70 %) se domnívá, že mezi analyzovanými kulturami nejsou velké odlišnosti (uvedli odpověď, že kultury jsou velmi podobné, či stejné). Avšak pro celou čtvrtinu dotazovaných jsou kultury částečně odlišné, pro 4 % respondentů odlišné a pro 1 % velmi odlišné. Tito respondenti vnímající nějaký rozdíl mezi kulturami odpovídali na následující otázku v dotazníku.

Největší vnímané rozdíly mezi kulturami

Tabulka č. 7: Největší vnímané rozdíly mezi kulturami (zdroj: vlastní zpracování)

V čem spatřujete největší rozdíly mezi kulturami?	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)	Relativní četnost vzhledem k počtu respondentů (v %)
Větší počet věřících na Slovensku	11	23,40	28,21
Odlišné zvyky, tradice, hodnoty	8	17,02	20,51
Větší důraz Slováků na rodinu	4	8,51	10,26
Větší přátelskost Slováků	3	6,38	7,69
Odlišné chování lidí	3	6,38	7,69
Větší přátelskost Čechů	2	4,26	5,13
Větší konzervatismus Čechů	2	4,26	5,13
Odlišný jazyk	2	4,26	5,13
Odlišný smysl pro humor	2	4,26	5,13
Kategorie jiné	10	21,28	25,64
Celkem	47	100,00	x

Na tuto otevřenou otázku celkem odpovědělo 39 respondentů (26 % z celkového počtu dotazovaných), kteří v předchozí otázce uvedli, že nějaké rozdíly mezi kulturami pociťují. V předchozí tabulce jsou znázorněny nejčastější kategorie odpovědí, na kterých se slovenští studenti odpovídající na otázku shodli. Některé odpovědi byly zařazeny do více kategorií. Přes čtvrtinu dotazovaných, kteří nějaké rozdíly pociťují, se shodlo na tom, že slovenský národ je více křesťansky založený a lidé například více chodí do kostela. Toto je odpověď jednoho studenta: „Rozdiel vidno hlavne čo sa týka

viery, chodenia do kostola a tie niektoré na Slovensku zaužívané tradície počas sviatkov ktoré som v Česku zatiaľ nepostrehla aj z rozhovorov s českými kamarátmi vzišlo skôr na to že to je rozdielne.“ Pätina dotazovaných odpovídacích na tuto otázku spatruje rozdiely ve zvycích, tradiciích či hodnotách.

Čtyři respondenti uvedli velmi zajímavé odpovědi týkající se postoje k rodině. Dle nich Slováci kladou větší důraz na rodinu. Například toto je odpověď jednoho respondenta: „*Víra, lpění na tradici, silnější pozice rodiny na Slovensku (což je pak vázáno na větší netoleranci mimomanželských svazků).*“ O rozpadu rodiny napsal i tento respondent: „*V Česku mám pocit, že máte silný rozpad rodiny, na čom naopak na Slovensku stavíme svoje základy.*“

Tři respondenti se domnívají, že jsou Slováci přátelštější než Češi: „*Slováci sú možno trochu viac otvorenejší, priateľskejší. Tým však netvrdím, že Česi sú odmeraní alebo nepriateľskí. Skôr si myslím, že je to o človeku samotnom, ako o jeho národnosti. Každopádne, čo sme sa zhodli aj s mojimi českými známymi, my Slováci sme viac kontaktnejší, napr. pri zoznamovaní pusu na líca, pri stretnutí objatie, ale opäť je to individuálne. Miestami je cítiť z Vašej strany nevraživosť. Aj keď my Vás berieme ako "bratov", vy ste už za tým“* je odpověď jednoho studenta. Naproti tomu podle dvou respondentů jsou Češi více přátelští: „*Česi mi prídu viac priateľský, češky sú ešte krajšie ako naše slovenky, pritom sú rozumné a nesprávajú sa povrchno a dôležito.*“ Zajímavou odpovědí na téma přátelství je i tato: „*Slováci sú hneď s každým kamaráti, Česi potrebujú čas aby druhého aspoň trochu spoznali.*“

Tři respondenti na otázku zjišťující rozdíly mezi kulturami odpověděli odlišné chování a bohužel svou odpověď dále nerozvinuli. Zajímavá odpověď, která nebyla shluknuta do žádné z kategorií, se mimo jiného týkala i způsobu projevení emocí: „*Česká republika má bohatšiu históriu a tomu zodpovedá napríklad štruktúra navštevovaných miest. Kým u nás je mnoho prírodných pamiatok, v Česku je práve viac kultúrnych, historických, či architektonických pamiatok. Česi mi prídu taký viac pod kontrolou, menej emotívny a zrejme vyrovnanější ale občas až strnulý. Slováci sú naopak hlučnejší, výbušnejší, viac prejavujú svoje emócie.*“ Do kategorie jiné byla zařazena i například odpověď respondenta, který se domnívá, že jsou Slováci přímější: „*Slováci mi pripadajú viac priami, skôr povedia, čo si myslia.*“ Další odpověď se týkala i hrdosti Čechů: „*v ČR je kultúra viac dotovaná, Česi sú veľmi pyšní na všetko svoje.*“

Nedorozumění související s odlišností české a slovenské kultury

Na otázku *Zažili jste nějaké nedorozumění související s odlišností české a slovenské kultury*, přes tři čtvrtiny dotazovaných (78 %) odpovědělo, že žádné nedorozumění nezažilo. Zbývající téměř čtvrtina (22 %) respondentů nějaké nedorozumění zažilo a tito respondenti dále odpovídali na otevřenou otázku, ve které měli nedorozumění stručně popsat. Shluknuté odpovědi jsou znázorněny v kategoriích v následující tabulce. Celkem na tuto otázku odpovědělo 33 slovenských respondentů a relativní četnosti jsou počítány vzhledem k tomuto počtu.

Tabulka č. 8: Nedorozumění týkající se odlišností mezi kulturami (zdroj: vlastní zpracování)

Nedorozumění týkající se odlišností mezi kulturami	Absolutní četnost	Relativní četnost (v %)	Relativní četnost vzhledem k počtu respondentů (v %)
Jazyková bariéra	21	63,64	63,64
Obsazování míst na školách a na pracovních pozicích	4	12,12	12,12
Státní svátky	2	6,06	6,06
Kategorie jiné	6	18,18	18,18
Celkem	33	100	x

Pro 64 % dotazovaných odpovídajících na otázku jsou nedorozumění způsobena jazykovými bariérami. *„Išlo skôr o maličkosti, iný význam slova u nás, ako u vás. Čo ma ale prekvapilo, že mladšia generácia, resp. moji rovesníci, nerozumejú až tak slovenčine. Lepšie povedané, máte s ňou väčšie problémy, ako my s češtinou. Čo ma ale najviac zarazilo, keď mi jedna slečna navrhla, aby sme sa radšej rozprávali anglicky, lebo v slovenčine "sa nechytá" napsal jeden dotazovaný. Další slovenský student výstižně napsal: „Česi menej rozumejú slovenčine, než Slováci češtine.“* Komunikace se i týkala například tato odpověď: *„Väčšinou je to problém v komunikácií, českým spolužiakom celkom robí problém rozumieť plynulej slovenčine. Viackrát musím preformulovať súvetie, prípadne v ňom použiť české pojmy.“*

Čtyři respondenti se zmínili o nedorozumění týkající se toho, že byli osočováni ze zabírání míst na školách či v práci. Konflikt ohledně studia na vysoké škole popsal jeden student takto: *„V šaline nás jedna stará pani obviňovala zo štúdia v ČR, lebo tu že vraj študujeme zadarmo a Česi študujúci na Slovensku si musia za to platiť (nevedomosť najvyššieho stupňa).“*

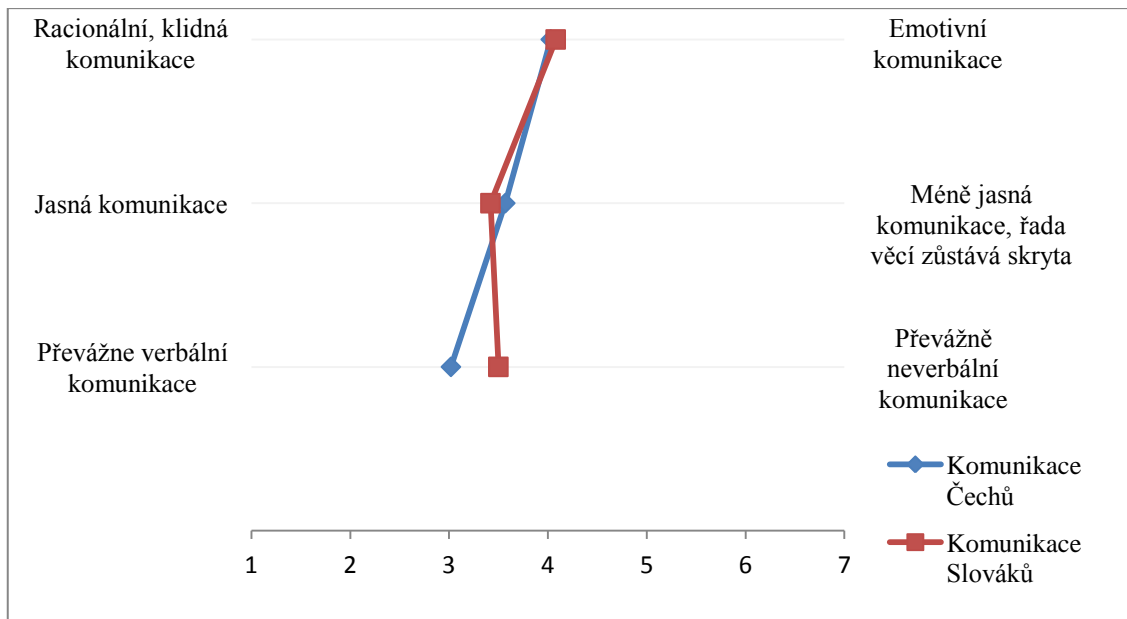
Dva respondenti se shodli na nedorozumění souvisejících se slovenskými svátky. Jeden tento nedorozumění popisuje takto: *„Po oznámení, že sa chystám domov kvôli sviatku vyvolalo v niektorých ľuďoch zvláštne pocity nepochopenia, pretože mnohí z nich taký sviatok ani neuznávajú a ani nevnímajú a Slováci ho majú dokonca ako štátny sviatok.“*

Příkladem nekategorizované odpovědi je například odpověď respondentky, která se nesešla s vážným nedorozuměním: *„Nešlo o nič vážne. V reálnom živote som sa s nejakým osočovaním nestretla (iba zo žartu a vtipné to bolo pre obe strany), ale na internete občas narazím na nejaké podpichovanie. Nikdy sa to však netýkalo priamo mojej osoby, išlo o Slovákov ako takých.“*

Komunikace Čechů a Slováků

Ve dvou otázkách v dotazníku měli respondenti podle sedmi zvolených škál charakterizovat způsob komunikace jak Čechů, tak i Slováků. V tabulkách dostupných v příloze práce jsou znázorněny absolutní četnosti odpovědí. V prvním řádku je komunikace rozdělena na verbální a neverbální komunikaci. Dále respondenti posuzovali na zvolené škále, zda Češi a Slováci komunikují spíše přímo, jasně anebo komunikují spíše nepřímě. Poslední charakteristikou komunikace je na jedné straně spíše racionální, klidná komunikace či komunikace, která je spíše emotivní až afektivní.

Pro vyhodnocení byl vypočten aritmetický průměr pro každý řádek. Výsledky jsou znázorněny v následujícím grafu.

Graf č. 9: Komunikace Čechů a Slováků (zdroj: vlastní zpracování)

Z grafu vyplývá největší vnímaný rozdíl respondentů v komunikaci verbální vs. neverbální. Respondenti hodnotí komunikaci Slováků jako více neverbální než v případě Čechů. Další charakteristiky komunikace vnímají respondenti velmi podobně u obou analyzovaných národů.

9.5 Typické charakteristiky Čechů a Slováků očima slovenských studentů

Tabulka č. 9: Charakteristika Čechů a Slováků (zdroj: vlastní zpracování)

Charakteristika Čechů	Absolutní četnost	Relativní četnost vzhledem k počtu respondentů (v %)	Charakteristika Slováků	Absolutní četnost	Relativní četnost vzhledem k počtu respondentů (v %)
Přátelskost	39	32,23	Přátelskost	30	23,44
Smysl pro humor	15	12,4	Pohostinnost	19	14,84
Sklon k alkoholu	15	12,4	Snaživost, pracovitost	16	12,5
Šetřivost	14	11,57	Otevřenost	15	11,72
Komunikativnost	14	11,57	Dobrosrdečnost	14	10,94
Rezervovanost, Uzavřenost	13	10,74	Sklon k alkoholu	12	9,38
Ochota pomoci	13	10,74	Závist	11	8,59
Otevřenost	11	9,09	Ochota pomoci	9	7,03
Snaživost, Pracovitost	7	5,79	Schopnost adaptace	8	6,25
Hrdost	7	5,79	Komunikativnost	8	6,25
Hlučnost	5	4,13	Upřímnost	8	6,25
Emotivnost	5	4,13	Rezervovanost, Uzavřenost	6	4,69
Vulgárnost	4	3,31	Konzervatismus	6	4,69
Upřímnost	3	2,48	Hrdost	6	4,69
Vynalézavost	3	2,48	Malá průbojnost	6	4,69
Individualismus	3	2,48	Smysl pro humor	6	4,69
Pohostinnost	3	2,48	Cílevědomost	5	3,91
Sebevědomost	3	2,48	Lenost	4	3,13
Konzervatismus	3	2,48	Emotivnost	4	3,13
Závist	3	2,48	Soutěživost	3	2,34
Soutěživost	2	1,65	Skromnost	3	2,34
Ateismus	2	1,65	Hlučnost	2	1,56
Podkopávání tradičních hodnot a vzorců	2	1,65	Vulgárnost	2	1,56

Na otázku: *Jaké tři charakteristiky jsou podle Vás typické pro Čechy*, respondenti odpovídali otevřeně. Celkem bylo hodnoceno 121 odpovědí. Bohužel se jedná o menší počet, než je celkový počet dotazovaných (150), neboť řadě respondentů se nechtělo odpovídat, či napsali neví. Poté v dotazníku následovala stejná otázka týkající se charakteristiky Slováků. Celkem na otázku odpovědělo 128 slovenských respondentů a opět se tedy jedná o menší počet z důvodů již uvedených. I tyto odpovědi týkající se typických charakteristik Čechů a Slováků jsem se snažila shluknout do kategorií uvedených v následujících tabulkách. Relativní četnosti jsou počítány vzhledem k počtu respondentů, kteří na otevřenou otázku odpověděli.

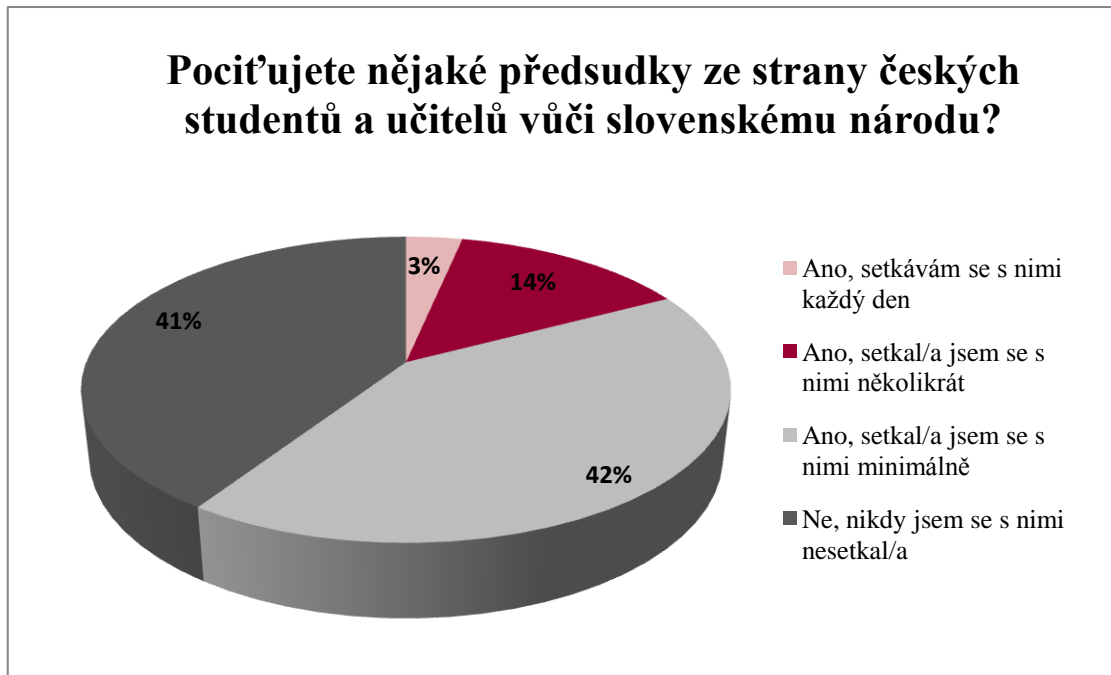
Téměř třetina respondentů (32 %) se shodla na tom, že jsou Češi přátelští. Dalšími nejčastějšími charakteristikami typickými pro Čechy je podle dotazovaných smysl pro humor, šetrivost a komunikativnost.

Dle téměř čtvrtiny dotazovaných jsou i Slováci přátelští. Druhou nejčastější typickou charakteristikou Slováků uvedenou respondenty je pohostinnost (uvedlo tak 15 %). Slováci jsou i podle výzkumu snaživí, pracovití a otevření. Dle 11 % respondentů jsou Slováci dobrosrdeční. Tuto charakteristiku respondenti neuvedli jako typickou pro Čechy. Zajímavou charakteristikou je podle respondentů i schopnost adaptace Slováků (uvedlo tak 6 % respondentů). Ilovenští respondenti přisuzují slovenskému národu malou průbojnost (5 %). Naproti tomu tři respondenti přisuzují Čechům sebevědomost. Charakteristiky jako je například sklon k alkoholu, emotivnost, hrdost, soutěživost zmínili respondenti jak pro Čechy, tak i pro Slováky.

Kladnou častou odpovědí je podle dotazovaných i ochota Čechů pomoci (uvedlo tak 11 % dotazovaných). Nicméně Češi jsou dle dotazovaných i lakomí, hluční a vulgární. Dle několika respondentů (pěti) jsou Češi šetrní, zajímavou charakteristikou podle třech respondentů je i vynalézavost.

Někteří žádné typické vlastnosti nevnímají, neboť jak uvedl jeden respondent: *„Nevidím žiadne rozdiely medzi charakteristickými črtami Slováka a Čechov, podľa mňa záleží iba na charaktere samotného človeka, je jedno, akej je národnosti.“*

9.6 Vnímané předsudky vůči Slovákům

Graf č. 10: Vnímané předsudky vůči Slovákům (zdroj: vlastní zpracování)

Pocitujete nějaké předsudky ze strany českých studentů a učitelů vůči slovenskému národu byla dvacátá otázka v dotazníku. Jak vyplývá z grafu s předsudky ze strany českých studentů a učitelů se již někdy setkalo přes polovinu respondentů (59 %). Pro velkou část z nich (42 %) to byla ovšem málo frekventovaná situace a jak uvedli, setkali se s nimi minimálně. Zbytek dotazovaných (41 %) se s předsudky nikdy nesetkalo.

Dotazovaní slovenští studenti, kteří se už někdy s předsudky setkali, mohli v další formulované otázce odpovědět, čeho se konkrétně týkaly. Celkem na otevřenou otázku odpovědělo 57 respondentů. Podobné odpovědi jsem se snažila kategorizovat a shrnout do následující tabulky.

Tabulka č. 10: Předsudky pocíťované slovenskými studenty (zdroj: vlastní zpracování)

Předsudky pocíťované slovenskými studenty	Absolutní četnost	Relativní četnost vzhledem k počtu respondentům (v %)
Obsazování míst na školách, pracovních pozicích	28	49,12
Neochota Čechů, když studenti mluví slovensky, někdy až izolace	7	12,28
Různé negativní příspěvky na sociálních sítích o slovenském národu	5	8,77
Nadřazenost Čechů	4	7,02
Kategorie jiné	11	19,30

Téměř polovina respondentů odpovídající na tuto otázku (49 %) se shodla na tom, že dle mínění českých studentů zabírají místa na vysokých školách či na pracovních pozicích. Situaci výstižně popisuje slovenský student: *„pri riešení seminárnych prác, pravidelne počúvam osočovanie Slovákov aj v práci, pri splnení prijímacích pohovorov, si myslia Češi, že im zaberáme miesto, ale je to len tým, že sme holt šikovnejší a snaživejší, pri pridelovaní kolejí (prekonávame predsa väčšie vzdialenosti), Češi si myslia, že tu študujeme za ich dane (je to vtipné, lebo študenti aj tak dane ešte neplatia), ale každopádne naše štúdium financuje MŠ SR, tak to máme zapísané v ISe, tieto predsudky mávajú zvyčajne ľudia príliš jednoduchí, ktorí si nevedia nájsť relevantné informácie a tasia na nás úbohé zbrane, ktoré sú veľmi ľahko vyvrátiteľné. Inak narážky typu: máte na Slovensku internet beriem s nadhľadom.“* Další předsudek týkající se zabírání míst na školách popisuje jiný student: *„Slováci študujú za peniaze českých daňových poplatníkov, kvôli nim sa nedostanú na školu českí študenti. Slováci sú namyslení a uzavretí.“*

Zajímavou odpověď uvedl další slovenský student: *„Občasné narážky od učiteľov na Slovákov snažiac sa byť decentní keďže nevedia z pohľadu či v triede sedí alebo nie nejaký Slováč. Občas sa vyskytne aj vlna predsudkov zo strán študentov ktorí na nás hádzu vinu, že zaberáme ich českým kamarátom miesto na škole a oni sa sem preto*

nedostali apod. Prípadné predsudky študentov, že nerozumejú ak je profesor zo SR aj hovorí po slovensky na vyučovaní pritom to vôbec nie je taký rozdiel keď dokáže Slováč rozumieť češtine tak prečo nie Čech slovenčine? Vždy sa dá spýtať a isto to niekto vysvetlí ak by bola nejaká jazyková bariéra. “ Tato odpoveď se týká i jazykové bariéry, což je druhý nejčastější problém, který popsali respondenti. Podle 12 % dotazovaných jsou Češi neochotní, nerozumí, když studenti mluví slovensky a někdy se kvůli tomu i od nich distancují. *„Už len princíp toho, že je niekto Slováč vytvára predsudky u niektorých... napr. ze sa nebudú so mnou baviť, keď hovorím slovensky.“*

Pět respondentů jenom stručně uvedlo, že se setkali s předsudky na různých sociálních sítích, kde byly napsány různé negativní příspěvky o slovenském národu. Dále odpovědi bohužel nerozvedli.

Čtyři respondenti se shodli na tom, že se k nim Češi chovají nadřazeně. Například jedna odpověď respondentky je mimo jiné o zmíněné nadřazenosti: *„Stretla som sa s tým na 1 predmete (takže ide skôr o výnimku ako pravidlo), študenti reagovali na Slovensko ako na rozvojovú krajinu (posmešne). Väčšinou sa stretávam s nepriamymi predsudkami, majú spoločného menovateľa - zaostalosť Slovenska a Slováčkov, nadradenosť ČR a jej obyvateľov. Samozrejme to má historický kontext. Osobne si však myslím, že skôr ide o pár ľudí, ktorí trávia veľa času za TV a internetom, no reálnu situáciu nemali kde na území SR zažiť na vlastnej koži, a teda ju nemôžu ani objektívne posúdiť.“* Jeden respondent výstižně napsal: *„Autoritatívne chovanie v zmysle "my sme viac a čo si ty?"*

Nicméně některá respondentka se setkala i s pozitivním předsudkem: *„Podľa mňa je rivalita medzi Čechmi a Slováčmi prirodzene a od nepaměti, či už šport, vzdelanie, ekonomika proste hocičo ... ale častokrát sa stane napr. že sa stretávame s "nenávisťou" čo sa týka argumentu - študujete za naše peniaze # zo strany učiteľov som sa zase stretla s pozitívnym predsudkom veľa z nich má predstavu že slovenskí študenti dosahujú lepšie výsledky ako českí a viac sa snažia napr. na daňovej sústave na prvom cvičení nám cvičiaci povedal že tento predmet spravia všetci Slováci a problém budú mať len Česi aj keď sú to daňové zákony ich národa, lebo sa menej učia...ale neviem ako to je naozaj.“*

Příkladem nekategorizované odpovědi je odpověď jednoho respondenta píšící o nepřejícnosti českých studentů: *„Niekedy mám pocit, že keď sa nejaká skúška alebo*

hocičo na škole vydarí Slovákov, tak niektorí Česi na nich pozerajú "pomedzi prsty".

Další respondent píše o predsudku českých studentů, že se na Slovensku krade.

10 DISKUZE

Po znázornění výsledků dotazníkového šetření v předchozí kapitole je v této kapitole provedena diskuze, kde jsou zodpovězeny položené výzkumné otázky a některé výsledky jsou porovnány i s jinými výzkumy.

První výzkumná otázka: Proč se slovenští studenti rozhodli studovat na české vysoké škole?

Na Mendelově univerzitě v Brně v letním semestru roku 2014 celkem studovalo 695 studentů slovenské národnosti, což je 8,5 % z celkového počtu studentů. Do počtu není zahrnuta Agronomická fakulta, neboť informaci týkající se počtu studentů odmítla sdělit. Dle dat Českého statistického úřadu mezi zahraničními studenty dlouhodobě převažují občané Slovenské republiky. V roce 2013 tvořili slovenští studenti celkem 6 % všech studentů vysokých škol. Mezi studujícími cizinci tvořili 57 % (czso.cz, 2014). Čísla tedy nejsou zanedbatelná a nabízí se otázka, proč slovenští studenti chtějí studovat v České republice.

Hlavní motivací slovenských studentů studujících na Mendelově univerzitě je dle provedeného výzkumu mínění respondentů, že české školy mají vyšší úroveň (uvedlo tak 86 % respondentů). Jeden respondent dokonce na otázku, proč se rozhodl studovat v České republice, napsal: „*Otrasna situacia v skolstve na Slovensku.*“

Výzkum na téma motivace slovenských studentů provedla i společnost Scio v roce 2013. Šetření se účastnilo celkem 426 slovenských respondentů, kteří měli podané přihlášky na české fakulty. I v tomto výzkumu uvedla většina slovenských respondentů (82 %) jako hlavní důvod ke studiu v České republice kvalitu studia (scio.cz, 2014). České školství má významnou pozici i v zahraničí. Autor Lewis (2005), který byl již zmíněn v teoretické části práce, ve své knize popisuje český národ jako vysoce vzdělanostní společnost.

Druhou nejčastější odpovědí bylo přání respondentů jít do České republiky. Častou motivací je i pro slovenské studenty snadná komunikace díky podobnému jazyku. Dle analyzovaných odpovědí lze i usuzovat, že slovenští studenti chtěli zkusit něco nového. „*Nový svet, ale nie tak odlišný*“ je odpověď jednoho studenta.

Jeden respondent se chtěl naučit samostatnosti: *„Íst' d'alej od domu, naučiť sa samostatnosti a jediné dobré školy (Bratislava) sú od rodiska 50 km.“*

I další respondenti dodali, že město Brno se nachází v blízkosti jejich rodných domovů a oni nechtěli zůstat na Slovensku. Motivací jednoho studenta studovat na Mendelově univerzitě je možnost studovat v anglickém jazyce. Další respondent napsal, že obor, který studuje, na Slovensku neexistuje.

Dle studie Čaňka (2004) o slovenských studentech studujících v Praze jsou důvody příchodu do České republiky orientované do budoucnosti, s čímž souvisí další výzkumná otázka.

Druhá výzkumná otázka: Chtějí slovenští studenti v České republice po ukončení studia zůstat, případně proč?

Slovenští studenti stráví studiem v České republice poměrně hodně času a vytvoří si síť sociálních a někteří i pracovních kontaktů. Zajímalo mě tedy, zda po skončení studia, plánují slovenští studenti v České republice zůstat a jaké jsou konkrétní důvody. Téměř všem dotazovaným se v České republice líbí a jsou zde spokojeni, což má určitě vliv na jejich rozhodnutí ohledně své budoucnosti, v jaké zemi zůstat.

Největší počet respondentů si ještě není jist, zda chce v České republice zůstat i po skončení studia. Tento jev může být zapříčiněn tím, že největší část respondentů studuje v České republice dva roky, či jeden rok, což může být ještě dost krátká doba na rozhodnutí, v které zemi chtějí v budoucnu zůstat.

Nicméně více než třetina dotazovaných se spíše přiklání k tomu, že by v České republice chtěla zůstat. Ti respondenti, kteří zde chtějí zůstat, jako nejčastější důvod uváděli lepší pracovní/životní podmínky. Jedna respondentka ve své odpovědi píše o větších možnostech v pracovním i osobním životě: *„Myslím, že tu mám viac možností ako u nás na Slovensku, čo sa týka pracovného aj osobného života. Našla som si tu tiež nových kamarátov/známych, v podstate tu už trávim viac času ako v SR.“* Další respondent si již v České republice našel práci a má zde přátele: *„Zvyk, lepšie pracovné možnosti, mám tu prácu, v ktorej môžem pokračovať po ukončení školy, vytvorená sieť kontaktov, priateľov, známych apod“* je jeho odpověď.

Jeden česky píšící respondent hovoří o profesionálnějším přístupu a ve své odpovědi porovnává i Brno a Prahu: *„Je zde profesionálnější přístup, lidé chtějí, aby věci*

fungovaly - více než Slováci na Slovensku. Tento efekt samozřejmě platí pro Prahu ve větší míře než pro Brno (studoval a pracoval jsem v Praze 10 let, v Brně jsem třetím rokem). V Brně vidím více nevýhod slovenské kultury než v Praze. Brno je v jistém negativním slova smyslu "slovakizované". Lidé si tu závidějí více, jsou více byrokratičtí, ve strachu o svou práci jsou více schopni dělat kolegům podlosti atd. Najdou se i pozitiva slovenské kultury v Brně - upřímnost, zájem o druhé. Praha je anonymnější, lidé se tam o sebe tak nezajímají. Na druhou stranu si tolik neubližují závidí."

Ostatně i v již zmíněném výzkumu realizovaným společností Scio přes čtvrtinu respondentů (27 %) uvedlo jako důvod ke studiu v České republice lepší pracovní příležitosti po ukončení studia (scio.cz, 2014). Pokud budeme vycházet z pyramidy potřeb dle Maslowa, mohli bychom lepší pracovní možnosti zařadit do potřeby seberealizace a uznání.

I podle výzkumu Slovenského národního panelu, který mimo jiné zjišťoval, kde by Slováci nejraději žili (zda v České republice či na Slovensku), 83 % respondentů uvedlo, že v České republice z hlediska pracovních příležitostí (Simar.cz, 2014).

Druhá nejčastější odpověď se týkala vybudovaných vztahů slovenských studentů, ať již kamarádských či partnerských. Kromě vybudovaných vztahů si i někteří respondenti našli během studia práci. *Vybudovala som si tu priateľstva, vzťahy, momentálne tu už mam prácu* je odpověď jedné respondentky.

Někteří si oblíbili město Brno (či celkově Českou republiku), které nabízí větší možnosti, než místo odkud pochází: *„Brno je väčšie mesto ako to, z ktorého pochádzam, preto je tu aj viac pracovných príležitostí, viac sa mi tu páči a už som si tu zvykla“* uvedl jeden z respondentů.

Dle provedeného výzkumu České zemědělské univerzity v Praze v rámci oboru hospodářských a kulturních studií si zde studenti vytvořili zázemí, našli si práci a vytvořili rodinu. Některé důvody jsou tedy totožné s výzkumem v této diplomové práci (hks.cz, 2014).

Čaněk (2004) taktéž provedl výzkum na základě analýzy rozhovorů týkající se slovenských studentů studujících v Praze. I z jeho výzkumu vyplývá, že někteří studenti si moc nedokážou představit návrat na Slovensko, kvůli zdejší ekonomické situaci. Dostupná data na webových stránkách Eurostatu o nezaměstnanosti v rámci Evropské

unie horší ekonomickou situaci Slovenska dokazují. Například nezaměstnanost na konci roku 2014 byla v České republice 5,7 %, zatímco na Slovensku 12,4 %. Slovensko se tak dostalo nad průměr Evropské unie (9,9 %) (ec.europa.eu, 2014).

Třetí výzkumná otázka: Jak se slovenští studenti adaptovali na českou kulturu?

Lidé z jiných zemí, přicházející bydlet do České republiky, čeká náročný proces zvaný adaptace. Musí se adaptovat na nové kulturní a sociální podmínky v majoritní společnosti. Po příchodu do jiného prostředí je často doprovází již v teoretické části zmíněný kulturní šok. Minoritní společnosti mohou čelit různým předsudkům či se mohou setkat s diskriminací.

Pro podobný jazyk, společnou minulost, geografickou blízkost České republiky a Slovenska jsem moc nepředpokládala, že by se slovenští studenti setkali s velkým kulturním šokem při příchodu do České republiky. Ostatně, jak někteří sami napsali, do České republiky šli i proto, že zde mají příbuzné, nebo se nechali částečně ovlivnit kamarády, kteří sem také šli. Má původní domněnka byla potvrzena, neboť jako uvedla téměř tři čtvrtina dotazovaných, kulturní šok při příchodu do České republiky nezažili. Nicméně přes čtvrtinu dotazovaných se stýskalo po rodině a přátelích. S většími psychickými problémy se setkalo jen velmi málo respondentů. Pokud tedy studenti jistou formu kulturního šoku zažili, nejčastěji se tak cítili jeden měsíc.

Podobnost české a slovenské kultury slovenským studentům jistě ulehčil průběh adaptace. Podle téměř tří čtvrtin dotazovaných je česká a slovenská kultura stejná, či velmi podobná. Kulturní bariéry tedy nejsou mezi zeměmi tak velké a studenti se nemuseli přizpůsobit velkým rozdílům.

V teoretické části práce byly rozepsány jednotlivé adaptační strategie podle Berryho. Pro připomenutí Berry (1997) adaptační strategie z pohledu menšinové společnosti rozděluje na čtyři situace, které mohou nastat: asimilace, separace, integrace a marginalizace. Při zamyšlení, která národní kultura je nejbližší české kultuře, většinu lidí napadne, že kultura slovenská. Stejně (podobné) kulturní hodnoty by měly značit strategii asimilace či integraci.

Na otázku s kým se stýkají, přes polovinu dotazovaných uvedlo, že jak s českými tak i se slovenskými studenty. Z toho lze usuzovat, že se neseparují od většiny. Nicméně přes čtvrtinu dotazovaných se schází spíše se slovenskými studenty.

Nejlepší přátelé na vysoké školy představují pro většinu respondentů čeští a slovenští studenti. Spíše slovenští studenti jsou přátelé pro čtvrtinu dotazovaných. Lze tedy opět napsat, že se slovenští studenti nedistancují od českého národa.

Přes polovinu respondentů uznává hodnoty, normy, zvyky atd. české kultury, řídí se ovšem podle své slovenské kultury. Z toho vyplývající je adaptační strategie integrace, neboť respondenti respektují českou kulturu, současně si však chtějí stále udržet kulturu původní. Je zajímavé, že čtvrtina respondentů neuznává českou ani slovenskou kulturu, což by mohlo vypovídat o adaptační strategii marginalizaci, která je charakteristická nepřijímáním jak nové tak i původní kultury.

V práci byly zkoumány i autostereotypy a heterostereotypy (viz další výzkumná otázka). Někteří dotazovaní posuzovali typického Slováka jako člověka s velkou schopností se přizpůsobit jinému prostředí.

U uvedeného tedy vyplývá, že slovenští studenti neměli velké problémy s adaptací na Českou republiku. Geografická, kulturní i jazyková blízkost národů proces adaptace jistě ulehčily. Při příchodu do České republiky se dotazovaní nesetkali s kulturním šokem v podobě velkých psychických problémů. Někteří zde mají příbuzné, našli si zde kamarády, přitele či přítelkyni. Konkrétní odpověď studentky mimo jiného o adaptaci na českou kulturu je tato: „*Počas štúdia si tu plánujem nájsť prácu, ktorú si chcem udržať aj nejaký ten rok dva po škole a celkovo sa tu cítim zabývaná aj keď sú to len dva roky, čo tu som.*“ Pro většinu z respondentů jsou kultury velmi podobné či dokonce zcela stejné. Respondenti se ve volném čase setkávají a přátelí jak s českými, tak i slovenskými studenty. Nevyhýbají se českému národu a lze tedy uvažovat o adaptační strategii integraci či o asimilaci.

Čtvrtá výzkumná otázka: Jaké interkulturní rozdíly pocítují slovenští studenti?

Největší počet respondentů významné rozdíly mezi českou a slovenskou kulturou nepocítuje. Nicméně podle respondentů, kteří nějaké odlišnosti mezi českou a slovenskou kulturou pocítují, představuje největší rozdíl náboženství. Druhým nejčastějším rozdílem jsou podle dotazovaných odlišné zvyky, tradice a hodnoty. Slovenský národ podle mínění respondentů klade i větší důraz na rodinu.

Rozdíl v náboženství, větší důraz na rodinu potvrzuje i již zmíněný výzkum České zemědělské univerzity v Praze s názvem *Slováci v České republice*. Dle realizovaného

výzkumu vyplývá, že Slováci mají mnohem silnější vztah k víře a tradicím. Na Slovensku podle výzkumu hraje rodina důležitější roli a rodinné vztahy jsou více zakořeněné (hks.cz, 2014). I podle Lewise (2005) jsou Slováci více věřící a mají početnější rodiny než v České republice. Kromě pevnějších rodinných vazeb Gullová (2013) píše i o větší úctě ke stáří Slováků.

Někteří respondenti popisují i vnímaný rozdíl ve větší přátelskosti Slováků. Zajímavá odpověď na toto téma je: *„Slováci sú možno trochu viac otvorenejší, priateľskejší. Tým však netvrdím, že Česi sú odmeraní alebo nepriateľskí. Skôr si myslím, že je to o človeku samotnom, ako o jeho národnosti. Každopádne, čo sme sa zhodli aj s mojimi českými známymi, my Slováci sme viac kontaktnejší, napr. pri zoznamovaní pusy na líca, pri stretnutí objatie, ale opäť je to individuálne. Miestami je cítiť z Vašej strany nevraživosť. Aj keď my Vás berieme ako "bratov", vy ste už za tým.“* Ostatně i autor Lewis (2005), který byl zmíněn v teoretické části práce, píše o Čěších jako národu, který se zřídka kdy objímá či líbá. Gullová (2013) se sice na slovenský národ dívá z pohledu obchodních jednání, ale i její názor je ve shodě s míněním respondentů v realizovaném výzkumu této diplomové práce. Podle autorky jsou Slováci v porovnání s Čechy více přátelští a otevřenější. Dalším zajímavým charakteristickým rysem je podle Gullové (2013), že jsou-li na jednáních přítomny ženy, chovají se k nim Slováci galantněji a zdvořileji než Čěši. Autorka potvrzuje Hofstedeho tezi související s vyšším indexem maskulinity na Slovensku. Ovšem v realizovaném výzkumu rozdíl v podobě větší galantnosti slovenských mužů žádný respondent nenapsal.

Jeden respondent vnímá rozdíl mezi kulturami v počtu kulturních památek. Podle něj jsou i Slováci emotivnější: *„Česká republika má bohatšiu históriu a tomu zodpovedá napríklad štruktúra navštevovaných miest. Kým u nás je mnoho prírodných pamiatok, v Česku je práve viac kultúrnych, historických, či architektonických pamiatok. Česi mi prídu takí viac pod kontrolou, menej emotívny a zrejme vyrovnanější ale občas až strnulý. Slováci sú naopak hlučnejší, výbušnejší, viac prejavujú svoje emócie.“*

V dotazníkovém šetření respondenti odpovídali i na otázku, zda zažili nějaké nedorozumění související s odlišností české a slovenské kultury. Většina dotazovaných žádné nedorozumění nezažila. Pokud nějaké nedorozumění respondenti zažili, nejčastěji zmiňovali jazykovou bariéru. Jak napsal jeden slovenský student: *„Českí mladí ľudia nám niektoré slová nerozumem.“* Jeden respondent odpověděl, že se naše národy

rozdělily a dle něj narůstá hlavně jazyková propast. I podle studia Čaňka (2004) se slovenští studenti v jeho výzkumu shodli na tom, že především mladší generace Čechů jim příliš nerozumí.

Již v letech 1997-1999 provedený sociolingvistický výzkum potvrdil, že lépe rozumí Slováci češtině než Češi slovenštině. Výzkum zahrnoval respondenty mladé české a slovenské generace ve věku 15-25 let. U českého vzorku byl na základě sociolingvistického výzkumu zjištěn pokles úrovně porozumění slovenštině (Musilová, Dobrotová, 2012). Autorky Musilová a Dobrotová (2012) to připisují tomu, že na Slovensku bylo i po rozdělení států běžně k dostání česká nebo česky psaná periodika, slovenská knihkupectví nabízela původní českou tvorbu, většina filmů byla dabována česky a český televizní signál pokrýval téměř všechny slovenské regiony. Češi ovšem neměli tolik možností kontaktu se slovenštinou. Jak již bylo napsáno, výzkum se konal již v letech 1997-1999 a respondenty byli lidé, kteří ještě aktivně zažili soužití ve společném státě. V současnosti lze tedy očekávat neustálý pokles porozumění slovenštině především u mladé generace.

Respondenti hodnotili i komunikaci Čechů a Slováků. Výsledky jsou pro obě země velmi podobné. Největší rozdíl je podle dotazovaných ve verbální a neverbální komunikaci. Respondenti vnímají komunikaci Slováků jako více neverbální (verbální komunikace pro ně není až tak důležitá), než v případě Čechů. S tím souvisí i již zmíněná charakteristika, že se lidé v České republice na veřejnosti málo dotýkají apod. Podle Halla (1976), který byl zmíněn v teoretické části práce, by se tedy v případě Slovenska mělo jednat spíše o komunikaci s vyšším komunikačním kontextem.

Podle Nového a Schroll-Machlové (2005) je pro Čechy charakteristická komunikace s vysokým komunikačním kontextem, tedy takový styl komunikace, který obsahuje více nepřímých informací a obsah sdělení musí být vyvozen z kontextu. Nicméně dle výsledků nelze říci, která komunikace je pro analyzované země převládající, neboť většina respondentů se přiklonila k středové hodnotě.

Pátá výzkumná otázka: Jaký je podle slovenských studentů typický Čech a typický Slovák?

V dotazníkovém šetření měli respondenti posoudit typického Čecha a typického Slováka. Jak píše Mikuláščík (2010) stereotypy lze rozlišit na autostereotypy, což jsou

zafixované představy o vlastní skupině (národu) a na heterostereotypy, které se týkají sdílených představ o vlastnostech jiných národů. Již v teoretické části bylo zmíněno, že lidé mají sklon negativně posuzovat odlišné kultury z pohledu kultury vlastní.

Ovšem z výsledků výzkumu vyplývá, že dotazovaní přisuzují Čechům spíše pozitivní než negativní charakteristiky. Stejně tak hodnotí i slovenský národ.

Slovenští respondenti studující na Mendelově univerzitě oběma národům nejvíce přisuzují přátelskost. Čechům dokonce přátelskost přisuzuje ještě o pár respondentů více. Tento výsledek je zajímavý, neboť někteří v otázce týkající se rozdílů mezi kulturami odpověděli, že právě Slováci jsou více přátelští. Typickým Čechům dotazovaní ještě nejvíce přisuzují smysl pro humor, šetrivost a komunikativnost. Častou zmiňovanou charakteristikou je podle respondentů i ochota pomoci.

Zajímavostí je, že podle mezinárodního výzkumu uvedeného na webových stránkách Euroskopu (2009) o národních stereotypech čeští studenti vnímají Čechy jako nepřátelští a neochotní pomáhat druhým. Zde je tedy zřejmý rozpor mezi tím, jak se hodnotí samotní Češi (autostereotypy) a jak náš národ hodnotí někdo jiný (heterostereotypy). V tomto zmíněném výzkumu o národních stereotypech měli ovšem studenti hodnotit vlastnosti typického občana své země a vlastnosti reálných osob dané národnosti. Výsledkem je, že reální Češi jsou spíše komunikativní a přívětiví, což je v souladu s výzkumem této diplomové práce.

Nicméně Češi jsou i podle respondentů například uzavření, hluční a vulgární. Pozitivní charakteristikou vnímanou očima slovenských studentů vyplňující dotazník je například pracovitost.

Další respondent se kromě snahy o pomoc Čechů zmínil i o neochotě Čechů mluvit jiným jazykem. Podle dotazovaného jsou pro Čechy typické tyto charakteristiky: „*Usmievavosť, ochota pomôcť, strach/neochota komunikovať v inom jazyku (vystúpiť z vlastnej komfortnej zóny).*“

Zajímavé charakteristiky Čechů byly uvedeny například v této odpovědi: „*Radosť zo života, ale tiež závisť a podceňovanie samých seba ako národa.*“ Další respondent uvedl tyto tři charakteristiky typické pro Čechy: „*Setrnosť, nepripustanie si ľudí az tak telu, vynalézavosť.*“ Uvedená vynalézavost je další zajímavou charakteristikou typického

Čecha v očích slovenských respondentů. Autor knihy *Malý český člověk a skvělý český národ* Holý (2010) taktéž píše o tom, že Češi jsou talentovaní, zruční a vynalézaví.

V nadcházející odpovědi jsou taktéž uvedeny zajímavé odpovědi týkající se typických Čechů: „*Milší ako Slováci, menej vulgárny, ale špatne sa obliekajú.*“ Autorka knihy *Mezinárodní obchodní a diplomatický protokol* Soňa Gullová (2013) píše taktéž o vkusu oblečení. Dle autorky dají Slováci hodně na první dojem a především v Bratislavě chodí muži a ženy velmi dobře oblečení (lépe než v České republice).

Individualismus je charakteristikou, kterou respondenti přisuzovali spíše Čechům. Dle webových stránek Hofstedeho (2012) jsou lidé v České republice o trochu větší individualisti než Slováci. Nicméně mnohem větší rozdíly jsou podle autora v dimenzi vzdálenosti moci, maskulinitě, případně i vyhýbání se nejistotě.

Typického Slováka vnímají respondenti jako pohostinného, pracovitého, otevřeného a dobrosrdečného. Avšak Slováci jsou podle respondentů i závistiví, málo průbojní a líní. Zmíněnou charakteristikou, kterou dotazovaní neuvodli u Čechů je schopnost adaptace, což souvisí i s tématem této diplomové práce. Z toho by mohlo vyplývat, že se Slováci snadno přizpůsobí cizímu prostředí.

Jeden respondent uvedl tyto charakteristiky, které jsou podle něj typické pro Slováky: „*Ciel'avedomosť, vernosť, temperamentnosť.*“ Další zajímavá odpověď je tato: „*Pracovitosť, skromnosť, nízke sebavedomie - neschopnosť predať sa.*“ Charakteristika sebedůvědomost je podle respondentů spíše typická pro Čechy. Dle mínění respondentů se Slováci spíše charakterizují malou průbojností. Někteří respondenti žádné typické charakteristiky nespátřují, neboť jak uvedl jeden dotazovaný: „*Nevidím rozdiel medzi Čechmi a Slovákami, podľa mňa sme si dost podobní.*“ I další respondent žádné typické charakteristiky nevnímá: „*Nevidím žiadne rozdiely medzi charakteristickými črtami Slováka a Čechov, podľa mňa záleží iba na charaktere samotného človeka, je jedno, akej je národnosti. Nemyslím, že to, čo je obecné charakteristické pre Čecha, platí pre každého Čecha a u Slovákov takisto, preto nevidím ani žiadne charakteristické rysy pre každú národnosť.*“

Ve výzkumu provedeným Psychologickým ústavem Akademie věd jeden respondent ohledně vlastností typického Čecha a Slováka napsal: „*Chovají se stejně jako Češi, pijí stejný alkohol, kouří stejné cigarety a opici mají taky stejnou, akorát na seznámení se*

líbají na obě tváře.“ Tím chtěl dát respondent najevo jako někteří ve výzkumu provedeném v této diplomové práci, že mezi Čechy a Slováky neexistují žádné důležité rozdíly (Hřebíčková, Kouřilová, Petrjanošová, 2012).

Respondenti také častěji uvedli, že jsou Slováci upřímnější než Češi. S tím souhlasí i již uvedený výzkum *Posuzování osobnostních charakteristik Slováků českými vysokoškoly*, který provedla Hřebíčková (2003). Dle tohoto výzkumu jsou i Slováci podle českých studentů ve srovnání s Čechy například vřelejší, soucitnější, štedřejší, méně výkonní.

Šestá výzkumná otázka: Pocítli někdy slovenští studenti předsudky ze strany českých studentů a vysokoškolských kantorů?

Mezi Čechy a Slováky dle výzkumu veřejného mínění panují velmi dobré vztahy, což již bylo nastíněno v teoretické části práce. Avšak přes polovinu respondentů se s předsudky, tedy s negativními postoji, již někdy setkali. Nicméně většina z nich se s nimi setkala jen minimálně. Pokud se s předsudky dotazovaní ze strany českých studentů a vysokoškolských kantorů setkali, bylo jim nejčastěji vytčeno, že zabírají místa českým studentům na vysokých školách, kolejích a na pracovních pozicích. Některé konkrétní odpovědi byly již uvedeny v analýze dotazníkového šetření.

„Občasné narážky od učiteľov na Slovákov snažiac sa byť decentní keďže nevedia z pohľadu či v triede sedí alebo nie nejaký Slováč. Občas sa vyskytne aj vlna predsudkov zo strán študentov, ktorí na nás hádzajú vinu, že zaberáme ich českým kamarátom miesto na škole a oni sa sem preto nedostali apod. Prípadné predsudky študentov, že nerozumejú ak je profesor zo SR aj hovorí po slovensky na vyučovaní pritom to vôbec nie je taký rozdiel keď dokáže Slováč rozumieť češtine tak prečo nie Čech slovenčine? Vždy sa dá spýtať a isto to niekto vysvetlí ak by bola nejaká jazyková bariera.“

Odpověď jednoho respondenta je ovšem o převaze pozitivních zkušeností: *„Niektorí študenti sa vyjadrujú v zmysle zaberania miest Čechom na školách. Ale to bolo minimum situácií. Tie pozitívne skúsenosti prevažujú niekoľko násobne.“*

Jedna respondentka popsala, jak se i s negativní situací vyrovnala: *„Predsudky v zmysle, že zaberáme miesto českým studentom. Ale to som rýchlo argumentovala, že tým pádom držíme úroveň univerzity a bolo po konflikte.“*

Jak již bylo napsáno, slovenští studenti tvoří početné množství vysokoškoláků studujících v České republice. K prudkému nárůstu počtu slovenských studentů došlo po roce 1999, kdy jim byly uděleny stejné podmínky pro studium v České republice. Znamená to tedy, že v případě přijetí na českou vysokou školu nemusí platit školné. Studenti i mohou používat slovenský jazyk v průběhu studia (soc.cas.cz, 2006).

Slovenští studenti čerpají mnoho výhod, stejně jako čeští studenti a většinou nemají problém díky vzdálenosti od domova získat koleje. Z tohoto důvodu může plynout rivalita od českých studentů, kterým koleje nejsou přiděleny. Avšak stejně jako čeští studenti většinou vykonávají přijímací zkoušky a pokud jsou úspěšní, není dle mého názoru důvod, proč by zde neměli studovat. Je nutné si uvědomit i potencionální ekonomický přínos, který přinášejí. Ostatně o možném přínosu slovenských studentů je i tato odpověď týkající se vnímaných předsudků: *„Slovensko je zaostalejšia krajina a slovenskí študenti prichádzajú len využívať školský systém. Nevidia prínos, ktorí môžeme priniesť.“*

Druhým nejčastějším problémem uvedeným respondenty je, že čeští studenti slovenským příliš nerozumí a kvůli tomu se s nimi moc nebaví a skoro se od nich až izolují. Jak například uvedl jeden student: *„Ked vam nerozumeju, nepocuvaju vas“* Další respondent napsal: *„Často nás chytajú za slovíčka. A veľakrát nám nerozumejú, tak radšej sa s nami ďalej nerozprávajú.“*

Někteří píšou o nadřazeném chování Čechů. Výzkum národních stereotypů provedl Psychologický ústav Akademie věd na vzorku 2 2410 vysokoškoláků. Slovenští studenti v tomto výzkumu připisují Čechům charakteristiky spojované právě s dominancí (Hřebíčková, Kouřilová, Petrjanošová, 2012).

Nadřazenost českého národa by mohla mít původ již ve společné historii soužití Čechů a Slováků, neboť právě tato charakteristika byla předmětem mnoha diskuzí, viz teoretická část práce.

11 ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo popsat vnímané interkulturní rozdíly slovenských studentů studující na Mendelově univerzitě v Brně a popsat průběh jejich adaptace. Práce byla rozdělena na část teoretickou a empirickou. V teoretické části byla provedena rešerše odborné literatury na téma interkulturních rozdílů, předsudků, stereotypů, adaptace a motivace. Na teoretickou část práce navázala empirická část práce, ve které bylo provedeno dotazníkové šetření, vyhodnoceny jeho výsledky a zodpovězeny výzkumné otázky.

V České republice studuje poměrně velké množství Slováků. Hlavní motivací slovenských studentů studujících na Mendelově univerzitě je dle provedeného výzkumu mínění dotazovaných, že české školy mají vyšší kvalitu. Tento výsledek potvrzují i jiné výzkumy, které byly v práci uvedeny. Studenty motivovala i jazyková blízkost obou národů. Přes třetinu dotazovaných chce v České republice zůstat i po ukončení studia hlavně kvůli lepším pracovním podmínkám. Druhým nejčastějším důvodem je vybudovaná síť vztahů a přátelství. Nicméně největší počet respondentů si ještě není jist, zda chce v České republice zůstat.

Dle provedeného výzkumu dále vyplývá, že respondenti s adaptací na českou kulturu neměli velké problémy. Mezi příčiny lze zařadit jazykovou, geografickou a historickou blízkost obou národů. Čím bližší si jsou kultury, tím méně se dá kulturní šok očekávat, což se dle realizovaného výzkumu potvrdilo. S kulturním šokem v podobě vážnějších psychických problémů se respondenti nesetkali. Velké interkulturní rozdíly mezi českou a slovenskou kulturou většina slovenských respondentů nespatřuje. Pokud respondenti nějaké odlišnosti vnímají, nejčastěji uváděli rozdíly ve větším podílu věřících na Slovensku, odlišné zvyky, tradice a hodnoty, ale i větší důraz Slováků na rodinu.

S procesem adaptace na nové prostředí jistě souvisí i různá nedorozumění plynoucí z rozdílnosti jednotlivých kultur. Většina respondentů žádné nedorozumění nezažila. Pokud ano, nedorozumění nejčastěji souviselo s jazykovou bariérou. Velké množství dotazovaných se shodlo na tom, že čeští studenti slovenštině moc nerozumí. Pro ně osobně je to nepochopitelné. Někteří dokonce i vnímají mírnou izolaci českých studentů v případě, že jim nerozumí.

Slovenští studenti, kteří se účastnili dotazníkového šetření, měli také posoudit typického Čecha a typického Slováka. Dle dotazovaných je typický Čech přátelský, má smysl pro humor, je šetřivý a komunikativní. Mezi záporné charakteristiky dle respondentů například patří vulgárnost a hlučnost. Typického Slováka vnímají respondenti jako pohostinného, pracovitého, otevřeného a dobrosrdečného. Avšak Slováci jsou i podle dotazovaných i závistiví, málo průbojní a líní. Češi jsou podle nich spíše sebevědomí.

V práci byly zkoumány i vnímané předsudky vůči Slovákům. Je zajímavé, že přes polovinu dotazovaných se s předsudky ze strany českých studentů a vysokoškolských kantorů již někdy setkala. Nejčastěji je slovenským studentům vytčeno, že zabírají místa na vysokých školách a na pracovních místech českým studentům. Někteří se zmínili i o nadřazeném chování Čechů.

ZDROJE POUŽITÉ LITERATURY A INTERNETOVÉ ZDROJE

Monografie

ALLPORT, Gordon Willard. *O povaze předsudků*. V českém jazyce vyd. 1. Překlad Eduard Geissler. Praha: Prostor, 2004, 574 s. ISBN 80-726-0125-3.

BERRY, John W. *Cross-cultural psychology: research and applications*. 3rd ed. New York: Cambridge University Press, 2011, xxii, 626 p. ISBN 05-217-4520-9.

DĚDINA, Jiří a Václav CEJTHAMR. *Management a organizační chování: manažerské chování a zvyšování efektivity, řízení jednotlivců a skupin, manažerské role a styly, moc a vliv v řízení organizací*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005, 339 s. Expert (Grada). ISBN 80-247-1300-4.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2009, 374 s. ISBN 80-246-0139-7.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999, 594 s. ISBN 80-720-3124-4.

GULLOVÁ, Soňa. *Mezinárodní obchodní a diplomatický protokol*. 3., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2013, 335 s. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-4418-6.

HALL, Edward T. *Beyond culture*. 1 ed. New York: Anchor Books, 1976, 298 s. ISBN 03-851-2474-0

HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Vyd. 3. Překlad Irena Štěpaníková. Praha: Portál, 2003, 166 s. ISBN 80-7178-763-9.

HOFSTEDE, Geert a Gert Jan HOFSTEDE. *Kultury a organizace: software lidské mysli: spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha: Linde, 2007, 335 s. ISBN 978-80-86131-70-2.

HOFSTEDE, Geert, Gert Jan HOFSTEDE a Mihail MINKOV. *Cultures and organizations: software of the mind : intercultural cooperation and its importance for survival*. 3rd ed. New York: McGraw-Hill, c2010, xiv, 561 s. ISBN 978-0-07-166418-9.

HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010, 233 s. Studie (Sociologické nakladatelství), 30. sv. ISBN 978-807-4190-186.

HRABAL, Vladimír, František MAN a Isabella PAVELKOVÁ. *Psychologické otázky motivace ve škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

HŘEBÍČKOVÁ, Martina. *Pětifaktorový model v psychologii osobnosti: přístupy, diagnostika, uplatnění*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 251 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3380-7.

JANDOUREK, Jan. *Průvodce sociologií*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 208 s. ISBN 978-80-247-2397-6.

JANOUSEK, Jaromír a Ivan SLAMĚNÍK. VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008, s. 147-160. Psyché (Grada). ISBN 9788024714288.

JIČÍNSKÝ, Zdeněk. KIPKE, Rüdiger et al. *Rozloučení s Československem: příčiny a důsledky česko-slovenského rozchodu*. Vyd. 1. Praha: Český spisovatel, 1993, s. 67-82. ISBN 8020204474

KIPKE, Rüdiger. Nejnovější politický vývoj v Československu v zrcadle veřejného mínění. KIPKE, Rüdiger et al. *Rozloučení s Československem: příčiny a důsledky česko-slovenského rozchodu*. Vyd. 1. Praha: Český spisovatel, 1993, s. 41-55. ISBN 8020204474.

KOLMAN, Luděk. *Komunikace mezi kulturami: psychologie interkulturních rozdílů*. Vyd. 1. Praha: ČZU PEF Praha ve vydavatelství Credit, 2001. ISBN 978-80-213-0735-3. Akorát rok 2005

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

LAWLESS, Robert. *Co je to kultura*. V Olomouci: Votobia, 1996, 182 s. Malá díla, sv. 64. ISBN 80-719-8106-0.

- LEWIS, Richard D. *When cultures collide: leading across cultures : a major new edition of the global guide*. 3rd ed. London: Nicholas Brealey International, 2005, xxii, 599 p. ISBN 978-190-4838-029.
- MASLOW, Abraham H. *Motivation and personality*. 3rd ed. /. New York: Harper and Row, 1987, xli, 293 p. ISBN 00-604-1987-3.
- MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010, 325 s. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006, 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- MORGENSTERNOVÁ, Monika a Lenka ŠULOVÁ. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, 218 s. ISBN 978-802-4613-611.
- MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 2. vyd. Překlad Hana Červinková. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 268 s. ISBN 978-808-6429-250.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. 1.vyd. Praha: Academia, 1997, 270 s. ISBN 80-200-0592-7.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009, 498 s. ISBN 978-80-200-1679-9.
- NOVÁK, Tomáš. *O předsudcích*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2002, 106 s. ISBN 80-723-9121-6.
- NOVÝ, Ivan a Alois SURYNEK. *Sociologie pro ekonomy a manažery*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2006, 288 s. Manažer. ISBN 80-247-1705-0.
- NOVÝ, Ivan a Sylvia SCHROLL-MACHL. *Spolupráce přes hranice kultur*. Vyd. 1. Praha: Management Press, 2005, 313 s. ISBN 80-726-1121-6.
- PAULÍK, Karel. *Psychologie lidské odolnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 240 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4729-596

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 199 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3069-1.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. 3. vyd. Praha: Portál, 2010b, 220 s. Psychologie (Portál). ISBN 978-807-3677-091.

PŘÍHODA, Petr. Sociálně-psychologické aspekty soužití Čechů a Slováků. KIPKE, Rüdiger et al. *Rozloučení s Československem: příčiny a důsledky česko-slovenského rozchodu*. Vyd. 1. Praha: Český spisovatel, 1993, s. 33-39. ISBN 8020204474.

RYCHLÍK, Jan. *Rozpad Československa: česko-slovenské vztahy 1989-1992*. Bratislava: Academic Electronic Press, 2002, 457 p. ISBN 80-888-8002-5.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2. Praha: Grada, 2010. ISBN 80-247-3133-9.

SAM, David L a John W BERRY. *The Cambridge handbook of acculturation psychology*. New York: Cambridge University Press, 2006, xxiii, 551 p. ISBN 05-216-1406-6.

STEIN, Eric. *Česko - Slovensko: Konflikt. Roztržka. Rozpad*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000, 371 s. ISBN 80-200-0752-0.

SURYNEK, Alois, Růžena KOMÁRKOVÁ a Eva KAŠPAROVÁ. *Základy sociologického výzkumu*. 1.vyd. Praha: Management Press, 2001, 160 s. ISBN 80-726-1038-4.

TESAŘ, Filip. *Etnické konflikty*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 251 s. ISBN 978-807-3670-979

ŽATKULIAK. Transformácia česko-slovenského štátu na samostatné národné republiky. *Národ a národnosti na Slovensku v transformujúcej sa spoločnosti: vzťahy a konflikty*. Štefan Šutaj. Prešov: Universum, 2005, s. 25-44. ISBN 8089046282

Internetové zdroje

BEČKOVÁ, Ivana. Uspokojování potřeb dítěte v podmínkách současné mateřské školy. *Metodický portál: RVP* [online]. 2008 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/p/2214/USPOKOJOVANI-POTREB-DITETE-V-PODMINKACH-SOUCASNE-MATERSKE-SKOLY.html/>

BERRY, John.W. Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review* [online]. 1997, 46 (1), s. 5-34 [cit. 2014-10-07]. Dostupné z: http://scholar.google.cz/scholar_url?hl=cs&q=http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic1063337.files/immigrationacculturtion%2520Reading.pdf&sa=X&scisig=AAGBfm0wff3mGMtq8wO-pIAK2E5VmW2xVw&oi=scholar&ei=Uu3YU8vZEMHh4QSWvYHYBQ&ved=0CB4QgAMoADAA

Country comparasion. *The Hofstede centre* [online]. 2012 [cit. 2014-10-08]. Dostupné z: <http://geert-hofstede.com/czech-republic.html>

ČANĚK, Marek. Strategies of Integration/Distancing in the Context of Czech-Slovak Relations, the Case of Slovak Students in Prague. *Migrationonline.cz* [online]. 2004 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.migrationonline.cz/en/e-library/strategies-of-integration-distancing-in-the-context-of-czech-slovak-relations-the-case-of-slovak-students-in-prague>

Evropa národních stereotypů. KOUŘILOVÁ, Sylvie a Martina HŘEBÍČKOVÁ. *Euroskop.cz: Věcně o Evropě* [online]. 2009 [cit. 2014-10-07]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/46/10653/clanek/evropa-narodnich-stereotypu/>

Harmonised unemployment rate by sex. *Eurostat* [online]. 2014 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=teilm020>

HŘEBÍČKOVÁ, Martina. Posuzování osobnostních charakteristik Slováků českými vysokoškoláky. In: *Sociální procesy a osobnost 2003*. Brno: Psychologický ústav FF MU, 2003, s. 123-128. Dostupné z: http://www.phil.muni.cz/~hump/SPO/_SPaO_2003/ZALOHA/2003_all/Texty/Hrebickova.doc

HŘEBÍČKOVÁ, Martina a Sylvie KOUŘILOVÁ. Slovenské tango: percepcie profilů osobnostních charakteristik Slováků. In: *Sborník příspěvků: Sociální procesy a osobnost 2009: Člověk na cestě životem: rizika, výzvy, příležitosti* [online]. Brno: Psychologický ústav AV ČR, v.v.i, 2010 [cit. 2014-10-12]. ISBN 978-80-86174-15-0. Dostupné z: http://psu-brno.avcr.cz/miranda2/export/sitesavcr/data.avcr.cz/humansci/psu-brno/people-contacts/cv/hrebickova/pdf/37_full_text_Socialni_procesy_10.pdf

HŘEBÍČKOVÁ, Martina, Sylvie GRAF a Magda PETRJANOŠOVÁ. Slováci jsou našinci. *Psychologický ústav Akademie věd* [online]. 2012 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: http://psu-brno.avcr.cz/miranda2/export/sitesavcr/data.avcr.cz/humansci/psu-brno/people-contacts/cv/graf/reprints/LN_Slovaci_jsou_nasinci_12.pdf

LEHTONEN, Jaakko. *Stereotypes and collective identification* [online]. 2005 [cit. 2014-10-10]. Dostupné z: https://+moniviestin.jyu.fi/ohjelmat/hum/viesti/en/ics/16/2008-01-17.2002750388/at_download/file

MENCLOVÁ, Lenka a Jarmila BAŠTOVÁ. Vybrané výsledky ze sociologického šetření studentů veřejných a soukromých vysokých škol roku 2005 v České republice. *Aula*. 2006, roč. 14, č. 03. Dostupné z: <http://www.csvs.cz/aula/clanky/04-2006-3-vybrane-vysledky.pdf>

Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové)[online]. 1. vyd. Editor Yana Leontiyeva. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, 95 s. [cit. 2015-04-20]. Sociologické studie (Sociologický ústav AV ČR), sv. 06:2. ISBN 80-733-0098-2. Dostupné z:<http://www.soc.cas.cz/publikace/mensinova-problematika-v-cr-komunitni-zivot-reprezentace-kolektivnich-zajmu-slovaci>

Motivace a očekávání studentů prvních ročníků na MU 2007. In: *Is.muni.cz* [online]. 2008 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z:<http://is.muni.cz/do/1499/metodika/rozvoj/kvalita/leaflet3.pdf>

MUSILOVÁ, Květoslava a Ivana DOBROTOVÁ. Z dějin kontaktů dvou blízkých slovanských jazyků, češtiny a slovenštiny. *Bohemistika* [online]. 2012, XII, nr 1 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <https://repozytorium.amu.edu.pl/jspui/bitstream/10593/3002/1/Dobrotova.pdf>

OBBERG, Kalervo. Cultural Shock: adjustment to new cultural environments. *Practical Anthropology* [online]. 2006, č. 7 [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: http://www.transkulturellepsychiatrie.de/pdf/cu29,2+3_2006_S%20142-146%20Repr%20Ober%2025.pdf

Slováci v České republice. *Hospodářská a kulturní studia (HKS)* [online]. 2014 [cit. 2015-04-02]. Dostupné z:http://www.hks.re/wiki1/doku.php?id=reindlova_brozkoval_vecernikova_kakrdova_masek_slovaci_v_cr

Slovenští maturanti se opět chystají do ČR. *SCIO: vzdělávání pro budoucnost* [online]. 2015 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: https://www.scio.cz/download/KOMPLETNI_ZPRAVA_slovaci_v_CR.pdf

STEM: Jaký je vztah občanů ČR k různým národům a etnikům?. *ParlamentníListy.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-10-12]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/STEM-Jaky-je-vztah-obcanu-CR-k-ruznym-narodum-a-etnikum-316231>

Studenti a absolventi terciárního stupně vzdělávání. *Český statistický úřad* [online]. 2014 [cit. 2014-10-08]. Dostupné z:http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/studenti_a_absolventi_terciarniho_stupne_vzdelavani

Rozdělení Československa má u obyvatel České i Slovenské republiky stále větší podporu. *STEM: středisko empirických výzkumů* [online]. 2004 [cit. 2014-10-13]. Dostupné z:<http://www.stem.cz/clanek/807>

Vztah Slováků k Čechům je vesměs kladný, vnímají je jako sobě blízký národ. *SIMAR: Sdružení agentur pro výzkum trhu a veřejného mínění* [online]. 2014 [cit. 2014-10-07]. Dostupné z: <http://simar.cz/clanky/vztah-slovaku-k-cechum-je-vesmes-kladny,-vnimaji-je-jako-sobe-blizky-narod.html>

VODIČKA, Karel. Příčiny rozdělení Československa: analýza po 10 letech. *Politologický časopis* [online]. 2003, č. 1 [cit. 2014-10-11]. Dostupné z: <http://www.politologickycasopis.cz/cz/archiv/2003/1/>

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Dimenze pro Českou a Slovenskou republiku (zdroj: vlastní zpracování na základě dat dostupných na geert-hofstede.com, 2012).....	23
Graf č. 2: Plány po ukončení studia (zdroj:vlastní zpracování).....	51
Graf č. 3: Délka pocíťovaných obtíží při příchodu do České republiky (zdroj: vlastní zpracování).....	54
Graf č. 4: Scházení se s přáteli (zdroj: vlastní zpracování)	55
Graf č. 5: Scházení se s přáteli (zdroj: vlastní zpracování)	56
Graf č. 6: Nejlepší kamarádi na vysoké škole (zdroj: vlastní zpracování)	56
Graf č. 7: Důležitost české a slovenské kultury (zdroj: vlastní zpracování).....	57
Graf č. 8: Vnímané interkulturní rozdíly mezi českou a slovenskou kulturou (zdroj: vlastní zpracování).....	58
Graf č. 9: Komunikace Čechů a Slováků (zdroj: vlastní zpracování)	63
Graf č. 10: Vnímané předsudky vůči Slovákům (zdroj: vlastní zpracování).....	66

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Největší rozdíly mezi českou a slovenskou kulturou dle Hofstedeho (zdroj: vlastní zpracování)	24
Tabulka č. 2: Největší rozdíly mezi českou a slovenskou kulturou podle Lewise (zdroj: vlastní zpracování).....	36
Tabulka č. 3: Největší rozdíly v osobnostních charakteristikách (zdroj: vlastní zpracování podle Hřebíčkové, 2003)	38
Tabulka č. 4: Důvody ke studiu v České republice (zdroj: vlastní zpracování)	50
Tabulka č. 5: Motivace zůstat v České republice (zdroj: vlastní zpracování)	52
Tabulka č. 6: Pocity při příchodu do České republiky (zdroj: vlastní zpracování)	53
Tabulka č. 7: Největší vnímané rozdíly mezi kulturami (zdroj: vlastní zpracování)	59
Tabulka č. 8: Nedorozumění týkající se odlišností mezi kulturami (zdroj: vlastní zpracování).....	61
Tabulka č. 9: Charakteristika Čechů a Slováků (zdroj: vlastní zpracování).....	64
Tabulka č. 10: Předsudky pocíťované slovenskými studenty (zdroj: vlastní zpracování)	67

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1: "Cibulový diagram"(zdroj: Hofstede, 2007, str. 17)	15
Obrázek č. 2: Akulturační křivka (zdroj: Hofstede, 2007, str. 244)	29
Obrázek č. 3: Maslowa pyramida potřeb (Zdroj: clanky.rvp.cz, 2008).....	42

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník o adaptaci slovenských studentů Mendelovy univerzity na českou kulturu	94
Příloha č. 2: Výsledky posouzení typického Slováka a Čecha v rámci dílčích charakteristik osobnosti odpovídajících 30 subškálám NEO-PI-R-	99
Příloha č. 3: Motivace studentů na Masarykově univerzitě ke studiu (zdroj: is.muni.cz, 2008)	102
Příloha č. 4: Tabulky s absolutními četnostmi odpovědí.....	103
Příloha č. 5: Výpočet čtvercové kontingence pro vybrané otázky	104

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Dotazník o adaptaci slovenských studentů Mendelovy univerzity na českou kulturu

Dobrý den,

ráda bych Vás poprosila o vyplnění krátkého dotazníku na téma „Adaptace slovenských studentů Mendelovy univerzity na českou kulturu“. Výsledky využiji v mé diplomové práci. Dotazník je kombinací otevřených a uzavřených otázek a jeho vyplnění Vám zabere cca 15 minut. Moc děkuji za Váš čas a ochotu.

Přeji hezký den

Bc. Zuzana Benešová

- 1) Jak se Vám líbí v České republice?
 - a) Líbí se mi
 - b) Nelíbí se mi

- 2) Kolik let studujete v České republice?
 - a) První rok
 - b) Druhý rok
 - c) Třetí rok
 - d) Čtvrtý rok
 - e) Pátý rok
 - f) Šestý rok
 - g) Jiná odpověď (napište)

- 3) Proč jste se rozhodl/a studovat v České republice? (můžete vybrat více odpovědí)
 - a) Myslím si, že české školy mají vyšší úroveň
 - b) Nedostal/a jsem se na slovenskou vysokou školu
 - c) Mám tu příbuzné
 - d) Snadná komunikace díky společnému jazyku
 - e) Chtěl/a jsem do České republiky

f) Jiný důvod (napište)

4) Chcete zůstat v České republice i po skončení studia?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Nevím
- d) Spíše ne
- e) Určitě ne

5) V případě, že jste odpověděli určitě, či spíše ano, tak proč?

6) Jak jste se cítili při příchodu do České republiky? (můžete vybrat více odpovědí)

- a) Stýskalo se mi po rodině a přátelích
- b) Byl/a jsem zoufalý/á, měl/a jsem depresi
- c) Byl/a jsem frustrovaný/a a izolovaný/a
- d) Prožíval/a jsem úzkost a pocit ztráty
- e) Bylo pro mě obtížné přijmout kulturní rozdíly
- f) Byl/a jsem v pohodě

7) Pokud jste v předchozí otázce vybrali první až pátou variantu, jak dlouho jste pociťovali výše uvedené potíže?

- a) Týden
- b) Měsíc
- c) Několik měsíců
- d) Půl roku
- e) Rok
- f) Jiná odpověď (napište)

8) Když jdete večer ven někam posedět (na pivo atd.), chodíte nejčastěji:

- a) Spíše se slovenskými studenty
- b) Spíše s českými studenty
- c) Jak kdy

9) Na projektech (seminárních prací) převážně pracujete:

- a) Spíše se slovenskými studenty
- b) Spíše s českými studenty
- c) Jak kdy

10) Mezi Vaše nejlepší kamarády na vysoké škole patří:

- a) Slovenští studenti
- b) Čeští studenti
- c) Slovenští a čeští studenti

11) Vyberte odpověď, se kterou se nejvíce ztotožňujete:

- a) Jsou pro mě důležité hodnoty, normy, zvyky atd. české kultury
- b) Jsou pro mě důležité hodnoty, normy, zvyky atd. české kultury, ale řídím se podle slovenské kultury
- c) Neberu v potaz hodnoty, normy, zvyky atd. české kultury, je pro mě důležitá slovenská kultura
- d) Neberu v potaz hodnoty, normy, zvyky atd. české kultury a současně pro mě není důležitá ani slovenská kultura

12) Máte pocit, že česká a slovenská kultura jsou:

- a) Velmi odlišné
- b) Odlišné
- c) Částečně odlišné
- d) Velmi podobné
- e) Stejně

13) Jestliže jste v předchozí otázce odpověděli první až třetí variantu, v čem spatřujete největší rozdíly?

14) Zažili jste nějaké nedorozumění související s odlišností české a slovenské kultury?

- a) Ano
- b) Ne

15) V případě, že jste v předchozí otázce odpověděli ano, stručně toto nedorozumění popište

16) Češi podle Vás komunikují: (ohodnoťte níže uvedené dvojice číslem 1 až 7, podle toho, ke které charakteristice se více přikláníte)

Převážně verbálně, neverbální komunikace pro ně není tak důležitá	1	2	3	4	5	6	7	Převážně neverbálně, verbální komunikace pro ně není tak důležitá
Jasně, přímo, nic nezůstává skryto	1	2	3	4	5	6	7	Méně jasně, mezi řádky, řada věcí zůstává skryta
Klidně, racionálně, bez emocí	1	2	3	4	5	6	7	Emotivně, afektivně

17) Slovinci podle Vás komunikují: (ohodnoťte níže uvedené dvojice číslem 1 až 7, podle toho, ke které charakteristice komunikace se více přikláníte)

Převážně verbálně, neverbální komunikace pro ně není tak důležitá	1	2	3	4	5	6	7	Převážně neverbálně, verbální komunikace pro ně není tak důležitá
Jasně, přímo, nic nezůstává skryto	1	2	3	4	5	6	7	Méně jasně, mezi řádky, řada věcí zůstává skryta
Klidně, racionálně, bez emocí	1	2	3	4	5	6	7	Emotivně, afektivně

- 18) Jaké tři charakteristiky jsou podle Vás typické pro Čechy?
- 19) Jaké tři charakteristiky jsou podle Vás typické pro Slováky?
- 20) Pociťujete nějaké předsudky ze strany českých studentů a učitelů vůči slovenskému národu?
- a) Ano, setkávám se s nimi každý den
 - b) Ano, setkal/a jsem se s nimi několikrát
 - c) Ano, setkal/a jsem se s nimi minimálně
 - d) Ne, nikdy jsem se s nimi neseťkal/a
- 21) V případě, že jste se už někdy s předsudky setkali, můžete situaci stručně a konkrétně popsat?
- 22) Vyberte Vaše pohlaví:
- a) Muž
 - b) Žena
- 23) Kolik Vám je let?
- a) 19 let
 - b) 20 let
 - c) 21 let
 - d) 22 let
 - e) 23 let
 - f) 24 let
 - g) 25 let
 - h) 26 let
 - i) Jiná odpověď (napište)

Příloha č. 2: Výsledky posouzení typického Slováka a Čecha v rámci dílčích charakteristik osobnosti odpovídajících 30 subškálám NEO-PI-R-.

Příloha č. 2: Výsledky posouzení typického Slováka a Čecha v rámci dílčích charakteristik osobnosti odpovídajících 30 subškálám NEO-PI-R-. (zdroj: Hřebíčková, 2003)

Názvy subškál NEO-PI-R	Příklad charakteristiky	SLOVÁK		ČECH		Příklad charakteristiky	t-test	Výz.
		M	SD	M	SD			
N1: úzkostnost	<i>uvolnění</i>	2,04	0,99	2,49	0,85	<i>Úzkostní</i>	3,042	0,003
N2: hněvivost-hostilita	<i>vyrovnání</i>	2,21	0,93	2,27	0,90	<i>Popudliví</i>	0,464	Nv.
N3: depresivnost	<i>optimističtí</i>	2,04	0,95	2,08	1,06	<i>Depresivní</i>	0,271	Nv.
N4: rozpačitost	<i>sebejistí</i>	2,03	0,99	1,89	0,94	<i>Nesmělí</i>	-0,850	Nv.
N5: impulzivnost	<i>ovládající se</i>	2,38	0,94	2,12	1,08	<i>Impulzivní</i>	-1,561	Nv.
N6: zranitelnost	<i>vyrovnávají se s krizemi</i>	2,07	1,02	2,03	0,94	<i>Zranitelní</i>	-0,331	Nv.
E1: vřelost	<i>chladní</i>	2,93	0,98	2,05	0,93	<i>Vřelí</i>	-5,665	0,000
E2: družnost	<i>samotářští</i>	2,64	0,99	2,62	0,91	<i>Družní</i>	-0,199	Nv.
E3: asertivita	<i>podřizují se</i>	1,42	1,00	1,38	1,02	<i>průbojní</i>	-0,280	Nv.
E4: aktivnost	<i>pomalí</i>	2,16	1,03	2,47	0,96	<i>Aktivní</i>	-0,280	Nv.
E5: vyhledávání vzrušení	<i>vyhýbají se vzrušujícím zážitkům a podnětům</i>	2,15	1,14	2,08	1,15	<i>mají rádi dobrodružství</i>	-0,410	Nv.
E6: pozitivní emoce	<i>vážní</i>	2,26	0,97	1,78	0,95	<i>Veselí</i>	-3,197	0,002
O1: fantazie	<i>praktičtí</i>	2,21	0,97	1,37	0,96	<i>s bohatou fantazií</i>	-5,576	0,000
O2: estetické prožívání	<i>nezajímající se o umění</i>	2,40	1,02	2,19	0,92	<i>citliví k vnímání umění a krásy</i>	-1,808	Nv.

O3: prožívání	<i>necitliví</i>	2,71	0,89	2,33	1,07	<i>Citliví</i>	-3,164	0,002
O4: novátorské činnosti	<i>upřednostňující zvyk</i>	1,41	0,93	1,40	1,02	<i>upřednostňující změnu</i>	-0,105	Nv.
O5: ideje	<i>s ohraničenými zájmy</i>	2,07	1,07	2,22	1,04	<i>otevření přijímat nové myšlenky</i>	1,197	Nv.
O6: hodnoty	<i>lpí na tradici</i>	1,58	0,97	1,34	0,95	<i>tolerantní k odlišným názorům</i>	-1,714	Nv.
P1: důvěra	<i>podezíraví</i>	2,25	0,83	1,51	0,96	<i>Důvěřiví</i>	-5,112	0,000
P2: upřímnost	<i>lstiví</i>	2,25	0,83	1,41	0,81	<i>Upřímní</i>	-6,689	0,000
P3: altruismus	<i>sobečtí</i>	2,60	1,01	1,58	1,01	<i>Štědří</i>	-6,166	0,000
P4: poddajnost	<i>soutěživí</i>	2,25	1,02	2,08	1,01	<i>spolupracující</i>	-1,062	Nv.
P5: skromnost	<i>domýšliví</i>	2,23	1,10	2,16	1,03	<i>Skromní</i>	-0,490	Nv.
P6: jemnocit	<i>nesoucitní</i>	2,59	0,83	2,32	0,87	<i>Soucitní</i>	-2,474	0,016
S1: způsobilost	<i>nezpůsobilí</i>	2,01	0,96	2,68	0,94	<i>Výkonní</i>	5,897	0,000
S2: pořádkumilovnost	<i>nesystematičtí</i>	1,78	0,90	2,14	0,93	<i>Systematičtí</i>	2,805	0,006
S3: zodpovědnost	<i>nespolehliví</i>	2,08	0,94	2,23	0,83	<i>Svědomití</i>	1,096	Nv.
S4: cílevědomost	<i>bez cílů a ambicí</i>	2,05	0,86	2,18	0,90	<i>Ctižádostiví</i>	0,976	Nv.
S5: disciplinovanost	<i>váhaví</i>	1,92	0,92	1,75	0,91	<i>Vytrvalí</i>	-1,256	Nv.
S6: rozvážnost	<i>neuvážliví</i>	1,90	1,00	2,34	0,92	<i>Uvážliví</i>	3,030	0,003

Poznámky: Subškály N1 až N6 představují dimenzi neuroticismus, E1 až E6 extroverzi, O1 až O6 otevřenost vůči zkušenosti, P1 až P6 přívětivost a S1 až S6 svědomitost. V tabulce jsou tučně zvýrazněny hodnoty, ve kterých při posouzení typického Slováka studenti udávali statisticky významně vyšší nebo nižší hodnoty než při posouzení typického Čecha. M = průměr, SD = směrodatná odchylka, Nv. = není statisticky významné. Pro zjištění statistické významnosti rozdílů byly použity párové t-testy.

Příloha č. 3: Motivace studentů na Masarykově univerzitě ke studiu (zdroj: is.muni.cz, 2008)

Příloha č. 3: Motivace studentů na Masarykově univerzitě ke studiu (zdroj: is.muni.cz, 2008)

	Důležité	Nedůležité
Rozvíjet svou vzdělanost, znalosti a schopnosti	94,80%	3,90%
Prohloubit své znalosti v oboru, který mne zajímá	93,00%	3,10%
Získat vysokoškolský titul	86,40%	10,20%
Získat možnosti dobré profesionální kariéry	83,20%	12,10%
Získat vzdělání pro konkrétní povolání, které chci vykonávat	81,50%	13,60%
Možnost vydělat si v budoucnu více peněz	70,90%	20,40%
Získat dobré postavení ve společnosti	60,90%	26,70%
Potkávat nové lidi	58,40%	30,10%
Chtěl/a jsem si prodloužit studentský život	47,30%	33,60%
Zatím jsem si ještě nechtěl/a hledat zaměstnání	29,00%	38,40%
Naplnit přání mých rodičů	20,90%	51,50%
Chtěl/a jsem se odstěhovat od rodičů a být nezávislý/á	16,80%	49,20%
Většina mých kamarádů šla také na vysokou školu	15,20%	51,90%
Nemohl/a jsem vymyslet, co jiného bych dělal/a	14,00%	38,80%
Pokračovat v rodinné tradici	7,50%	53,10%

Příloha č. 4: Tabulky s absolutními četnostmi odpovědí

Příloha č. 4.1: Komunikace Čechů (zdroj: vlastní zpracování)

	1	2	3	4	5	6	7	
Převážně verbálně, neverbální komunikace pro ně není tak důležitá	13	47	28	52	6	4	0	Převážně neverbálně, verbální komunikace pro ně není tak důležitá
Jasně, přímo, nic nezůstává skryto	6	33	32	46	20	8	5	Méně jasně, mezi řádky, řada věcí zůstává skryta
Klidně, racionálně, bez emocí	6	18	27	42	31	23	3	Emotivně, afektivně

Příloha č. 4.2: Komunikace Slováků (zdroj: vlastní zpracování)

	1	2	3	4	5	6	7	
Převážně verbálně, neverbální komunikace pro ně není tak důležitá	8	25	36	55	17	9	0	Převážně neverbálně, verbální komunikace pro ně není tak důležitá
Jasně, přímo, nic nezůstává skryto	7	32	40	41	21	9	0	Méně jasně, mezi řádky, řada věcí zůstává skryta
Klidně, racionálně, bez emocí	3	14	26	52	37	16	2	Emotivně, afektivně

Příloha č. 5: Výpočet čtvercové kontingence pro vybrané otázky

Pro vybrané otázky bylo vypočítáno, zda jsou odpovědi respondentů závislé na pohlaví. Pomůckou pro výpočet byly kontingenční tabulky. Čtvercová kontingence měří rozdílnost pozorovaných a vypočtených četností souhrnně za celou tabulku. Charakteristika určuje intenzitu závislosti (chí-kvadrát).

Vzorec pro výpočet teoretické hodnoty: $n'_{ij} = \frac{n_i \cdot n_j}{n_{..}}$

Vzorec pro výpočet čtvercové kontingence (chí-kvadrát): $\chi^2 = \sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^s \frac{(n_{ij} - n'_{ij})^2}{n'_{ij}}$

Vzorec pro výpočet průměrné čtvercové kontingence: $\phi^2 = \frac{\chi^2}{n}$

Výpočet čtvercové kontingence (chí-kvadrátu) pro 8. otázku v dotazníku

Příloha č. 5.1: Pozorované hodnoty (zdroj: vlastní zpracování)

Když jdete večer ven někam posedět (na pivo, atd.) chodíte nejčastěji:	Spíše se slovenskými studenty	Spíše s českými studenty	Jak kdy	Celkem
Ženy	25	14	57	96
Muži	15	7	32	54
Celkem	40	21	89	150

V předchozí tabulce jsou zaznamenány pozorované hodnoty odpovědí. V následující tabulce jsou podle uvedeného vzorce vypočítány teoretické hodnoty (pro každé políčko).

Příloha č. 5.2: Teoretické hodnoty (zdroj: vlastní zpracování)

Když jdete večer ven někam posedět (na pivo, atd.) chodíte nejčastěji:	Spíše se slovenskými studenty	Spíše s českými studenty	Jak kdy	Celkem
Ženy	25,60	13,44	56,96	96
Muži	14,4	7,56	32,04	54
Celkem	40	21	89	150

Příloha 5.3: Tabulka pro výpočet čtvercové kontingence (zdroj: vlastní zpracování)

Když jdete večer ven někam posedět (na pivo, atd.) chodíte nejčastěji:	Spíše se slovenskými studenty	Spíše s českými studenty	Jak kdy	Celkem
Ženy	0,014	0,023	0	0,037
Muži	0,025	0,041	0	0,066
Celkem	0,039	0,064	0	0,103

Nyní lze vypočítat průměrnou čtvercovou kontingenci: $\frac{0,103}{150} = 0,001$. Tento výsledek značí nezávislost odpovědí na pohlaví. Stejným postupem jsou vypočítány i další vybrané otázky.

Výpočet čtvercové kontingence (chí-kvadrátu) pro 9. otázku v dotazníku

Příloha č. 5.4: Pozorované hodnoty (zdroj: vlastní zpracování)

Na projektech (seminárních prací) převážně pracujete:	Spíše se slovenskými studenty	Spíše s českými studenty	Jak kdy	Celkem
Ženy	12	31	53	96
Muži	7	15	32	54
Celkem	19	46	85	150

Příloha č. 5.5: Teoretické hodnoty (zdroj: vlastní zpracování)

Na projektech (seminárních prací) převážně pracujete:	Spíše se slovenskými studenty	Spíše s českými studenty	Jak kdy	Celkem
Ženy	12,16	29,44	54,4	96
Muži	6,84	16,56	30,6	54
Celkem	19	46	85	150

Příloha č. 5.6: Tabulka pro výpočet čtvercové kontingence (zdroj: vlastní zpracování)

Na projektech (seminárních prací) převážně pracujete:	Spíše se slovenskými studenty	Spíše s českými studenty	Jak kdy	Celkem
Ženy	0,002	0,083	0,037	0,122
Muži	0,004	0,147	0,064	0,215
Celkem	0,006	0,230	0,101	0,337

Z hodnot lze vypočítat průměrnou čtvercovou kontigenci: $\frac{0,337}{150} = 0,002$. I v tomto případě průměrná čtvercová kontigence značí nezávislost odpovědí respondentů na pohlaví.

Výpočet čtvercové kontigence (chí-kvadrátu) pro 10. otázku v dotazníku

Příloha č. 5.7: Pozorované hodnoty (zdroj: vlastní zpracování)

Mezi vaše nejlepší kamarády na vysoké škole patří:	Slovenští studenti	Čeští studenti	Slovenští a čeští studenti	Celkem
Ženy	25	19	52	96
Muži	13	7	34	54
Celkem	38	26	86	150

Příloha č. 5.8: Teoretické hodnoty (zdroj: vlastní zpracování)

Mezi vaše nejlepší kamarády na vysoké škole patří:	Slovenští studenti	Čeští studenti	Slovenští a čeští studenti	Celkem
Ženy	24,32	16,64	55,04	96
Muži	13,68	9,36	30,96	54
Celkem	38	26	86	150

Příloha č. 5.9: Tabulka pro výpočet čtvercové kontigence (zdroj: vlastní zpracování)

Mezi vaše nejlepší kamarády na vysoké škole patří:	Slovenští studenti	Čeští studenti	Slovenští a čeští studenti	Celkem
Ženy	0,019	0,335	0,168	0,522
Muži	0,034	0,595	0,299	0,928
Celkem	0,053	0,930	0,467	1,450

Průměrná čtvercová kontigence je: $\frac{1,450}{150} = 0,010$, což opět značí nezávislost odpovědí respondentů na pohlaví.

Výpočet čtvercové kontingence (chí-kvadrátu) pro 20. otázku v dotazníku

Příloha č. 5.10: Pozorované hodnoty (zdroj: vlastní zpracování)

Pocitujete nějaké předsudky ze strany českých studentů a učitelů vůči slovenskému národu?	Ano, setkávám se s nimi každý den	Ano, setkal/a jsem se s nimi několikrát	Ano, setkal/a jsem se s nimi minimálně	Ne, nikdy jsem se s nimi nesetkal/a	Celkem
Ženy	3	19	36	38	96
Muži	2	2	27	23	54
Celkem	5	21	63	61	150

Příloha č. 5.11: Teoretické hodnoty (zdroj: vlastní zpracování)

Pocitujete nějaké předsudky ze strany českých studentů a učitelů vůči slovenskému národu?	Ano, setkávám se s nimi každý den	Ano, setkal/a jsem se s nimi několikrát	Ano, setkal/a jsem se s nimi minimálně	Ne, nikdy jsem se s nimi nesetkal/a	Celkem
Ženy	3,2	13,44	40,32	39,04	96
Muži	1,8	7,56	22,68	21,96	54
Celkem	5	21	63	61	150

Příloha č. 5.12: Tabulka pro výpočet čtvercové kontingence (zdroj: vlastní zpracování)

Pocitujete nějaké předsudky ze strany českých studentů a učitelů vůči slovenskému národu?	Ano, setkávám se s nimi každý den	Ano, setkal/a jsem se s nimi několikrát	Ano, setkal/a jsem se s nimi minimálně	Ne, nikdy jsem se s nimi nesetkal/a	Celkem
Ženy	0,013	2,3	0,463	0,028	2,804
Muži	0,022	4,089	0,823	0,049	4,983
Celkem	0,035	6,389	1,286	0,077	7,787

Průměrná čtvercová kontingence je: $\frac{7,787}{150} = 0,052$. I v tomto případě tedy nebyla zjištěna závislost odpovědí na pohlaví respondentů.